Cumhuriyet
KİTAP

❑ Tansu Bele Dr. Gülseren Ünsün Engin'in "Kadını Tanımak"ını değerlendirdi .... *3. sayfada*
❑ M. Yelkenli, Ursula K. LeGuin'in Bilim-kurgularını değerlendirdi..... *8. sayfada*
❑ Mustafa Günay, Nusret Hızır'ın felsefemize katkılarını değerlendirdi..... *10. sayfada*
❑ Öner Yağcı, Maxime Rodinson'un "Hz. Muhammed"ini değerlendirdi..... *12. sayfada*

Aydınlanma'nın ışığında, uğraşı ve eylemi ile...

Fakir Baykurt

Adam Yayınları, bir çok yazarımızın eserlerini olduğu gibi, Fakir Baykurt'un eserlerini de yayımlamaya başladı. Şimdilik bu dizide dört kitap yayımlandı:" Köygöçüren", "Yılanların Öcü", "Yarım Ekmek" ve "Kaplumbağalar". Feridun Andaç, Fakir Baykurt'un yazarlığını değerlendirdi ve kendisiyle bir söyleşi yaptı.

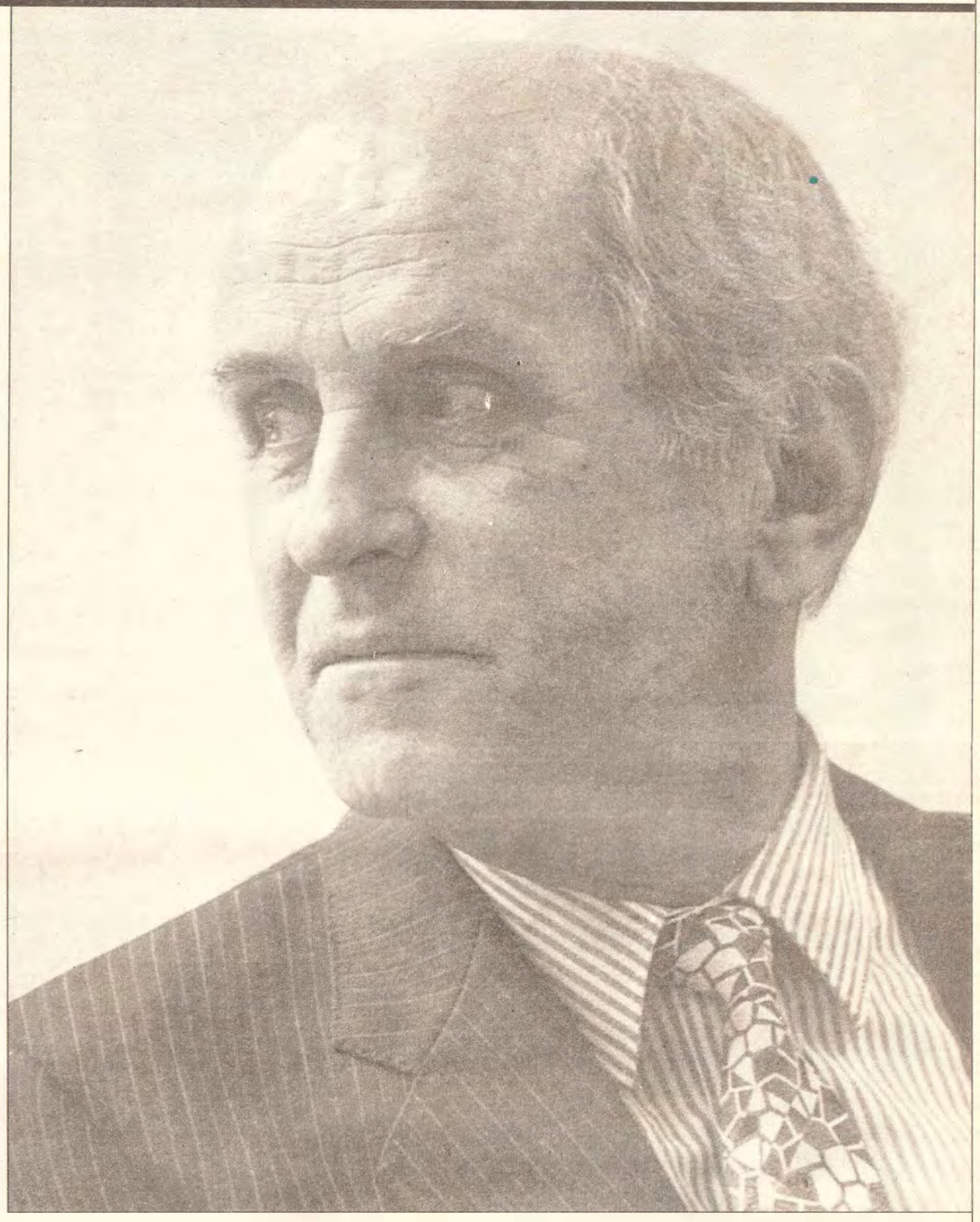

FERİDUN ANDAÇ

Fakir Baykurt, 1950'li yıllarda yazın dünyamıza girer. Şiirle başlayan serüveni, köy notları, öyküler derken; asıl okur karşısına çıkışı *Yılanların Öcü* romanıyladır. Onun, bu çıkışı, yazın ortamında başka bir seyirde yol almasının da önünü açacaktır.

Romanın övgü ve coşkuyla karşılandığı günlerde, *"Türk Edebiyatına Kendi Giren Köylü"* adlı yazısında, Hasan Âli Yücel şunları yazmaktadır: *"Eski köycülük tecrübelerinin, ferdî ve nazarî köye gidelim tavsiyelerinin tutmasından sonra, ışığa susamış köylü çocuğunu devlet eli ve kudreti ile insan kaynağına kavuşturan Köy Enstitüleri, artık aydın yetişkinlerini toplum hayatımızın ön saflarına itmektedir. Mahmut Makal oradan. Yedi kere basılan kitabı yedi dile çevrildi. Yaşar Kemal orada okumadı ama o da köylülüğünü değiştirmeyen hayatı ile oralı sayılabilir. Fakir Baykurt da ilk feyzini bu ata ocağından aldı."*

Cumhuriyet Türkiyesi'nin kuruluşunda aydınlanma düşüncesinin yaygınlık kazanması için oluşturulan kurumlarda (Köy Enstitüsü, Gazi Eğitim) yetişen Baykurt, bilinçlilik yolunu buralarda bulmuştur. Yazıya yönelişinde *"feyz alınan"* eğitim, düşün, yazın ortamının etkisi yadsınamaz. Burada uç veren yazınsal eylemi onu ilk kaynağa; yaşama/yetiştirme yurduna döndürür. İlk sözleri oradan gelir.. Aydınlanma düşüncesinin ışığında aldığı eğitim, edindiği donanım onu kaçınılmaz bir çizgiye getirmiştir. O sorumluluk bilinciyle yazıya kuşanır.

O, bunu, *"düşünsel bir gereklilik"* olarak alır. Daha ilk adımdaki yönelişinin ibresi bellidir: İçinden çıktığı ortamı, yaşadığı, tanık olduğu durumları yazmak edindiği bilincin sorumluluğunu yükler ona:

"Köylüler, Türkiye toplumunun çoğunluk kitlesidir. Tam ulusal bağımsızlık, tam kalkınma, tam çağdaşlaşma bu kitlenin uyanıp kıpırdamasına bağlıdır. O, eskiden olduğu gibi yerinde durdukça ya da gerekli tempoda kıpırdamadıkça toplu değişmemiz de o oranda gecikmektedir. Bu yüzden yazarak okumuşları, okumuşlar yoluyla da okutulmamış bu kitleyi etkilemek amacımız olmuştur. Yalnız başına edebiyattan büyük çapta bir yönlendirme beklememekle birlikte, bu yönlendirmenin olabilmesi için edebiyatın da görevi, sorumluluğu vardır. Birer kalem sahibi olarak bu sorumluluğu yerine getirmek istiyoruz."

Bu, aynı zamanda, Köy Enstitü çıkışlı yazarların ereğidir de denilebilir.

Baykurt'un yazınsal eyleminin çıkış noktasında iki önemli yan vardır: İlki köy kökenli oluşunun getirdiği *tanıklık,* diğeri de bu sınırları aşma sonrasında edinilen *bilinçlilik* durumudur.

Bilinçlilik durumu Baykurt'un yazınsal/düşünsel gelişimini başlı başına etkilediği gibi; aydın olma sorumluluğunu da ateşlemiştir sürekli. Onu, eğitim alanında eylem insanı kılan bir yandır bu da. Toplumsal eylemi her iki kulvarda süredurur. Yazarlığı eğitimciliğini etkilemiş, eğitimciliği de yazarlığını geliştirmiştir.

Bilinçlilik durumunu yaratan ortama baktığımızda; Köy Enstitüsü'nün getirdiği aydınlığın kuşatıcılığını görürüz. Baykurt, bu süreçte, aydınlanmacı düşünce ile karşılaşır. Okuma, öğrenmeye yönelik ilgisi yazın uğraşının önünü açar. Yaşadığı çevrenin, tanık olduğu olay ve durumların gerçeğini dile getirmesinde bu ortamın etkisi yadsınamaz. Tanıklık süreci onun roman ve öyküsünün debisini oluşturur. İlk romanıyla çıkışı yazınımız için de önemli bir kazanım olmuş, ilgiyle karşılanmıştır:

"Fakir Baykurt'un 'Yılanların Öcü' adlı romanı bize köy hayatının ilk tam levhasını çizmiş olmak bakımından değerli görülmüştür. Bunda, aynı zamanda, yazarın memleket meselelerini heyecanlı ifade edişi, yaşayan kişi yaratmakta kudreti de esere edebi bir kıymet

Devamı 4. sayfada. ☛

Enis Batur'un, kalemi ve objektifiyle yaşama bıraktığı izlerin bir yenisi.

İki Deniz Arası Siyah Topraklar

Bordeaux Seyahatnâmesi

Enis Batur

"... Bu defteri açtım bembeyazdı bir ay önce, kapatacağım, harfler kapladı, Hayat'ın bir ucuyla öbürü arasında bir köprü, bir yerden başka bir yere geçmiş olabilir miyim?.."

İki Deniz Arası Siyah Topraklar
Enis Batur
Sanat, 287 sayfa, 1. hamur
ISBN 975-363-618-0

Enis Batur:
1952'de Eskişehir'de doğdu. İlk şiir kitapları 1973-76 arası Paris'te yaşadığı dönemde, ilk deneme kitabı 1977'de yayımlandı.

Enis Batur'un YKY'den yayımlanmış diğer yapıtları:

- E/Babil Yazıları
- Yazının Ucu
- Başkalaşımlar
- Gesualdo
- Ahmet Hamdi Tanpınar(haz.)
- Haldun Taner(haz.)
- Gütenberg Gökadasına Gezi(haz.)

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Nicholson Baker, romanına Amerika'nın en üretken yazarlarından John Updike'ı konu alınca, ortaya zevkle okunacak, eğlenceli ve yaşam dolu bir yapıt çıkar...

Updike ve Ben

Nicholson Baker

"..."Son on üç yıl içinde Updike'ın en azından bir ya da iki düşüncemi kaplamadığı bir gün neredeyse olmadı: başlangıçta basit bir hoşlanmadan çok kuşkucu bir hırstan kaynaklanan sürekli Updike çağrılarından gittikçe daha çok hoşlanıyor ve bunlara hayranlık duyuyordum. Ve yine de, şok edici bir biçimde, bu yapıtların her birinden beş sayfa bile okumadım..."

Updike ve Ben
Nicholson Baker
Çeviren: Sema Bulutsuz
Edebiyat/Roman, 123 sayfa, 2. hamur
ISBN 975-363-600-8

Nicholson Baker:
1957'de doğdu.
The Mezzanine ve *Room Temperature* adlarında iki romanı bulunan Baker, ailesi ile birlikte New York'ta yaşamaktadır.

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

C. Hakan Arslan'dan serbest(!) şiirler...

Hey! Jack, Gary, Allen, Alp!

C. Hakan Arslan

Hey! Jack, Gary, Allen, Alp!
C. Hakan Arslan
Şiir, 149 sayfa, 1. hamur
ISBN 975-363-571-0

"...GİZDEYİ
Bir gün burada durmuş olmayı özlerim belki
burada durduğumda
yine bir gün
yaralarım iyileşmiş
sağaltım döngüsünde can bulmuşken
bir gün burada
burada durmuş olmayı
anlarım belki
döngü yitmiş
varlığım dirilmişken
yokluğun giziyim belki ben
bir gün burada
bu gize koşmuş olmayı
bağışlarım belki
18' 2' 92, Ankara..."

C. Hakan Arslan:
1966'da Ankara'da doğdu. Arslan, şiir ve deneme yazmanın yanısıra çeviriler de yapıyor. Diğer yapıtları: *Kıya* (Yurdagül Kavas ile), *Ağu, Zamanın Kültürleri, Sinema Galerisi.* Çevirileri: *Kuşbeyin: Seçme Şiirler* 1949-1985 Allen Ginsberg, *Sivil İtaatsizlik* Henry David Thoreau.

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Yapı Kredi Yayınları Galatasaray Kitabevi Pazar günleri de açık.

OKURLARA

1929'da başlayan yaşamı bir hayli çetin geçmiş Fakir Baykurt'un. 1948'de bitirdiği Gönen Köy Enstitüsü'nün ardından öğretmenliğe başlamış. Ama dönemin siyasal iktidarı rahat bırakmamış onu. Öğrencilerine ders vermesini engellemişler. Bu arada yazın denemelerine başlamış. 1958 yılında yayımladığı romanı "Yılanların Öcü" ile Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazanmış. 27 Mayıs 1960'tan sonra İlköğretim Müfettişi olarak sürdürmüş eğitim hizmetini. Bu arada sürekli yazınla uğraşmış. Neredeyse yayımladığı her kitabı ile bir ödül almış; Türk Dil Kurumu Roman Ödülü, Sait Faik Hikaye Armağanı, Avni Dilligil Tiyatro Ödülü, Orhan Kemal Roman Ödülü Türkiye'de aldığı ödüllerden bir kısmı. 1979'da kendi isteğiyle emekli olduktan bir süre sonra Almanya'ya yerleşti. Ödül almaya burada da devam etmiş; Berlin Senatosu Ödülü, Almanya BODI Ödülü bu ödüllerden bazıları.Bu günde geriye doğru baktığımızda 15 Öykü, 12 roman, 11 toplum, eğitim, şiir, çocuk ve halk kitabı olmak üzere otuz sekiz kitabıyla karşılaşıyoruz Fakir Baykurt'un. Evet bu kitaplar şimdilerde, Adam Yayınları tarafından yeniden yayımlanmaya başladı. İlk dört kitap geçtiğimiz günlerde yayımlandı. Gerisi de gelecek. Baykurt'la ilgili bir yazı bir de söyleşi yer alıyor sayfalarımızda.
Bol kitaplı günler!...

TURHAN GÜNAY

Cumhuriyet
KİTAP
İmtiyaz Sahibi: Berin Nadi ◇ Basan ve Yayan: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ◇ Genel Yayın Yönetmeni: Orhan Erinç ◇ Genel Yayın Koordinatörü: Hikmet Çetinkaya ◇ Yazılşleri Müdürleri: İbrahim Yıldız (Sorumlu) , Dinç Tayanç ◇ Yayın Yönetmeni: Turhan Günay ◇ Grafik Yönetmen: Dilek İkorur ◇ Reklam: Medya C

Dr. Gülseren Ünsün Engin'den "Kadını Tanımak"

Kadın ve Bedeni

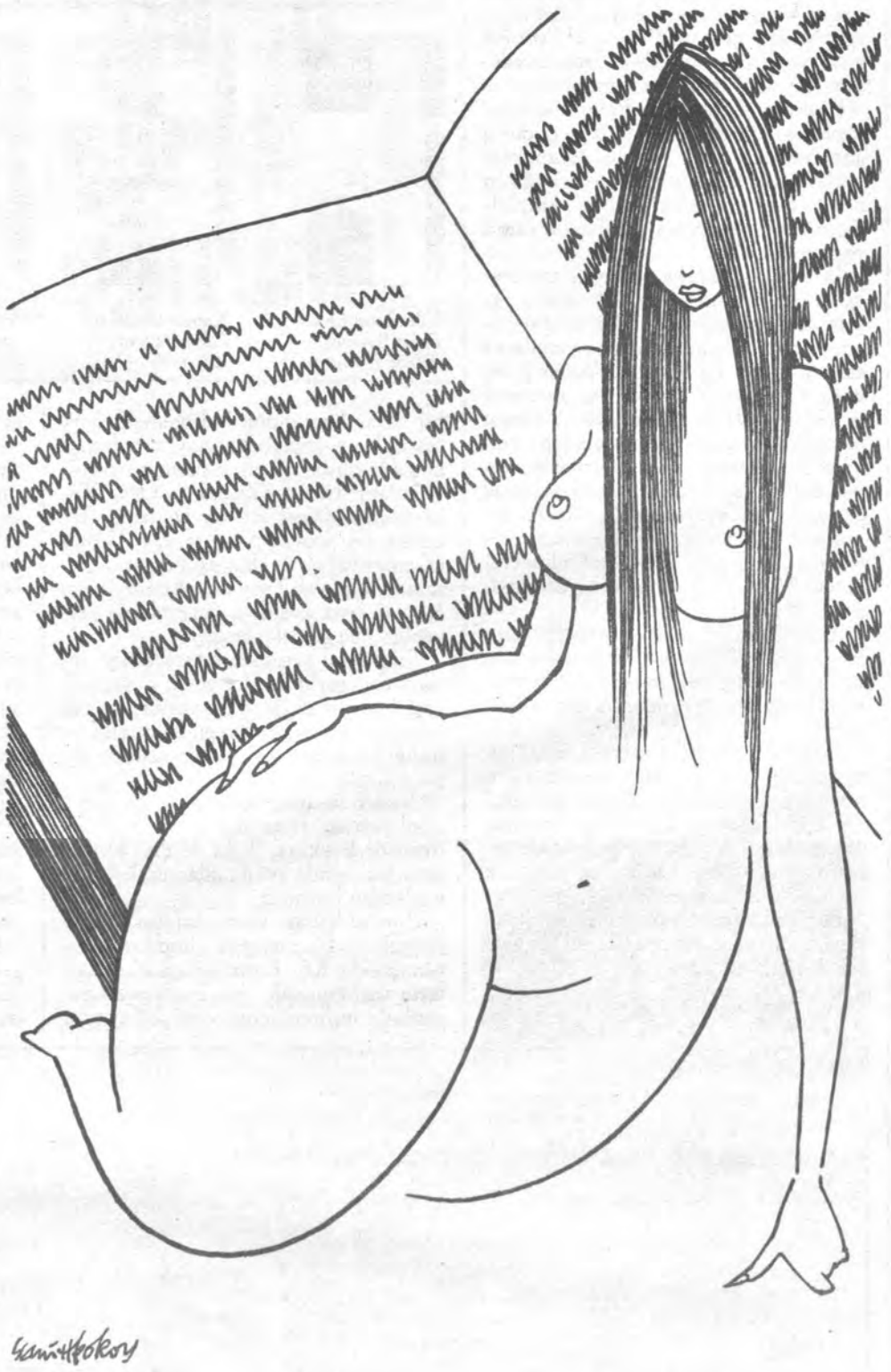

"Kadını Tanımak" tıp biliminin ışığında, ama akıcı ve tertemiz bir Türkçeyle yazılmış. Yapıtın en önemli iki özelliği; Bir doktor, ama aynı zamanda da bir edebiyatçı/yazar olan ve değerli edebiyat yapıtları bulunan Gülseren Ünsün Engin tarafından kaleme alınışı, bunun yanı sıra ise kadın sağlığı üstüne yazılmış oluşu. Gülseren Ünsün Engin açık seçik, anlaşılabilir ve güzel Türkçesiyle kadını beden sağlığı açısından ilgilendiren çok yaşamsal konulara değiniyor ve kimi açılardan cahilliğin kurbanı olan kadınlarımıza bir aydınlanma olanağı sunuyor, yol gösteriyor.

TANSU BELE

Bilimsel ya da eğitsel öğreti kitaplarının en güç ve karmaşık yanlarını belki de kullandıkları dil oluşturur. Başka deyişle bir bilgi yapıtının anlatım dili en sıradan okurun bile az çok anlayabileceği ölçüde yalın, sade ve açık seçik olmalıdır. Çünkü dünya, çevre, yaşam ve daha yığınla konunun bilgisi gibi bilim de biz insanlar için vardır. Dahası bütün yaşamsal konular için doğru bilgilerin kaynağı bilim olduğuna göre onun dilinin herkes tarafından anlaşılabilmesi çok önemlidir, ama yanı zamanda güçtür de: Çünkü bütün somut bilgilerin üst ve soyut dili olan bilimlerin öğretilerini anlaşılabilir kıl ak gerekir.

Öte yandan gündelik yaşamın bilgisizlikten doğan kör ve batıl inançları, çarpık alışkanlıkları çoğu kez yanlış uygulamalara neden olur. Do r s nu bil eden, gör eden, öğrenmeden uygulayageldiğimiz ki i yanlışlıklar bizleri umulmadık zararlara uğratır ya da acı verebilir. Bazen ölümcül durumlara bile yol açabilirler. Özellikle sağlığımızı yakından ilgilendiren konuların nedenlerini ve doğuracakları sonuçlarını bilmemiz yaşamsallıkları açısından büyük önem taşırlar. Bu nedenle bedensel ve ruhsal sağlığımızı konu edinen yapıtları, tıp bilimiyle uzaktan yakından ilişkimiz olmasa bile, bize bili sel ve doğru bilgiyi anlayabileceğimiz bir dille aktardıkları zaman okumak, edinmek isteriz. En azından böylesi yapıtlar merakımızı uyandırır, ilgimizi çeker.

Kadın sağlığı

İşte **Kadını Tanımak** bu türden bir yapıt: Tıp biliminin ışığında, ama akıcı ve tertemiz bir Türkçeyle yazılmış yapıtın en önemli iki özelliği; Bir doktor ama aynı zamanda da bir edebiyatçı/yazar olan ve değerli edebiyat yapıtları bulunan Gülseren Ünsün Engin tarafından kaleme alınışı, bunun yanı sıra ise kadın sağlığı üstüne yazılmış oluşu. Gülseren Ünsün Engin açık seçik, anlaşılabilir ve güzel Türkçesiyle kadını beden sağlığı açısından ilgilendiren çok yaşamsal konulara değiniyor ve kimi açılardan cahilliğin kurbanı olan kadınlarımıza bir aydınlanma olanağı sunuyor, yol gösteriyor.

Dünyadaki pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi ülkemizde de kadın kimi yönleriyle bu arada beden sağlığı açısından da yalnızdır. Çünkü onun, toplum önünde kadın kimliğini sorgulayamayışı kadar bedenini de sahiplenemeyişi yaşamla, karşı cinsle ve en öne lisi de kendisiyle iletişim kuramayışının temelini oluşturur. Kadın çoğunlukla bedenini tanımaz: Kimi törelerden, yanlış inançlardan, tabulardan kaynaklanan, nedenini toplumun eksikli değer yargılarında bulan yabancılaşma, kadının bedeniyle ilişki kurmasını önler, dolayısıyla erkeğin de kadına ve bedenine yaklaşımlarında yanlış sapmalara neden olur. Örneğin kızlık zarının toplumsal değer yargıları önünde aşılması güç bir tabu oluşu, kadın erkek beraberliği açısından ahlak ölçüsünde öneme sahip oluşu, hatta bu beraberliğin mutluluğunu sağlayıcı bir rol üstlenmiş oluşu, bütün bunlara karşın da gerçek ve somut yapısı, biçimi hakkında gerek kadınların gerekse erkeklerin eksik, yanlış bilgilerle donanarak pek çok mutsuz durumlarla karşılaşmalarının nedeni oluşu özellikle kadınlar için bitimsiz dertlerin kaynağı olabilmektedir. Aynı biçimde kadın organlarının tümünün yapısını ve işleyişini bilmek kadın açısından da erkek açısından da birçok uyumsuzlukların, mutsuzlukların sona erdirilmesi anlamına gelecektir.

Bütün bu ve benzeri nedenlerle yaşamsal önem taşıyan kadın bedeninin tanınması, yapısının doğru bir biçimde bilinmesi toplumsal açıdan da verimli sonuçlar sağlar. Toplumumuzda hâlâ üreme organlarının nasıl çalıştığını bilmeden çocuk doğuran, âdet kanamasının ne olduğunu bilmeyen, bebeğin cinsiyetini erkeğin saptadığından haberi bile olmayan kadınlar ve erkekler varsa bunun yıkıcı sonuçlarına da yine onların, yani toplumun katlanacağını bilmemiz bu türden sağlık konularında da aydınlanma ya da aydınlatma, bilinçlendirme yoluna gidilmesini şart koşar. Bu konuda atılacak her türlü adımın yanı sıra, bilgisiz, bilinçsiz bireylerin bilgilendirilmesinin ve bunu da onların anlayabilecekleri bir dille yapabilmenin yararı ve önemi açıktır.

Bu nedenle Dr. Gülseren Ünsün Engin'in bir yazar duyarlılığıyla kaleme aldığı ve özellikle kadınlarımızı bedenleri konusunda aydınlatma, bilgilendirme amacı güden, okuyanda sanki bir elkitabı ya da kolay anlaşılabilir bir ders kitabı izlenimi bırakan, gerçekte ise kadın açısından en duyarlı konularda sağlıklı bilgi aktarımını yine en sağlıklı biçimde yerine getiren **Kadını Tanımak** adlı bu yararlı yapıtın kadın ve erkek, herkes açısından okunması yararlı olur derim. Her yaşta kadının karşılaştığı sağlık problemlerini, bir edebiyat yapıtı tadında, akıcı bir dille ortaya koyan yazarın yapıtının önemi inanıyorum ki kadınlar yönünden tartışılmaz olacaktır. ■

Aydınlanma'nın ışığında, uğraşı ve eylemi ile

Fakir Baykurt

Yı an arın Öcü / *Fakir Baykurt / Adam Yayınları*

Kaplumbağalar/ *Fakir Baykurt / Adam Yayınları*

Yarım Ekmek/ *Fakir Baykurt / Adam Yayınları*

Köygöçüren/ *Fakir Baykurt / Adam Yayınları*

☛ *vermektedir."* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

"Yılanların Öcü, sadece Yunus Nadi yarışmasında değil, köy gerçeği konusunda yazılmış romanlar arasında hatırı sayılır bir yer alacak değerde. Türk insanını ve köy gerçeğini yalın, sağlam bir dille ve iyi bir teknikle belirten umdurucu bir eser." (Haldun Taner)

Baykurt, Türkiye aydınlanmasında, toplumsal etkinliğiyle halkın gücünü gösterebilen bir simgedir. Olanaklar sağlandığında aydınlanmanın ışığının nerelere ulaşıp, neleri ortaya çıkarabildiğinin bir göstergesidir üstelik onun yaşamı ve eylemi.

"Köyün, köylülerin yaşamına ışık tutmak" ilk çıkış ereğidir. Köylünün yaşamsal gerçekliği, yaşadığı doğal ortam, ilk kez, kendi içinden çıkanlarca anlatılıyordu. Baykurt, *"bilincini belki daha tam olarak bulamamış, ama onu sürekli olarak arayan insanlardı benim insanlarım"* dediği insanların serüvenini işte bu süreçte yazar, *"Yüzyıllarca ihmal edilmiş, uyutulmuş, şimdi de ihmal edilmekte ve uyutulmakta olan bu insanların yaşamını yazmak benim için görevdir"* sözleriyle de yazma bilincinin gerekliliğini, sorumluluğunu dile getirir.

Aydınlanmacı, halk yazarı tavrının başat koşulu *"açık ve anlaşılır"* olmaktır. Baykurt'a göre, *"sanatın amacı insanı etkilemektir, anlaşılmayan etkilemez."*

Kuşkusuz Baykurt salt etkileyici olmak adına yola çıkmaz. Ele aldığı konuyu, işlediği sorunu eleştirel gerçekçi bir bakışla yansıtır. Getirdiği yorumlar, önermelerle okurda değişim odağı yaratmayı amaçlar. Onun bu yanı tek söyleme (köycü söylem) indirgenip değerlendirildiğinde eksik, yetersiz kalır. Baykurt'un kuşatıcı, etkileyici, değişimi/değiştirimi gösterici yanı algılanamaz bence!

Onu, salt *"köy gerçekleri"*ni yansıtan bir yazar konumuna indirgemek eksik bir bakışın ürünüdür. Baykurt, hangi koşulda olursa olsun, insanın serüvenini anlatır: Irazca, *(Yılanların Öcü)* Kara Ahmet, *(Kara Ahmet Destanı),* Temeloş, *(Amerikan Sargısı),* Kır Abbası *(Kaplumbağalar),* Uluguş, *(Tırpan),* İbrahim *(Yüksek Fırınlar),* Adem *(Koca Ren)* değişik koşul ve durumlarda gerçekliği dile getirilenlerdir.

Toplumsal yapıdaki bozukluklar; insanın bu çarktaki dönenişi, değişimle yaşadığı trajedi ile iç içe verilir; mekân koşullar, ortam yazarın en iyi bildiği tanıdığı renklerin kokularını izlerini taşır.

'Neden yazıyor' sorusu yerine, 'neyi, nasıl yazıyor' sorusuna bakılmasını getirmiştir Baykurt. Belki de onu kuşağı yazarları içinde ayrıcalıklı en belirgin yanlardan biridir bu.

Her ne kadar onun yazınsal eylemi ekseninde bir tartışma gündemi yaratılmışsa da; Köy Enstitüsü çıkışlı yazarların varlığını salt *"köy edebiyatı yapıyorlar"*a indirgemenin yanlışlığını simgeleyen bir addır, Baykurt.

Köyün yoksunluklarını, yoksulluklarını, çelişkilerini ve çatışmalarını anlatırken; kentin (dolayısıyla siyasal erkin ve yönetimin eksiklerini, aksaklıklarını) gerçeğini de dile getirir. Dönüşüm sürecine tanıklıkta ise bu insanların kentte, dışgöçte yabancı ortamlardaki gerçekliğine uzanır.

Uyanışı, başkaldırıyı, direnmeyi, çözülme ve göçüşü değişim odaklarındaki durumların gerçekliğiyle anlatır. Bu sürükleniş çizgisini yansıtması önemlidir. Bunun ardında Türkiye'nin yapısal değişimini görürüz. Geçişler süreci Baykurt'un yazarlık çizgisinin de belirleyicisidir.

Koşulların gücü var etmiştir Baykurt'un yazın evrenini. Sürekli devinim, değişim halindedir. Roman ve öykülerinin izleksel yapısı bu görünümü yansıtmaktadır.

Değişimin yazarıdır o. Yenileşme, gelişme, devrimci bir tavır olarak yer eder onun anlatısında. Eylemsel yanı bu kaynaklarla beslenir. Halkın içinde bir yazar tavrı, onun ait olduğu yeri değil, etkinliğinin alanını göstermektedir.

Köyden çıkarak kente ulaşan; donanımıyla yazınsal, düşünsel etkinliğini burada sürdüren Baykurt; kent insanının yapabileceği (belki de ancak ütopik romanlarda rastlanabilen) uğraşıları üstlenir, birçok zorluğu göğüsler.

O, her koşulda aydın/sanatçı tavrını ortaya koymuş; bu uğurda Türkiye aydınlanmasına önemli katkılarda bulunmuş bir yazın, düşün, eylem insanıdır. Yazar ve eğitimci kimliği ile bu alanda yapılacak, ulaşılacak her yeri kucaklamış, her alana ulaşma çabası göstermiştir.

İlk göz ağrısı şiirdir. Bunu öyküler, romanlar, düşünce yazıları izler. Öyküleri, onun yazın coğrafyasının debisini gösterir bize. Düşün yazıları aydınlanmacı yanını, eğitimci kimliğini, aydın olarak tavrını getirir. Bakan, gören bir gözdür. Ülke sorunlarına insanın gerçekliğinden; yaşanılan tanık olunan olay ve durumlardan; yaşamın en ince ayrıntılarından bakar.

Romanla daha geniş bir alana çıkar. Bir anlamda onun romancılığında, imlediğim gibi, ülkemizin tarihsel/toplumsal/kültürel/siyasal yapılanmasının topografyasını buluruz. Toplumun iç dinamizmi Baykurt'un romancılığının ivmesidir adeta.

Yazarın yaşadıklarını, bildiklerini yazmasından yana olan Baykurt'un, yazın evreninde yaşamın/yaşanılanların tanıklığını bulmamız doğal. O, yaşadığı bildiği ortamı; bu ortamın gerçekliğini yazar. Bu sorumluluk duygusu onu; burada yazdığı, gerçekliklerini yansıttığı insanların dışgöç serüvenlerine tanıklığa iter, 1979'dan beri Almanya'yı yazı ve yaşam yurdu edinmesinin ana nedeni budur.

Yazmak eyleminde *"halkçı ve devrimci"* tavrını sürekli kılan Baykurt, bu anlayışın bir görev olduğu bilincindedir. İmlediğimiz anlamda onun için, *"edebiyat, tıpkı eğitim gibi, insanlarımızı hayata karşı devrimci tavır ve davra-*☛

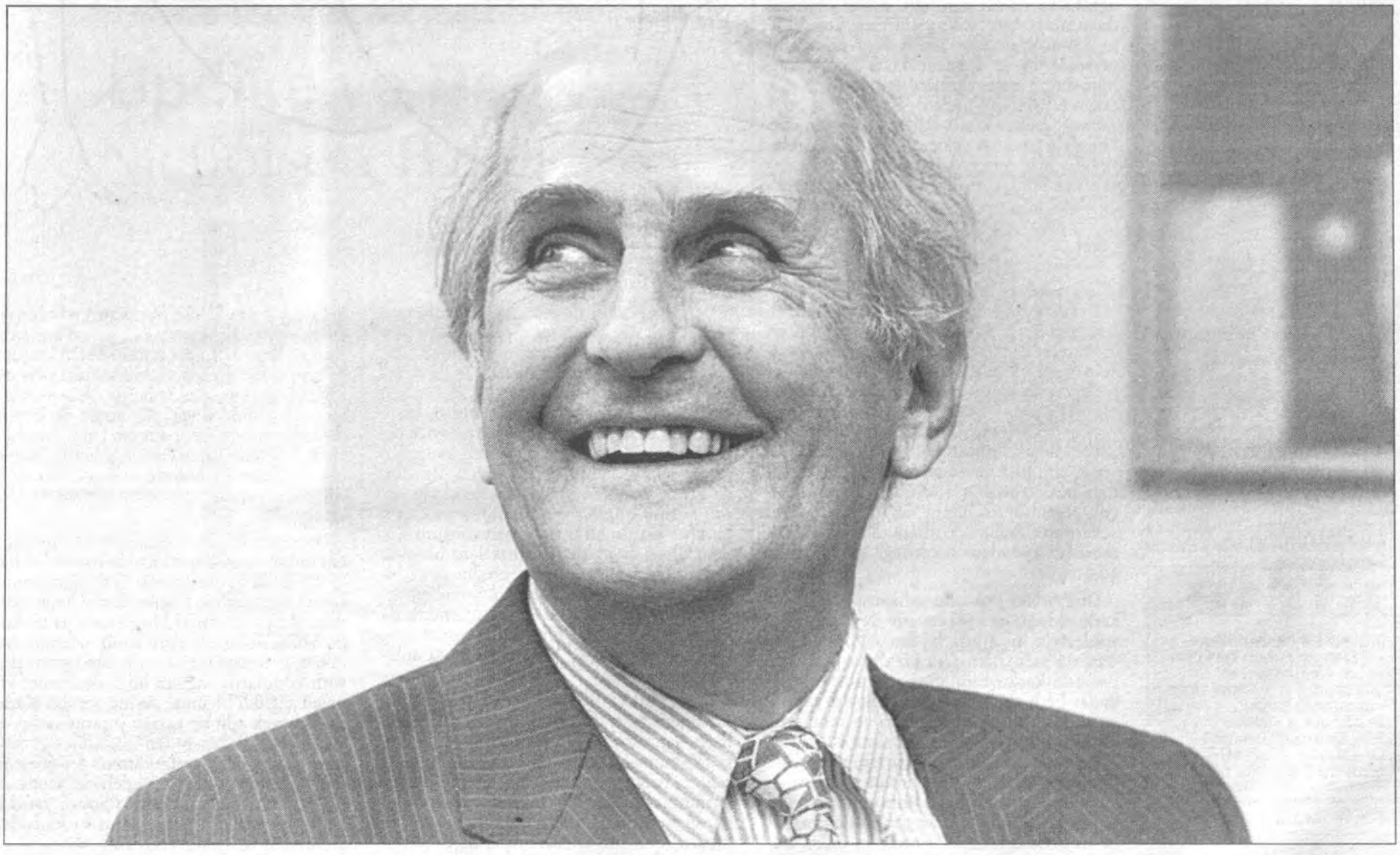

nışlı yapmada önemli bilinçlendirme aracıdır".

Dilsel çabası, yazınsal uğraşısının en temel yanlarındandır. Eninde sonunda yazının bir dil uğraşı olduğunu bilir. Türkçe'nin en zengin, en gelişmiş kullanım biçimleri; sözcük, deyim, söz dizimi ve yazı öbeklerini onun anlatılarında buluruz. Her bir sözcük onda yeni bir biçim, anlam kazanır. Bizi kuşatıcı aydınlık evreniyle Türkçe'yi zenginleştirmiştir.

Böylesine kuşatıcı bir evrenin oluşumunda okuma serüveninin payı kaçınılmaz;

"Okumanın yararı, yalnız bize uygun gelen durumları, doğruları ya da gerekli örnekleri göstermesi değildir, aynı zamanda uygun gelmeyen durumları, ters örnekleri, yanlışlık ve çelişkileri göstererek de yararlı olur öteki yazarlar bize. Bu yüzden okumak, mutlaka başyapıtları okumak değil, başyapıt olmayanları da okumak, okuduğumu anlamak, doğruyu yanlışı seçmektir. İyi yazar, bir kitabı sadece okumaz, emer, ya da sevişir, boğuşur onunla. Satırları değil, satırların ardında saklı olanı bulur. Yaşantılarımızın verdiği kadar tatlı, besleyici bir süttür okumanın verdiği..."

Baykurt'un anlatısının devinim odağı hayatın bütün alanlarına açıktır. Bakan, gören, gördüğünü irdeleyerek eleştirel boyutla yansıtan bir bakışımı vardır. Burada onun eğitimci oluşunun izleri öne çıkar!

Baykurt, Cumhuriyet Türkiyesi aydınlanmasının öncü kişiliklerindendir. Yazarlığı ve eğitimciliği bu uğurdaki savaşımın simgesi olmuştur.

O, tanıdığı/bildiği bir yaşam/insan coğrafyasını anlatır. Yazınsal eylemi bu bilinçlilik tavrı üzerine kuruludur. Köyü, köyden kente göçüşü, dışgöçe katılışı bu sorumluluk duygusu ve bilinciyle yazmaktadır. Onun ***"devrimci tavır ve tutum"*** roman ve öykülerinde öne çıkar. Her bir anlatısında, **tanıklık ettiği yaşamların değişim, dönüşüm ve yenileşme özlemlerini de dile getirmektedir.**

Baykurt, bu yazınsal eyleminin özünü yönelimini şöyle açımlamaktadır. *"...hareket noktam çoğunlukla 'yaşam'dır. 'Yaşam'dan aldığımı 'deney' ve 'etkilenim'leri, düşüncelerim ve inançlarımla emiştirerek yazmaya yönelirim."*

Bu bakışı aydınlanmanın ışığında edinmiştir. Köyden çıkışı, Köy Enstitüsü'ndeki eğitimi; eğitimsel uğraşı ile yazınsal eylemini bir arada yürütme süreci bir bütünlük içinde süregelir. Baykurt'un uğraşı ve eylemindeki bilinçlilik/sorumluluk duygusu buradan gelir. Değişimin önünde, çözülmenin yanıbaşında, sürüklenişin izindedir:

"Ben toplumu ve içindeki insanları gözlemeyi ve izlemeyi sürdürüyorum. Aynı zamanda içinde bulunduğum tarihsel aşamanın tanığı olmaya çalışıyorum. Farkeden ediyor, şimdi insanlarımızla birlikte, kentte, kondularda, Almanya'nın, Hollanda'nın yollarındayım. Gözlemci, çözümcü, toplumsal eleştirici bir tutumu, devrimci tavır ve davranışla her zaman elde ve göz önünde bulundurmak istiyorum."

Değişme ve yenileşmeden yana oluş düşüncesi aydınlanmanın tözlerini oluşturur.

Baykurt, yazına ve eğitime adanmış ömrüyle bunu günümüze taşıyan; uğraşı ve eylemiyle yazın/kültür yaşamımızı her dem aydınlatan, zenginleştiren biridir.

Çileli bir yolun, saygın bir uğraşın, gözüpek bir eylemin insanı olan Baykurt'un bizi kuşatan aydınlığını anlamak, anlamlandırmak yarının Türkiyesi'nin aydınlık günlerine sahip çıkmaktır.

Onun çabasına, emeğine saygı sevgiyle. ■

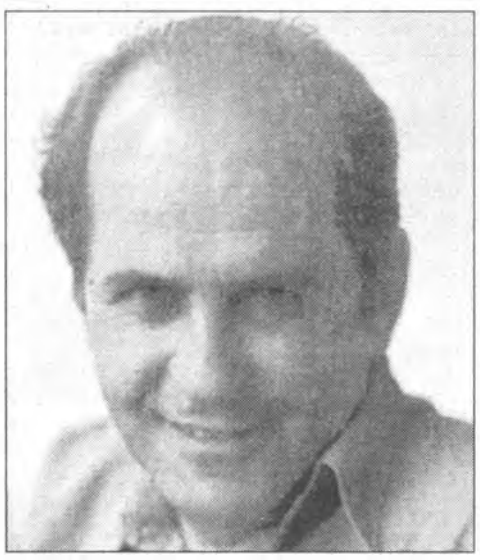

Fakir Baykurt'la yaşamı ve yazarlığı üzerine

"Dilimi şiirle eğittim"

FERİDUN ANDAÇ

-Romanın toplum üzerindeki etkilerinden söz ederken; "zaman zaman uyarıcı, itici, eğitici ve hatta yüceltici" olması gerektiğini vurguluyorsunuz. Romancılığımızın bu boyutuna bakınca, bir dönem, oldukça etkin olduğunu görüyoruz. Okurunuzla, bugünle dün arasındaki bağı nasıl değerlendiriyorsunuz. Bu süreçte farklı okur kitlesini yakaladığınızı söyleyebilir miyiz?

- Özetlediğiniz anlayışım temel olarak değişmedi. Belki biraz daha netleşti. Uyarıcı, eğitici, ileri itici ve yüceltici, yani insanın içindeki iyiliği ortaya çıkarıcı bir kaygı ile yazmayı sürdürüyorum. Bir zamanlar Türkiye 30 milyonken romanlarım onar bin basılırdı. Öykü kitaplarım da böyleydi. Remzi Kitabevi'yle sözleşmeleri kendim yazardım. Bugün 65 milyonuz, basım sayısı bine düştü. Çok çok iki bin. Burda okur yitiren ben değilim, Türkiye yitirdi. Türkiye okuma özürlü topluma dönüştürüldü. Bu özür doğuştan değil, kalıtsal değil, uygulanan ekonomi politikaya koşut kültür politikasının sonucu. Okurun adresi yitti diyorlar. Yitmedi. Toplumu özgür okumaya alıştıracak yeni çabalar gerekiyor. Bir toplumda kitap okunmazsa bilgi yayılmaz. Bilgi olmayınca düşünce olmaz, toplum inancaya kayar. O da tek tip inancadır. Yaşanan düzenin adı demokrasi olsa bile, ortama demagoglar egemen olur.

- 1960'lı yıllarda demokratik öğretmen hareketinde etkin yer aldınız, bu hangi gereklilikten doğdu?

- 1961 Anayasası, kamu personelinin sendika kurabileceği ilkesini getirmişti. Toplumun bir kazanımıydı bu. Öğretmenler sendika yasasını bekledi. 1964'te yasa çıktı. Öğretmen temsilcileri evime doldu. Beni kurucular arasına alıp genel başkan seçtiler. Meslekdaşlarımın seçimine ses çıkarmadım; yazı masamı bırakıp göreve koştum. Halkın ve çocukların daha iyi eğitimi için elbirliğiyle çalıştık. Bu arada yazınsal görevlerimi de, zamanı iyi kullanarak yerine getirdim.

- Yaşamınızın uzunca bir dönemini öğretmenlik kapsadı. Denilebilir ki; yazarlığınız da bununla doğdu, gelişti ve olgunlaştı. Öncelikle sizin (dolayısıyla Köy Enstitüsü çıkışlı kuşağınızın) toplumun uyanış döneminde böylesi bir ikili görevi üstlenmenizin etki ve ivmesi üzerinde duralım diyorum.

- Yurdumuzun koşullarını başka ülkelerin koşullarıyla kıyaslamak yerinde olabilir, ama karıştırmak yanlıştır. Türkiye'de yazarların sadece öğretmenliğe, eğitime değil, pek çok etkinliğe girmesi gerekiyor. Köy Enstitüleri'nde bize verilen eğitim bu yöndeydi. Dünya klasiklerini, yerli yabancı büyük yazarları, bilimsel yapıtları okuyorduk. Buna koşullandırıldık demiyorum, ama okuduklarımızı özümleyerek giriştiğimiz her işte toplumsal yarara yöneldik. Öte yandan, bugünkü gibi o gün de yazarların kalemiyle geçinmesi olurlu değil. Bir ara gelirim yükseldi. Ama yarınım güvenli değildi. Geçinebilmek için bir öğretmenlikten gelen azla, hiç değilse zorunlu giderleri kapatabilirdim. Bu anlayışım hep sürdü. Ailemin geçimini yazarlığa yüklersem kendi seçimim olmayan yazıları da yazarım diye çekindim.

- Dilerseniz, buradan Köy Enstitüleri'ne geçelim. İlköğreniminizi köyünüz Akçaköy'de yaptınız. 1943'te Isparta'daki Gören Köy Enstitüsü'ne girişiniz nasıl oldu? O ilk an, duygularınız..

- Köy Enstitüsü benim için olağanüstü bir fırsat oldu. İlkokulu bitirdikten sonra gidebileceğim başka hiçbir okul yoktu. Ailemin gücü yetmezdi. Ben okumak istiyordum. Enstitü benim gibi köy çocuklarını çağırıyordu. İlkokulu bitirir bitirmez koşup Isparta-Gönen Köy Enstitüsü'ne kaydımı yaptırdım.

Fakir Baykurt, TÖS Genel Başkanı olduğu yıllarda.

FAKİR BAYKURT'UN ÖZGEÇMİŞİ:

1929'da Burdur, Yeşilova'nın Akçaköy'ünde doğdu. Ortaöğrenimini Gönen Köy Enstitüsü'nde tamamladı. (1948). Yeşilova ilçesine bağlı Kavacık ve Dere köylerinde ilkokul öğretmenliği yaptı (1948-53). Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdikten sonra (1955) ortaokul öğretmeni olarak Sivas, Hafik ve Şavşat'ta çalıştı. Askerliğini Konya Astsubay Okulu'nda yaptı (1957). Şavşat Ortaokulu'nda öğretmenken bakanlık emriyle bir göreve getirilerek ders verme yetkisi alındı. 27 Mayıs 1960'tan sonra İlköğretim Müfettişliğine atandı; kurucuları arasında bulunduğu (1965) Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Genel Başkanlığını yaptı (1971). Daha sonra Milli Folklor Enstitüsü uzmanlığı, ODTÜ Halkla İlişkiler ve Yayın Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı danışmanlığı görevlerinde bulundu (1979). İsteğiyle emekliye ayrıldı, Almanya'ya gitti. Halen Duisburg'da yaşamakta.

12 Mart döneminde TÖS davasından yargılanıp tutuklandı, sonra beraat etti. İlk romanı Yılanların Öcü ile Yunus Nadi Roman Ödülü'nü (1958); Tırpan ile 1970 TRT ve 1971 Türk Dil Kurumu Roman ödüllerini, ayrıca 1980 Avni Dilligil Tiyatro Ödülü'nü; Can Parası ile 1974 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, Kara Ahmet Destanı ile de 1978 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Tiyatroya uyarlanan Sakarca adlı çocuk romanı ise Tiyatro 79 dergisince yılın oyunu seçildi. Barış Çöreği ile Berlin Senatosu Ödülü'nü (1984), Gece Vardiyası ile de Almanya'da BDI Ödülü'nü (1985) kazandı.

Yazın yaşamına şiirle başlayan Baykurt'un ilk ürünleri Tahir Baykurt imzasıyla Köy Enstitüleri Dergisi'nde yayımlandı (Temmuz 1946). Bunu Türk'e Doğru, Edebiyat Dünyası, Kaynak, Fikirler gibi dergilerde yayımladığı şiirler izledi (1948). Öyküye yöneldi. İlk öykü örnekleri Seçilmiş Hikâyeler ve Beraber dergilerinde (1950-52) çıktı. Giderek romana yöneldi. Kırsal kesim insanının gerçekliğini toplumsal gerçekçi bir bakışla yansıttığı romanlarında köylünün, yaşama biçimini, sorunlarını, yaşadığı çelişkileri, ilişkilerini dile getirdi. Toplumsal değişim sürecinde köylünün konumu, sürüklendiği ortam, katıldığı göç serüveninin onun yaşamını biçimleme durumları son dönem romanlarının odağını oluşturdu. Öykülerinde ise yine kırsal kesim insanının sorunlarını konu edinen Baykurt, yurtdışında yaşadığı dönemde öykü ve romanlarında "dışgöç"e katılan insanımızın buradaki trajik durumlarını sergiledi.

Başlıca yapıtları şunlardır:

Öykü:
Çilli, 1955; Efendilik Savaşı, 1959; Karın Ağrısı, 1961; Cüce Muhammet, 1964; Anadolu Garajı, 1970; Onbinlerce Kağnı, 1971; Can Parası, 1973; İçerdeki Oğul, 1974; Sınırdaki Ölü, 1975; Gece Vardiyası, 1982; Barış Çiçeği, 1982; Duisburg Treni, 1986; Bizim İnce Kızlar 1993; Ruhr Havzası'nda Türk Bahçeleri, 1997; Anamla Yıllar, 1997.

Roman:
Yılanların Öcü, 1959; Irazca'nın Dirliği, 1961; Onuncu Köy, 1961; Amerikan Sargısı, 1967; Kaplumbağalar, 1967; Tırpan, 1970; Köygöçüren, 1973; Keklik, 1975; Kara Ahmet Destanı, 1977; Yayla, 1977; Yüksek Fırınlar, 1983; Koca Ren, 1986.

Toplum-Eğitim Yazıları:
Efkar Tepesi, 1960; Şamaroğlanları, 1976; Türkiye'de Köy Enstitüleri, 1994; İfade-TÖS Savunması, 1994; Yeni Kölelik mi?, 1996.

Halk Kitabı:
Kerem ile Aslı, 1964.

Şiir:
Bir Uzun Yol, 1989.

Çocuk kitabı:
Topal Arkadaş, 1964; Sarı Köpek, 1964; Sakarca, 1975; Yandım Ali, 1979. ■

Ertesi gün derse, işe başladık. Haftada 44 saat çalışıyoruz. 22'si kültür dersi, 11'i tarım, 11'i el sanatı. Her gün üç kez etüd saatimiz var. İkisi derslerle ilgili, biri özgür okuma için. Şiir yazdığım bilindi, beni kitaplıkta görevlendirdiler. Ayrıca yapılarda çalışıyor, gül derimine katılıyorum. Her hafta toplu eğlenti, eleştiri saati var. Köylerin okul yapımına, ya da yeni kurulan enstitülere yardıma gidiyor, verilen işi bitirdikten sonra yurt gezisine çıkıyoruz. Gül derimi şafak sökerken başlar. Bir tatlı çalışmadır bu. Kimi günler boş kalınca gül arıklarına uzanır kitabımı okur, şiirimi yazardım. Ağabeyler kucaklar koklardı, gül kokardım. Bu hoş duygular içimde hâlâ sürer.

- 1948'de Enstitü'yü bitirip öğretmen oluyorsunuz. 5 yıl sürecek çileli bir dönem. Neler yazıyorduuz bu dönem?

- Şiirler, köy notları, öyküler yazıyordum. Yaz tatillerimiz uzundu. İlk yıl, hem Ankara, hem İstanbul gezisi yaptım. Dergi yönetimevlerini dolaştım, şair ve yazarlarla tanıştım. Avni ve Turhan Dökmeci'den, İlhan Tarus'tan, Salim Şengil'den ilgi gördüm. Hakkı Tonguç'u ziyaret ettim. İstanbul'da Vedat Günyol'un, birkaç gün de *Edebiyat Dünyası* dergisini çıkaran Sabahattin Hüsnü'nün konuğu oldum. Bu geziler çok yararlı oldu. Her tatilde bir büyük şehre gitmeye karar verdim. Köy öğretmenliğinden ayrılmayı aklımdan geçirmiyordum. Ama devlet enstitüleri özellikle de ilköğretim seferberliğini boşlamıştı. Dün iyi olanlar kötüleniyordu. İlçedekiler kız öğrencilerin devamı konusundaki çırpınışımızı desteklemiyordu. Yetiştiğimiz gibi çalışmamıza izin verilmiyordu.

- Tek parti döneminin baskı ortamında öğretmenliğin yanı sıra, yazarlığa adım atıyorsunuz. Koğuşturmalar ardı ardına geliyor... Hedeflenen yazı eyleminiz miydi; yoksa Köy Enstitüsü çıkışlı olmanız mı?

- Tek parti döneminde Nâzım Hikmet yarı ömrünü cezaevinde geçirdi. Sabahattin Ali öldürtüldü. Aynı çorabın bizim başımıza da örüleceğini az çok seziyordum. Nitekim arkadaşımız Makal ilk kitabından ötürü tutuklandı. Başaran'ın, Apaydın'ın çekmediği kalmadı. Bu deneyimlerden yararlanarak çok dikkatliydim. Gene de bela insanı gelir bulur. Karakol onbaşısıyla, öğrencimiz olması gereken kızkardeşi yüzünden takıştım. Köyde komünistlik propagandası yaptığım ihbarladı. Zaten Gönen'de mimliydim. Savcılık dosyamı getirtti. Biz 1948'de bitirinceye kadar enstitülerin yönetimi değişmişti. Yanına yüzbaşıyı alarak savcı gelip evi aradı. O yıllarda komünist olma da, ne olursan ol. Kore savaşına katılmamızı eleştiren henüz yayımlanmamış bir öyküyü, birçok yazımı alıp gittiler. Nâzım Hikmet'in kitaplarını göze çarpmayacak bir yere koymuştum. Sordular yok mu diye; yasak dedim. Gene de yargılandım o yazılardan. Sanattır diye savundum. Bilirkişiye yolladılar. Beş yıl sonra Gazi Eğitim'e gidince de peşimden geldi bu dosyalar. Orda bir Enstitüler gününde yaptığım konuşmadan ötürü de soruşturma açıldı.

- "1953'e kadar her şeye katlandım, biraz kurtulabilirim diyerek" Gezi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'ne giriyorsunuz... 1955'te yeniden öğretmenlik başlıyor; Hafik'te Türkçe öğretmenisiniz. İlk kitap Çilli yayımlanıyor. Aralık 1955... Şiirden düzyazıya geçiş. Burada, dilerseniz, biraz öykü üzerinde duralım. Sizi öykü yazmaya yönelten neydi? Neyi amaçlıyordunuz? Kimlerden el almıştınız bu süreçte?

- Yazarlığa adım attığımı söylüyorsunuz, adım atmakta iş yok, yapıt vermek gerekir. İlk İstanbul gezimde Vedat Bey'le Abidin Dino'lara gittik, Güzin Hanım taşını attı: "Böyle küçük yazılarla ne zamana kadar oyalanacaksınız? Romanlarınızı ne zaman okuyacağız?" Aynı gezide Antigone'u seyrettikten sonra Vedat Bey'in arkadaşlarından tiyatro yazmamız konusunda telkin aldım. Kendimi fazla dağıtma yanlısı değildim. Okumayı sürdürüyor, köylülerle konuşuyor, halkın dilini ve sorunlarını küçük kâğıtlara not ederek öğreniyordum. Roman yazacağımı biliyordum. Öyküyü romanın bir basamağı gibi düşünmedim. Büyük bir yazar olan Sabahattin Ali'yi, Sait Faik'i, Çehov'u, Hemingway'i okuduktan sonra öyküyü ciddiye aldım. Belirtmem gerek, o yıllarda Varlık, Yeditepe, Dost Yayınları da bizi beslemiştir. Özellikle antolojilerde dönüp dönüp okunacak öyküler buluyordum. Prosper Mérimée'den Mateo Falcone'u her yıl birkaç kez okuyordum. Klasikleri dönüp dönüp okuyordum. Klasikler derken sadece öyküleri, okuyanları düşünmüyorum. Örneğin Samsatlı Lukianos'un konuşmaları, Caldwell'i de severek okudum. Yabancılar değil sadece, Evliya Çelebi'nin gezi kitaplarını, Silahtar Mehmet Ağa Tarihi'ni de sık sık okuyordum.

Roman uzun soluklu çalışma olduğu için hazırlanmayı sürdürüyordum. Bu arada ilk kitabımı çıkardım. Onun basılışı bir dayanışma sonucudur. Samim Kocagöz Yeditepe'nin programına aldırdı. Adı Pıtrak olacaktı. Hüsamettin Bey Çilli yaptı. Çok üzüldüm, sinirlendim. Yaşar Kemal, "Hüsam iyi kitapçıdır, onu kırma!" diyerek yatıştırdı.

- Bu dönem öykülerinizde tanıklık yanınız ağır basıyor. Öyküdeki ana kaynağınız neydi? Neleri anlatmak, yansıtmak için bu türe de ağırlık verdiniz?

- Çalıştığ m ve dolaştığım köylerde eli kalem tutan tek insandım. Gazi'yi bitirdikten sonra Sıvas'a verildim, Hafik'te çalıştım. Hafta tatillerinde öğrencilerimle köylere gidiyordum. Ana babalarıyla, halkla konuşuyordum. İnsanları tanıdıkça sorunlarını, sıkıntılarını öğrendikçe, "Bunları özellikle ağzı var, dili yok kadınları ben yazmazsam kim yazar?" diye düşünürdüm. Yüzy llar öncesinde olduğu gibi yaşamları toza karışıp gidecek. Buna vicdanım razı olmuyordu. Oturup öykü biçiminde yazar, iyileştirmek için durmadan düzeltir, işlerdim. Öğrendiğim sözleri, sorunları sayfalara serperdim. Düzyazı türleri içinde öykü, benim yazarlığ ma disiplin getirdi. Onun bir oturuşta yazılmak, bir oturuşta okunmak gibi özelliği vardır. Sanayi devriminden sonra "short story"nin gelişmesine bu özellik yol verdi. Kolay görünür, değildir. Bir oturuşta yazarsın da, bir ele alışta okutamazsın. İşçiler bu kısa öyküleri evden işe giderken trende okuyup bitiriyordu. Çehov'a da gazetede daracık bir yer verdiler. Diyeceklerini oraya sığdıracaktı. Ben sonradan cezaevi koşullarında da kısa öykü yazdım. Disiplin almışsan yazabilirsin. O disiplin nedeniyle romana hazırlanışım da uzun sürdü. İlk yazdıklarımdan ikisini yayımlamadan bıraktım. Sonra da oldu, böyle birini bırakmam. Zaman zaman yazara korkunun da yararı vardır. Sanatsal nitelik korkusunun.

- Yılanların Öcü ile romana adım atıyorsunuz köy gerçeğine yaklaşımınız, sorunları yansıtma biçeminiz yazınımızda kabul gördü. Yunus Nadi Roman Yarışması'nda birincilikle ödüllendirildi. Ardına koğuşturma geçirdiniz. Önce, dilerseniz, romanın oluşma, yazılma koşulları üzerinde duralım. Sonra koğuşturma...

- *Yılanların Öcü*'nü Sıvas'a gitmeden kurmaya başladım Sıvas'ın Hafik'in köylerini dolaşırken durmadan geliştiriyordum. Not alıyordum. İki yıl sonra asker oldum. Altı aylık okul dönemi vardı. Ceplerim notları almaz oldu. Oturup yazmaktan başka çözüm kalmadı. Bir bayram iznine gitmedim. Başladım yazmaya. Ama sekiz günde bitmedi elbet. Sıkı sınavlardan geçiriliyoruz. Konya assubay okuluna öğretmen olarak gittim. Orda bitirdim. Temize çekiyordum. Yunus Nadi yarışmasının açıldığını okudum. Bir ön elemeden sonra dört romancı Büyük kurul önüne çıktık. Dokuz kişilik bu kurulda Halide Edip Hanım'dan Orhan Kemal'e kadar kimler yok. Yedisinin oyu ile birinci seçildim. Bana oy vermeyenlerden Haldun Taner romanım için en övücü sözleri söyledi. Behçet Necatigil de Almanca'ya çevrilmesini salık verdi. İkinci olan Yusuf Atılgan da bir köy çocuğuydu, ama anlayışlarımız benzeşmiyordu. Cumhuriyet'te buluştuğumuz zaman birbirimizi çok iyi karşıladık. Ben *Aylak Adam* çalışmasını üstün emek ürünü bir roman olarak sevdim.

Evet koğuşturma açıldı. Daha gazetede romanın günbölük yayımı başlamadan Cevat Fehmi Bey romanı tutmuş, Burhan Felek'in yanına oturmuş, şuralarını buralarını çıkar diyor. Tanımıyor beni. Alıp götürdüm otele, daha güçlendirdim çıkar dediği yerleri. Gazetenin sahibi Viyana'daymış; dönüp gelene kadar İstanbul'dan ayrılmadım. Askerlik yaptığım okul kumandanlığından iznimi uzattılar. Nadir Bey'e konuyu açtım. Halide Hanım'ın önerisiyle 1000 liradan 5000'e çıkarılan ödülü de almamıştım; "Efendim, eğer şurası burası derseniz, romanı alır giderim!" dedim. "Öyle şey olmaz, nasıl yazdıysanız öyle çıkacak!" dedi Nadir Bey. Çıktı da; ama gazete için, benim için koğuşturma açıldı. Savundum romanımı: "Böyle şu parça bu parça denirse, o zaman kutsal kitaplar da suçlanabilir. Sanat yapıtları parça değil bütündür, o bütün ile romancının ne söylediğine bakılır!" dedim. Bu düşünceyi Pitigrilli'nin Afrodit savunmasından kapmıştım; Koğuşturmaya yer olmadığı kararı verdi savcı.

- "Yediğim cezalar hep yazarlığım ve sendikacılığımla ilgilidir." diyorsunuz.. Yazarın, sanatçının yapıtlarıyla çağının tanığı olmanın ötesindeki işlevi hep tartışılır... Sanırım sendikal harekete girmeseydiniz de, yazar olarak muhalif kimliğinizden dolayı, yine bunlar olacaktı. Yazarın bu sorumluluğu, birçok şeyi üstlenme, nereden geliyor sizce?

- Sadece sendikacı olup yazar olmasam da baskı görürdüm, çünkü sendikalar eğer sarı, ya da sarışın değilse, her zaman sakınca sayılır. Yalnızca yazar olmanın da insana getirdiği sıkıntı vardır. Hem sendikacı, hem yazar olunca sıkıntı ikiye katlanır. Ben ikisini birlikte yaşadım. Doğrudan doğruya yazdığım yazılardan, kitaplardan ötürü de tedirgin edildim, ama ceza giymedim, giydirmediler. Sendikacılıktan gösterip yazarlıktan vurdular. Kaç kez gece yarısı uykudan sökülüp götürüldüm. Dünyadan habersiz, eksik eğitimli kimselerce sorguya çekildim.

Doğrusu nedir bunun? Eğer bir toplumun yazarları olmazsa, eğer bir toplumun kusurları sanatçıları tarafından eleştirilmezse, o toplum sağlığını yitirir. Eleştiri sağlık mıdır? Evet. Bunu da en iyi sanatçılar yapar. Eleştiriyi yasakladığınız, sanatı, düşünceyi baskı altına aldığınız zaman devlette erdem kalmaz. Eleştirisizlik, devlete belanın kapısını açar. Çetelerin, mafyaların devlet içinde devlet olması bunun sonucudur. Bu görevi basın yapmıyor mu? Basın başka. Gazete yazılarının satır aralarında bir şeyler vardır, ama yazınsal metinlerin satır araları tıka basa doludur. Halkın kendisinin bile deyimleyemediği, derindeki muhalefetini sanat dile getirir. Böyle demekle sanatçıyı çok mu abartıyorum, kendimizi dev aynasında mı görüyorum? Hiç öyle değil. Bizim dışımızdaki ülkelere gittiğimde yazarlara nasıl davranıldığını dikkatle inceledim. Kolayından yazar olunmaz ki? Yazar olmayanı toplum iplemez. Ama toplum birine yapıtlarından ötürü güvenmeye, saygı duymaya başladı mı, yöneticiler de aynı saygıyı duyabilmelidir, sağlık burdadır. Almanya'da bundan önceki Cumhurbaşkanı Weizäcker, seçildiği gün Köln'e gelip Heinrich Böll'ü ziyaret etti. Ölümünde ailesi cenazeye katılım istemediği halde, birkaç aile yakınıyla birlikte sanatçının tabutu ardından gene aynı cumhurbaşkanı yürüdü. Gerçi her toplum gibi Alman toplumu da çelişiktir. Ben kendimiz için konuşuyorum. Bu söylediğim benim sadece kendimiz için iyi dileğimdir. Kimse saygı duymasa da biz görevimizi yaparız.

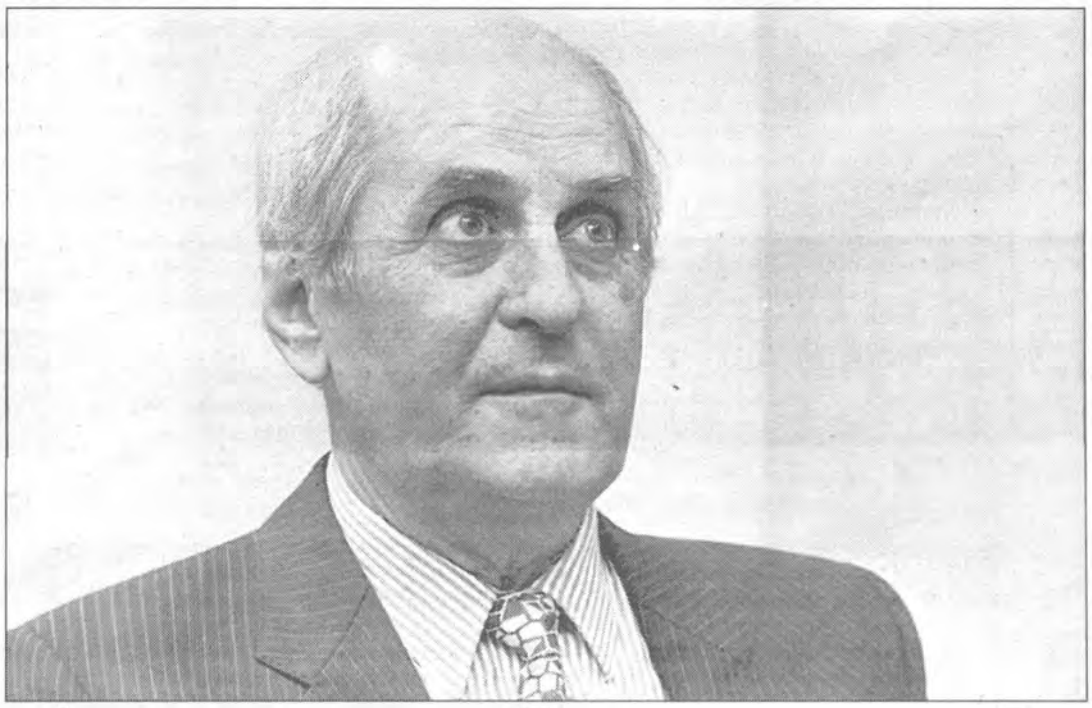

- "...bizim kuşak öyle bir kuşak ki sadece bugünden değil, hem geçmişten hem gelecekten sorumlu" diyorsunuz. Kuşağınız ülkemizdeki aydınlanma hareketinin bir parçasını oluşturuyor. Bu kuşağın çıkış serüveni sizin yaşamınızın da önemli bir sürecini kapsıyor. kuşağınızın oluşumunda etkin olan neydi?

- Başka türlü olamazdı. Ben ailemde okuyan ilk ve tek çocuğum. Köyümüzün yüksek öğrenim gören ilk insanıyım. Köy Enstitüsünde öyle bir eğitim

aldık ki, Türkiye bizi bekliyor. Yazı yazan insanı en az bin kişi okur. Eğer seni yüz bin kişi okuduysa, başka türlü olmak istesen de olamazsın. O nedenle sadece günden değil, gelecekten sorumlusun. Bu yetmez, geçmişten sorumlusun. Dışarda yaşayanlar iyi bilir; Osmanlı yönetiminin yaptığı yanlışların yanıtı bile bizden istenmiştir. "Arkadaş, onlar Osmanlıydı, biz değiliz!" diyemezsin. Vereceksin yanıtını. Bugün de içerde eğitimden, sağlıktan keserek baraj yapanların yönetimi eleştiriliyor. Neden böyle olduğunun yanıtını veriyoruz. "Onlar böyle yanlış kalkınma politikası uygularken siz ne yaptınız?" diye sorar Batılı. Sormasa da böyledir. Bizi egemen ideolojiyle ezmeye çalıştılar. Bir ölçüde başardılar da. Ama her yumrukta ayağa kalktık, toparlanmaya çalıştık. Yurtiçinde yazma, hatta yaşama olanağı kalmayınca yurtdışında yaşayıp yazmayı bu nedenle seçtik ve katlandık. Sizin baştan beri yönelttiğiniz sorulara bakıyorum, siz bir eleştirmen olarak benim yazdıklarımı izlediniz, kitabım için yazı yazarak dayanışma gösterdiniz. Bilmeyen, yurtdışında yaşamayı kolay, hatta ayrıcalık sanır. Zordur, yıldan uzun geceler bitmez. Kimi zaman uyku da insanı bırakır gider. Ama bu yurdun tarihten gelen koşullarını kırıp aydınlığa, esenliğe çıkmasına yarım santim katkın olacaksa bunların hepsine katlanırsın. Ben kendimi tarih karşısında şimdi Marmaris'te resim yapan darbeciden daha sorumlu görmüşümdür. Demirel'den, Erbakan'dan daha sorumluyum. Bu aynı zamanda benim kuşa mın niteliğidir.

- Doğru, yanlış tartışıladursun "köy edebiyatı" / "kent edebiyatı" ayrımına karşı çıkarsınız. Burada önemli olanın "sanatçının tavrı ve tutumu" olduğunu vurgularsınız. Bu çizgiden baktığımızda; romanlarıyla değişimin ve sürüklenişin tanıklığını getiren Baykurt, sığdırılan kalıbın ötesinde bir dünya var ediyor. Bugün, dışarıdan, buna nasıl bakıyorsunuz?

- Bir halkın yazınında yazarlarla birlikte eleştirmenler, yazın tarihçileri, yazınbilimcileri de vardır. Kimi zaman görevler karışır. Onlara sorulacak sorular bana sorulursa yanıtlamaktan sakınırım. Robinson Cruose'yi okuduğumda onu ada romanı bölümüne yazmadım. Yazınsal yapıtı coğrafyasına göre etiketleme yazınbilimcilere uygun gelebilir, bana gelmiyor. Söylenenlere kulak vermez olur muyum? Kim ne derse desin, benim de kendimi inceleyen, eleştiren bir yanım var; görevim eleştirinin eleştirisini yapmak değil, yapıt vermektir. Yapıt verdikten sonra sosyal, siyasal sorumluluğun altına elimi koymaktır. Yapıtlarımı savurmaya da kalkmam. Bunu niçin yapayım? Eğer onları yanlış bölmelere yerleştiriyorlarsa doğrultmaya niçin çalışayım? Birgün doğrusunu yapacaklar mutlaka çıkacaktır.

- Önceleri şiirler, köy notları yazdınız. "Yazarak gözlem eğitimi ediniyordum." diyorsunuz. Yazmak için sizce başat koşul nedir?

- Böyle bir sözü, yazmaya hazırlandığım dönemde söyledim. Amacım sadece gözlem eğitimi değildi, aynı zamanda kalemimi yazmaya alıştırıyordum. Yazı sanatının inceliklerini kavramaya çalışıyordum. Şiire çok güvendim. Şiirle başladım, onu boşlamadım. Yayımlamayı kestim uzun süre. Yazdıklarımı dosyaladım, yitirdiklerimi arayıp bulmaya çalıştım. 1989'da Duisburg'da benim için bir kutlama gecesi yapılmak istendiğinde ilk şiir kitabımı çıkardım. Yakında ikincisini çıkaracağım. Dilin en çetin alanıdır şiir. Ordan kazandığımı romanlarımda kullandım. Dilimi şiirle eğittim. Çıktığım her yolculukta yanıma hâlâ şiir kitabı alırım. Bende yazmak için koşul, yeterince hazırlanıştır önce. Evik çabuk yazmayı sevmem. O nedenle bir gazetede görev almayı istemedim. Bir yazdığını on kez, yirmi kez yazmazsam o yazdığım yazı olmaz sanırım. Yazmak cehennemdir diyenlere arada bir katılırım. Yazmanın ikinci koşulu zamandır. Yazar zamanın değerini herkesten iyi bilecek. Günün bütün saatinde yazardır. Dünyaya yazma açısından bakmaya alışmak, bunu otodidakt eğitimini kazanmak gerekir. Ben bu konularda kendimi ezer derecede eğittim.

- Bugün neler yazıyorsunuz?

- Yaşım ilerledi, merdiveni yetmişe dayadım, döküntülerimi topluyorum. Bu soru için ayrıca teşekkür ederim. Üç yıldır yazları yurdu geziyorum, çıkarmayı düşündüğüm gezi kitabının başında bir Türkiye bölümü bulunsun istiyorum. Evimi taşıyacağım. Yazarlı n döküntüsü çok oluyor. Yirmi yılda bir ev de burda doldu. Bunları ayıklayıp, kutulayıp yurda taşıyacağım. Boş oturmadığımı bilmenizi dilerim.

- Biraz da yazı/çalışma ortamınızdan söz etmenizi istiyorum?

- Her koşulda yazmanın yolunu bulurum. Yolculuklarda bile. Sekiz saatlik bir tren yolculuğuna çıkmış isem, bunun beş saatini yazmaya veririm. İnsan kendini buna göre eğitirse yapabilir. Bir tek zorlandığım yer aile ortamıdır. Telefonun yanı. Gelenin gidenin sürüp gittiği zamanlarda işim zorlaşır. Sıkıntılı iştir yazmak. Aile ortamında insanı kaytarmaya itecek bahane çoktur. O nedenle özellikle roman yazacağım zaman başımı alır bir yerlere giderim. müsvetteyi bitirir dönerim. Ondan sonra işçiliktir, bunu yaparken koşul aramam.

- Bunca yıl yazarak, üreterek yaşamak sizde geleceğe dönük neler bıraktı?

- Kırk bir yıl öğretmenlik yaparak o işten ayrıldım. Gerçekten 47 yıl olacaktı; arada kesintiler var, ders verme yetkimin alındığı yıllar. Yazarlığın emekliliği yok. İçimde asıl önemli yapıtlarımı bundan sonra vereceğim gibi bir duygu var. Hem de köylülerime kıyasla biraz daha uzun yaşayacağımı umuyorum. Yeni romanlar yazarak okurlarımı, kendimi sevindirebileceğime güveniyorum. Bir isteğim de, Türkiye'nin çok uzak köylerine yollanmak. Hiç ummadığım yerlerde okurlarım çıkıyor, onlarla kucaklaşıyoruz. Konuk etmek istiyorlar. Yaylalara çağrılıyorum. Söz verdim. Bu sözlerimi yerine getireceğim. Hepsini gelecekte yapacağım işler arasında görüyorum. Bekleyen romanlarımı da yazarım; az mı? Halkımız "kanaat iyidir" der; miskinlik anlamında değil, tokgözlülük anlamında ben de kanaati iyi bulurum.

- Geldiğiniz yazarlık çizginizin size aykırı gelen ya da olmasaydı keşke, dediğiniz yanı oldu mu?

- Sanki tuzaklı bir soru soruyorsunuz, çaktırmadan, yineleyerek... Gıdası kemik yutmak olan bir kuş öyküsünü pek severim. Yutmadan sınarmış. Arkadaşları "Ne yapıyorsun?" diye sorduğunda, "Yutacağım ama acaba çıkacak mı, ona bakıyorum" dermiş. Ben bir iş yapmadan, bir yazıyı yazmadan düşünürüm; yapıp bitirdikten sonra ah vah etmem. "Keşke şunu yapmasaydım, bunu yapmasaydım!" Çoktur böyle diyeceğin iş; ama ne yararı olur? Yapmışım bir kez?

- Buradaki okurunuzla yeniden buluşma, tanışma nasıl bir duygu?

- Ben onlarla her zaman beraberim. Birbirimizden kopmadık. Çoğunun mektubunu, kartını aldım. Yanıma kadar gelip gönlümü alan da oldu. Yurttan kaya parçası, yufka ekmeği, kitap, dergi gönderen oldu. Trakya'dan bal gönderdiler. Ahududu likörü sevdiğimi duymuşlar, Karadeniz'den şurubunu gönderdiler. Genç şairlerin, öykücülerin kitaplarını aldım durdum. Çoğu yakının olan okurlarla, dostlarımla yeniden buluşma olanağına kavuşmak benim başlıca mutluluğum olur. Öğretmen sendikacılığı yıllarımda yurdu, köylerine kadar birkaç kez dolaştığım için çevrem geniştir, aranır sorulurum. Benim son yıllarım tatlı olacaktır. ■

jan goodwin

onurun bedeli

Müslüman kadınlar, İslam dünyası üzerindeki sessizlik peçesini kaldırıyor

Amerikalı kadın gazeteci Jan Goodwin'in uzun bir araştırma gezisi sırasında Müslüman toplumlarda yaşayan kadınlarla yaptığı bir dizi röportajın sonucu ortaya çıkan bu yapıt; İran, Pakistan, Afganistan, Kuveyt, Suudi Arabistan, Irak, Ürdün, Filistin, Mısır ve Arap Emirlikleri vatandaşı kadınların yanı sıra, Müslüman erkeklerle evlenip din değiştiren Amerikalı kadınların da ağzından, koyu cinsiyet ayrımcılığının egemen olduğu bir toplumda kadın olarak yaşamanın ne demek olduğunu anlatıyor.

Kadınlar, yaşantılarını yönlendiren baskıcı politikalardan söz ediyorlar. Onların çalışması ya da eğitim görmesi yasak; erkeklerin "onur yasası"na karşı çıkarlarsa ölümle burun buruna gelmeleri ise oldukça olağan.

Goodwin'in çeşitli ülkelerde söyleşi yaptığı kişilerden bazıları şunlar:

- Bir şeyhin on altıncı karısı olarak konuşan bir prenses;
- Peçesinin altından bir tutam saçı sarktığı için tutuklanıp seksen kırbaç yiyen bir büyükanne;
- "Zina" yaptıkları için ırzına geçilip hapse atılan kadınlar;
- Bekâretlerini önceden yitirmiş kadınların düğün öncesi kızlık zarlarını diken doktorlar;
- İslam'ı kabul edip kocalarının çokeşliliğine göz yuman, ancak aşırı dinciliğin yükselmesinden kaygı duyan Amerikalı kadınlar.

VARLIK YAYINLARI A.Ş. Cağaloğlu Yokuşu 40/2 34440 İstanbul. Telefaks: (212)522 69 24-512 95 28

BAŞKALDIRAN KADINLAR
Dizisi'nden diğer kitaplar

BETTY MAHMUDİ
Kızım Olmadan Asla!
Çocuk Sevgisi Uğruna

JEAN SASSON
Sultana
Sultana'nın Kızları

TEHMİNA DURRANİ
Derebeyi Efendim

İNCİ PONAT
Çiçeğimi Soldurmam

ZANA MUHSEN
Annemi Bir Daha Görebilsem

MELİKE MUKADDEM
Yasaklı Kadın
Düşler ve Katiller

MAHNAZ AFKHAMİ
Sürgün Kadınlar

MUSTAFA YELKENLİ

Yapıtlarının büyük bölümü dilimize aktarıldı

Ursula K. LeGuin'in bilimkurgu dünyası

Ursula K. LeGuin bilimkurgu türünde Türkiyeli okur için bir soluk oldu denebilir. Sadece gençlere yönelik bir tür olma kuşkusunun ağır bastığı ülkemizde, yetişkinlerin de bu türden hoşlanabileceklerini gösterdi. Bu nedenle ülkemizde bilimkurgu okur potansiyeli LeGuin'le gelişmiştir diyebiliriz rahatlıkla.

Roman kavramı, tanımı gereği belli bir çerçeve içinde konularda sınırlama yapılmaksızın biçim ve içerik tasasını kendince şekillendirerek yazarca ele alınıp işlenir. Biçim ve içeriğin yazarın kaygısıyla sınırland rıp toplumsal bağlamda bir yansıtışı işlemesi ise yazarın ideolojik donanımıyla doğrudan ilintilidir. Romanın aynaya benzetilmesi, özellikle Stendhal'ın roman için "yol boyunca gezdirilen bir aynadır" benzetmesi, Marksizmi estetik kuram haline getiren G.V. Plehanov'un (1856-1918) "Edebiyat ve sanat yaşamın aynasıdır" sözleri, bir benzetmeden öte romanın toplumsal işlevi ve yaşamın gerçekliğini birey ve toplum olarak insanı merkeze alarak yansıtmasıdır. Bilimkurgu romanında ise konu geniş kapsamlı, gelecek ve bilim ögeleriyle sınırlı olmasıyla beraber toplumsal gerçekliği yansıtma işlevini genişleterek uyarı misyonuyla da yüklüdür. Ancak bunu genelleştirmek, son zamanlarda bilimkurgunun alt türleriyle olanaksız hale gelmiştir. Analojilerle çok uzak gelecekte ve yine çok farklı mekânlarda betimlenen dünyalarla bu sınır oldukça aşınmıştır. Ancak bilimkurguda yazarın tek kaygısı, gelecek olgusu belirgin olmakla birlikte, bilimsel verilere ters düşmemesine özen göstermesidir; yoksa buna aykırı bir tarzın bilimkurgunun bilim ögesini yadsıması, sıradan bir fantezi veya fantastik roman türüne girmesini getirir.

Okurun hayal dünyası

Bilimkurgudaki temel öğe olan bilimden, sadece astronomi, fizik ve uzay çalışmaları gibi teknolojik yönü ağır basan dalları anlayan okur için, sosyoloji, felsefe ve psikoloji gibi çekici gelmeyen dallarda yapılan kurmacalar, çoğu kez diğer bilim dallarıyla desteklenmedikçe okurun hayal dünyasında renkli yansımalar oluşturmakta yetersiz kalmakta ve bilimkurgunun sihirli çekiciliği yerini sıkıcı bir anlatıma dönüştürmektedir. Ursula LeGuin'in bazı yapıtlarında, örneğin Yerdeniz Üçlemesi'ndeki büyüler dünyası, bu ikilemi bir arada algılamakta zorlanan okur için rahatlıkla masal diye nitelendirmekte sakınca görülmemektedir. Yerdeniz Üçlemesi'nde egemen anlayış fantezi ama, bilimkurgunun alışılan öğelerinden olan paradigmaya yer verilmiş, bunun yanı sıra bilim dışlanmış yerine büyü konulmuştur. Temel izlek büyü olduğundan fantezi sınırları içinde tanımlanmakta, paradigma ve bilimkurgunun altyapısını oluşturmakta, buna karşın yine de bilimkurgu sınırları içinde değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Çok eski zamanlarda bilim yerine büyü kullanıldığı, daha sonra unutulduğu varsayılsa bile, belirleyici bir ölçü olmaktan uzaktır.

Ursula LeGuin'de egemen olan temalar, genellikle paradigmalara gönderme yapan kurmacalarla oluşturduğu olay örgüsünde işlediği değişkenliklerle, günümüzdeki insan ve onun içinde bulunduğu ortamın toplumsal ve toplumsallığın tüm alt birimleriyle ilintilidir. Sabit ve bizim kendi değişmez gerçekliğimizi pek fazla kullanmadan, değişkenlerle fazla uğraşmadan parametreler türetmesi Isaac Asimov'da çok sık görülenin tersine pek iltifat etmez.

Biyolojik yapının değişmemezliği, bu yapının milyar yıllık bir süreç içinde kendini var olduğu ortamda adapte edişi, buna karşın üzerinde yaşadığımız gezegenin koşullarına itiraz eden, ama sadece fiziksel olguların tümüne itiraz eden bir mantalitenin koşulları, değişen bir yapı veya beden içinde sosyal ve ahlaki konumun değişebilir/değişemez sorunsalını işlerken LeGuin, erkek egemen topluma yönelik itirazlarını ve tepkisini de yansıtır. Toplumcu bir bakıştan uzak olan bu tavır sadece kadın penceresinden iğreti bir yaklaşım sergilemekle yetinmekte. Kuşkusuz itiraz edilen bu saptamaya, sadece yazarın ideolojik düşünce yapısına bakarak sınırlandırmak olmaz; bir burjuva düşüncesi olan ve sosyalizme son tahlilde hiç sempatiyle yaklaşmayan anarşizmin kendinden kaynaklandığını söylemek gerekir. Bir anarşist ve feminist olan yazarın kendi ideolojisine uygun bir sanat anlayışı geliştirmesi, bunu kitaplarında bilimkurguyu basamak yaparak okuruna yansıtması, yazarın kendi sorunu deyip geçiştirmek, bilimkurguyu küçümseyenlerin eline koz vermek olur.

Yazarın sanat anlayışı ile bilimkurguyu kullanma amacını en iyi şekilde yansıtan Mülksüzler'de (The Dispossessed) günümüz dünyasında yaşanan çelişkileri, gelecekte bir başka mekânda tartışmaya açmak, entelektüel yönü ağır basan bilimkurgu yazarların önde gelenlerinden olan LeGuin için, anarşist yönünü eserlerinde kapitalizm eleştirisinde dengeyi sağlama kaygısıyla sosyalizm eleştirisinde bir araç olmaktadır sadece. Mülksüzler, kapitalizm ve sosyalizm arasındaki tercihini anarşizmden yana koymakta zorlanan Dr. Shevek'in iç çelişkilerini, mülkiyetin, otoritenin olmadığı, paylaşımcı zihniyetin yaşamın her alanında özümsendiği Anares'ten, kendi dünyasından tamamen farklı olan bir başka dünyada giderebileceğini ve bu yolculukta edindiği izlenimlerin ve ilk gençliğine dönüşlerle kafasındaki çelişkilerin yarattığı kaosu Odocu yöntemle çözmeye çalışmasının öyküsüdür.

Odocu düşünce, genel anlamda klasik anarşist düşüncenin özü olan "başsızlık" yani her türlü otoritenin ve devlet kavramının olmadığı, sosyal ve ekonomik bir düzenin felsefesi ile bilimin gelecekte elvereceği olanağı birleştiren bir düşüncedir. Ardışık fizik ile zaman kavramının teorik anlamda bir sentezi olarak da algılanabilir.

Odoculuk günümüzdeki felsefe kitaplarında ifadesini bulan anarşizmin ta kendisidir. Bu toplumsal modelde, mal ve düşüncenin özgürce her tarafa gidebileceği, ancak yukarıdan aşağıya hiçbir yönetim biriminin olmadığı, denetim mekanizmasının, bürokrasi aygıtının, lider, patron, devlet başkanının sözü bile edilmediği, en önemlisi yönetme ve hükmetme güdüsünün giderildiği bireyler dünyası. Liberal düzenle ileri sosyalist aşamanın bir sentezi gibi görülür bu dünya. Tau Ceti yıldızının en verimli gezegeni olan Urras'ta gerçekleşebileceğini öngörmesine karşın Odo'nun öldükten sonra, ikinci gezegen Anarres'te gerçekleşir (Marks'a göndermeler yaparcasına), üstelik kısır ve verimsiz bir dünya olmasına karşın.

Günümüz devletler arası çelişkileri ve çekişmeleri uzayda bilinmeyen gezegenlere taşıyarak alegorik dönüşümleri kitaplarına baz alan yazarların başında gelen Ursula K. LeGuin'in Mülksüzler'ini değerlendiren Bernhard Roloff ile Georg Seeblen yazarın politik anlayışını şöyle değerlendirirler: "Ursula K. LeGuin'in The Dispossessed romanında, sosyalist bir gezegen üzerindeki hayata pek de iyi gözle bakmaz yazar; sosyalizmin yoksulluk, kapitalizmin zenginlik olduğu anlayışı, kainatın bir köşesinde bir kez daha karşımıza çıkartılır." (B. Roloff-G.Seeblen, Ütopik Sinema, s. 56, Alan Y. 1. Bask 1995)

Bu kanıyı doğrular biçimde, roman kahramanının düştüğü küçüklük kompleksini yansıtması yazarın kendi ideolojisiyle bir çelişkiyi yaşamadığını da gösterir. Kapitalist sistemi yakından gören Shevek, anarşist bir toplumda yetişen ve hiç mülkiyet işlerini kavrayamayan birinin şaşkınlığını yaşar. Üstündeki basit giysi, kaba çöl çizmeleri, Urraslıların şık giysileri ve rahat ayakkabıları yanında pek yaban kalır. Hele hele alışveriş yapmak, para ve hırs gibi insanları etkileyen olguları Shevek iğrenç bulur, insanları aşağılayan nesneler olarak görür. Bunun yanı sıra, gördüğü zenginlik karşısında şaşkınlığını ve hayranlığını da gizleyemez.

Urras'ta kapitalizmin olanca ağırlığıyla hüküm sürdüğü, tüm ilişkilerin parasal güç oran nda saptandığı bu dünyada, anarşist kültür altında yetişen Shevek, ardışık ve eşzamanlılık kuramını zamanın belli bir alanında birleştirirse eğer, uzayda yolculuk, zaman faktörünü en aza indirecek ve mülkiyetçi ideoloji uzayın derinliklerine ticaret yapmak için gidebilecek ve bir tür emperyalizme yeni pazarlar sağlayacak.

Shevek zaman fiziğinde genel alan kuramcısı. Teorisi Urraslıların dikkatini çekmekte ve kendisinden eşzamanlılık kuramını gerçekleştirmesini, yani maddenin uzayda bir yerden bir yere anında gitmesinin sağlanmasını isterler. Sonsuz uzaklıkları iletişim konusunda sıfıra indirgemek... Bunu Asimov hiper sıçrama olarak kullanmıştı kitaplarında bilime aykırılığına karşın. Zamanı tüketmeden ve uzayı aşmadan yolculuk yapmak. Bu temanın değişik versiyonunu LeGuin'in Gülün Günlüğü'ndeki (Bu kitap LeGuin'in The Wind's Twelwe Quarters ve The Compass Rose adlı kitaplardan alınan öykülerden oluşturulmuş bir derleme. Değişik kitaplardan alınan öykülerle yapılan kitapların son derece fırsatçılık olduğu ortada. Bu tür ticari çıkarcılıkların yazara ve okura saygısızlık olduğu belirtilmeli) bir öyküde bulabiliyoruz. Zaman Azlığı Sorununa İlişkin Bazı Yaklaşımlar adlı öyküde evrende, 12 ila 15 milyar yıl boyunca oluşan bir delikten ötürü zaman konusunda bir dengesizliğin kaosa yol açtığından bahsetmektedir. Çünkü zaman bu delikten kaçıp gitmektedir.

Zamanı üçüncü boyut olarak bilim dünyasına armağan eden Einstein'in bu bilimsel saptaması bilimkurgucuların çok basit bir yaklaşımla "madem zaman bir boyut, öyleyse üstünde gidilip gelinebilinir" ucuzluğu inanılmaz paradokslara yol açar. Zaman olağanüstü bir esin kaynağı oluverir. Bu, basit ve her tür açılımlara olanak veren fon, bilimkurgu yazarlarının olağanüstü kurmacalara dalıp gitmelerine neden olur. İnsanın aklını karıştıran karmaşık öyküler doğurur. LeGuin bu fırtınadan kaçınamıyor, ancak zamanın bir delikten akıp gitmesini işlerken, fantastik edebiyatın içine de gömülmekten kaçınır.

Ütopya Yaratma

Yazarın ideolojik yapısının her sayfaya sindiği ve başyapıtı olarak görüldüğü, Hugo ve Nebula (Bu ödül tutuculardan oluşan bir kurul tarafından verilir. Özellikle sol görüşlere hiç de sempatiyle bakılmaz) ödülü aldığı Mülksüzler romanı günümüzdeki temel çelişkiyi geleceğe taşıyarak, farklı bir mekânda aralarındaki çatışmayı yansıtması yönüyle, bir ütopya yaratma noktasına getirsede, bunu tam anlamıyla gerçekleştirdiği varsayılmaz; çünkü yazarın temel kaygısı hayalindeki, anarşist toplumu bir model olarak öne çıkartmak değil, mülkiyetçi toplumla, anarşist toplum arasında kala kalmış bir zaman fizikçisinin kişiliğinde yaşanmış olduğu çelişkidir. Anarres'in toplum ve birey düzeyinde, yaşam biçimi üzerine çok fazla ipuçları verilmez, model net bir şekilde gözler önüne serilip, irdelenmez. Buna karşın Shevek'in kişiliğinde sergilenen çelişik konum öne çıkartılır.

Bir yan öğe olarak, birkaç satırla geçiştirdiği, devleti kutsayan, insanların devlete hizmetle yükümlü olduğu, bir tür faşizmin egemen olduğu A-Io ile devlet ve otoriteyi yadsımayan Thu devleti de, romanda derinliğine aktarılmaz okura.

Mülksüzler, bilimkurgunun iki ana türünden analogique tanımın içinde yer alır. Geçmişle şimdiki durum arasında benzerlikler kurarak ve ilgi bağlar yoluyla, bunları geleceğe uzatıp kestirmelerde bulunmak olan bu yöntem LeGuin'in diğer yapıtların da görülür.

Mülksüzler'deki Urras gezegeni bildi-

TÜRKÇE'DE URSULA LeGUIN

Atmacanın Türküsü/ e Yayınları
Yerdeniz Büyücüsü/Metis Yayınları
Atuan Mezarları/Metis Yayınları
En Uzak Sahil/Metis Yayınları
Tehanu/Metis Yayınları
Mülksüzler/Metis Yayınları
Rocannon'un Dünyası/MetisYayınları
Balıkçıl Göz/Metis Yayınları
Dünyaya Orman Denir/Metis Yayınları
Karanlığın Sol Eli/Ayrıntı Yayınları
Gülün Günlüğü/AyrıntıYayınları
Başlama Yeri/İletişim Yayınları
Hayaller Şehri /İmge Kitabevi

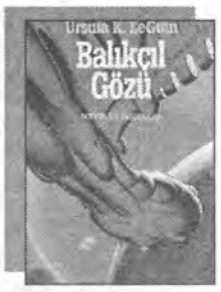

Balıkçıl Gözü / *Ursula K. LeGuin / Çev: Çiğdem Erkal İpek / Metis Yayınları/159 s.*

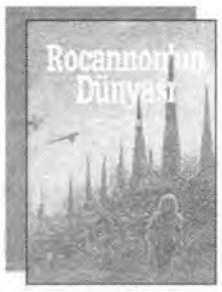

Rocannon'un Dünyası / *Ursula K. LeGuin / Çev: Tuba Çele/ Metis Yayınları/138 s.*

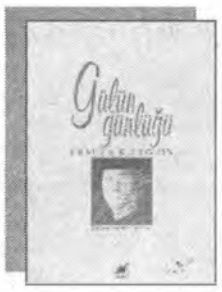

Gülün Günlüğü / *Ursula K. LeGuin / Çev: Ümit Altuğ / Ayrıntı Yayınları/ 165 s.*

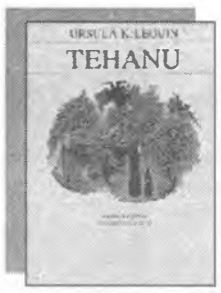

Tehanu / *Ursula K. LeGuin / Çev: Çiğdem Erkal İpek / Metis Yayınları/ 215 s.*

Karanlığın Sol Eli / *Ursula K. LeGuin / Çev: Ümit Altuğ / Ayrıntı Yayınları/ 254 s.*

Mülksüzler / *Ursula K. LeGuin / Çev: L. Mollamustafaoğlu / Metis Yayınları/ 313 s.*

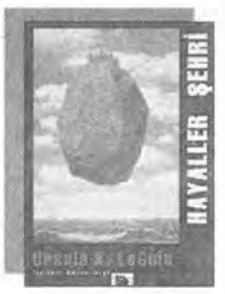

Hayaller Şenri/ *Ursula K. LeGuin / Çev: Meltem Tayga / İmge Kitabevi/ 252 s.*

Içimiz dünyanın bir benzeri, kapitalist ve sosyalist uygulamaların geçerli olduğu bir dünya. Ancak Anarres oldukça farklı. Buna karşın romanda Anarres ile ilgili toplumsal bir çözümleme fazlasıyla yer almıyor. Yazarın yarattığı paradigma bir yönden eksik kalmakta. Karanlığın Sol Eli (The Left Hand of Darkness) ise ayrıntılarına kadar, koşullar ve toplumsal yapının yanı sıra, orada yaşayan insanların fiziksel ve moral yapıları da işlenmiş. Tam anlamıyla eksiksiz bir paradigma söz konusu. Bunun yanı sıra, LeGuin'in kitaplarında egemen olan günümüz dünyasına göndermeler yapılması bu romana da sinmiş durumda. Ödün vermez bir feminist oluşu, bu kez cinsiyetsiz bir toplum yaratarak, erkek egemenliğine yönelik ilişkilerinin dozunu arttırmakla kalmış.

Çift cinsiyetli insanlar

Getten adlı gezegen otuz üç bölge başkanlığından oluşan, yasama ve yürütmeyi elinde bulunduran Commensal bir kral tarafından yönetilir. Gezegende sınır ihlalleri ve toprak kapma yüzünden sorunlar hiç bitmez. Kralın kuzeni Tibe ise gezegende uluslaşmayı hızlandırmak için savaşı kutsayıp sömürgeleştirme politikası izlemekten yana. Tibe'nin hesaplarına uymayan bir ziyaretçinin gezegene gelmesi hesaplarını altüst eder. Elçi Genli Ai'nin görevi, gönü ü işbirliğine dayanan 84 gezegenin oluşturduğu serbest ticaretin yanı sıra, bilim ve kültürü evrenin her yanına yaygın aştırmayı amaçlayan Ekümen'e bu gezegeni dahil ettirmek. Elçi Ai gezegende bilmeden bir iktidar kavgasının içinde bulur kendini. Kralın yeğeni i e üst meclise başkanlık eden Estraven arasındaki uzlaşmazlık, Karhide ile Orgoreyn aşiretleri arasında sınır anlaşmazlığı, politik çekişmenin odak noktasını oluşturur.

Bunun yanı sıra, politik yapılanma ile toplumsal ve biyolojik yapı, gezegendeki insan ilişkileri, yaratılan paradigmanın özünü oluşturur. Bizim fiziksel ve ruhsal yapımıza hiç uymayan bir insan topluluğu var gezegende. Bu insanlarda görülen en büyük farklılık insanın çift cinsiyetli oluşu. İnsanlar sadece kızgınlık döneminde (kemmering) 26 ile 28 gün süren hipofiz aktivitesi ile hormonal değişim sürecinde, cinsel ilişkiye hazır hale gelebiliyorlar. Kişi 21 veya 22 gün sommer yani cinsel yönden aktif değil, gizil halde. 22 ve 23 günde kişi kemmer'e giriyor. Bugünden sonra cinsel istek kişinin tüm benliğini ve kişiliğini denetliyor. Bir eş bulduğu an hormon salgını artıyor ve eşlerden biri erkek veya dişi hormonları baskın olana dek sürüyor. Cinsel organlar duruma göre ya büyüyor erkekleşiyor ya da küçülüp yok oluyor, kadınlaşıyor. Kişiler cinsiyetlerini belirleme olanağına sahip değiller. Dişi döllenmişse hormon aktivitesi sürüyor. Eğer döllenme yoksa iki ile beş gün soren ilişki döneminin sonunda her şey eski, normal haline dönüyor. Dişinin hamileliği 8,4 ay sürüyor. 6 ile 8 aylık emzirme döneminde dişilik devam ediyor. Emzirmenin bitimiyle dişi yeniden sommer'e giriyor ve yeniden androjen oluyor. Birkaç çocuk doğurmuş bir ana bir diğer kemmer'de baba olabiliyor. İnsan ar birbirlerine kemmer sözü verebi iyorlar. Aynı kandan gelenlerin bir kez olmak koşuluyla enseste izin var.

Gezegendeki toplumsal yapı sommer-kemmer çevrimine uygun biçimlenmiş. Bu nedenle kemmer çevrimi orta ama 26 gün olduğundan her şey 13, 26, 52 gibi matematiksel düzene göre şekillenmiş. Cinsel isteklerin yılın belli dönemlerinde baskın oluşuysa toplumsal ve cinsellikten kaynaklanan sorunların en alt düzeye inmesine de yol açmıştır. Cinsiyetsiz bir toplumda, ahlaki kaygıdan oluşan ruhsal bozukluklarda büyük ölçüde yok olmuştur. Ancak tüm bunlara karşın, uzun vadede bir başka sorun tehlikeli bir boyut alabiliyordu; edilgenlik ve bundan doğan pasifist bir anlayışın giderek etkenlik kazanması.

Mitolojik ve fantastik öykücüklerle, gezegendeki yaşamı ayrıntılandıran ve okurun kafasında renklendiren LeGuin, dört dörtlük bir paradigma yaratmayı başarmıştır. Bu nedenle Mülksüzler'de olmayan paradigma, bu kitapta yazarın yaratıcı özelliğiyle, bilimkurgunun sınırsız olanaklarıyla birleştiğinde, ilginç ve erkeklere yönelik mitosun eleştirisine de yönelmiş olmakta.

Karanlığın Sol Eli'ndeki olağanüstü başarıyı salt paradigmanın kusursuzluğuna bağlamamak gerek. Çok uzak bir zaman diliminde ve günümüz koşul arında algılayamadığımız son derecede zeki, insansı yaratıklar ya da fiziksel yapıları alışılmışın dışında canlıları anlatan bilimkurgu kitaplarının en önemli handikapı inandırıcılıktan yoksun oluşlarıdır. Her şeyi bilimin çok sonraları, olanaksızı bile olası düzeye getireceği varsayımına dayandırmak işin kolaycı yönünü oluşturmakta, paradigmanın sınırını baskı altında tutan bu kurmacaların inandırıcılığını yitirmesi, uzay operası da uzay western'i gibi bilimkurgunun basit versiyonu gibi alt türüne malzeme sunmak olmaktadır.

Eksikleri gidermek

Analojik bilimkurgunun başarılı örneklerini veren LeGuin, bu modelin eksik ve olumsuz yanlarının bilincinde olan bir yazar olarak, entelektüel ve çok yönlü kişilikli olması nedeniyle eksilerini gidermesini iyi bilmektedir. Bu nedenle bilimkurgunun alt türünü oluşturan western veya uzay operası olarak nitelendirilmekten kurtulmakta, en azından fantazya olmaktan sıyrılmaktadır. Ancak yine de Rocannon'un Dünyası (Rocannon's World) asla Karanlığın Sol Eli'nin düzeyini yakalayamamaktadır. Her ne kadar bir etnolog olarak, uzayın bir başka köşesinde ırkların yapısını araştırmakla görevli Rocannon'un tanımladığı insanımsılar çok farklı özellikler gösterselerde, westernleşmenin kalıbını kıramamakta. Yaşanılan serüven çizgi romanlarda çocukları heyecanlandıran sematik kurgudan öteye gidememektedir. Yaratılan mekânlar tarihsel materyalizmden yoksun ve Darwin'den uzak kaldığı an, metafiziğin boğucu atmosferinde çürümeye mahkûmdur. Bu nedenle salt bir kişi üzerine oluşturulan öykülerde, sınıf ve ulusal farklılıklara göndermeler yapmak, bilimkurgunun önemini yazarınca saptanır kılmakta. Rocannon'un Dünyası'ndaki uçan at gibi mitolojik unsurlar bilimsellik karşıtı gibi görünse de, romandaki budunların zekâ düzeylerine göre, bu tür kolaylaştırıcılara gereksinim duyulması bilimsel kaygı taşıyan okur için fazlasıyla şaşırtıcı olmakta.

LeGuin'in bir başka özelliği ise temalar üzerinde kurmacalar oluşturmak. Yerdeniz Büyücüsü'nün son cildinde ölüm temasını işlerken büyüler dünyasının gizemli atmosferini yeğler, Karanlığın Sol Eli'nde cinsellik temasında erkekler dünyasını eleştirir. Cinsiyetsiz bir dünyanın ya da cinselliğin bir baskı unsuru olmaması konusunda androjen bir bedenin olası konumunu işler. Dünyaya Orman Denir (The Word for World is Forest) adlı kitabında bir taraftan ekoloji kaygısını ön plana çıkartır, diğer taraftan rüyalar konusunu, yine paradigma yaratma kaygısını bastıran bir alt öğe olarak okurun ilgisini çekmeye yönelik kullanır. Düşlerin etkin olduğu bir kurgulamada ekolojik bir duyarlılıkla, yeşil bir dünyaya içsel bir bakışı geliştirir. Kolonileştirilmiş, uzayın derinliklerinde, dünyadan 27 milyon ışık hızı uzaklıkta, rüyalarıyla son derece mutlu küçük insancıkların ormanlarla kaplı dünyalarında azgınlaşmış sömürüyle (dünyalı sömürgeci ve istilacılar buna gezegenin ehlileştirilmesi diyorlar) tüm değerlerin yok edilmeye çalışılması ve ormanlarının yok edilmesine direnen bu insancıkların mücadelesini anlatırken yazar, paradigma yaratmak alışkanlığından da vazgeçmiyor. Dünya dışı normlar yazarın vazgeçemediği unsurlardır.

Klasik bilimkurgu yazarlarının en tipik özellikleri yapıtlarında şaşırtıcı olguları bilimin olabilirliği içinde okuru ikna ederek ve hatta inandırarak anlatmalıdır. Olanaksız ile olasılık arasında at oynatırlar. Kimi zaman okur inandırıcı bulmazsa bile kafasının bir köşesinde olabilirliği üzerine kuşkular da taşır. Bunun yanı sıra, özellikle bilimsel kariyerden yoksun birçok yazar böylesi bir kaygıya düşmeden bir iki tane yeryüzünde olmayan veya tanımlanamayan betimlemelerle yapıtının bilimkurgu olarak nitelendirilmesine olanak sağlayabilir. Ursula LeGuin'in Balıkçıl Göz (The Eye of the Heron) adlı yapıtının hemen ilk sayfasında kurbağaya benzeyen, toplu iğne başı kadar altın renginde üç gözü olan, tüylü bir top gibi durmadan şekil değiştiren Biltüne adlı bir hayvanı betimlemesi okuru hemen anında bilimkurgunun gizemli atmosferine çekmeye yetmektedir. Victoria adlı uzak bir gezegene gönderilen suçluların dünyadaki toplumsal yapıdan kaynaklanan özellikleriyle sınıfsal ayrımlara girişimlerinin getirdiği savaşımı anlatır. Dünya dışı bir mekânda dünyasal bir mücadele betimlenir bilimkurgu içinde. Mekân çok uzak bir gezegen olmasına karşın insanlar tümüyle bizden. Hepsi de suç işlemeye eğilimli olmalarına karşın, zamanla dünyadaki gibi sınıflaşmaya giderler ve toplumsal değişim hiçbir farklılığa uğramadan gerçekleşir. Suçlulardan aristokrat ve avam bir sınıfsal değişim kendini gösterir. Bilimkurgusal öğe ise sadece dünyada olmayan biltüne türünden canlı hayvanlar olur.

Hayaller Şehri'nde (City of Illusion) bu kez bir uzay gemisi kılavuzunun belleğini yitirmesinin öyküsünü anlatır. Koordinatları çıkarıp uzay gemisinin rotasını saptayan Falk aynı zamanda çok iyi bir matematikçi ve astronomdur. Sekizinci aşamada oluşu onu son derece önemli kılmakta, çünkü bu aşamaya erişebilenler güneşin ve dünyanın uzaydaki yerini bilmekteler. Ama eğer bir de dünyaya savaş açan uzaylılar milyarlarca güneş içinde özellikle bizim güneşi yok etmek için arıyorlarsa... İslam mistisizmindeki dokuz derecelik sınıflandırma LeGuin'e esin kaynağı olmuş mu bilinmez ama, yapıtlarında paradigmalar ve toplumsal/bireysel sınıflandırmalara yer vermesi okurun ilgisini çekmekte yeterli olmaktadır. Farklı mekânlarda alışılmışın dışında insansı türlerin serüvenlerini okumak her zaman için ilginç olmalı.

Bilimkurgunun ilgi alanı

1970'li ve 80'li yıllarda Fransızlar La Grande Anthologie de la Science-Fiction adıyla otuz cilt kadar kitap yayımlar. Robotlardan uzaylılara, dünyanın sonundan mutanlara, gelecekten parapsikolojiye değin bilimkurgunun ilgi alanına giren her konuda özgün yazarların öykülerinden derleme yaparlar. Bu türün yazarları hayalleri içinde yer bulan her tematik konuda öykü yazarlar; kimi de uzman oldukları veya yoğunlaştığı dalda ürün vermeye çalışır. Örneğin Asimov'un robotlar konusunda veya geleceğin bir zaman kesitinde diğer gezegenlerin federasyonlaşıp imparatorluk oluşturmasında olduğu gibi. Bilim geliştikçe ya da bilim üzerine spekülasyon yapanların hayal dünyaları sınır tanımaz olunca ilginç kurmacaların yaratımı da o denli sınırsız olmaktadır. Özellikle bilim dergilerinde ve çoğu zaman popüler bilim dergilerinde paralel evrenler gibi henüz netlik kazanmayan konular bilimkurgu yazarlarının ilgi alanlarında boy gösterirler. Bu anlayıştan kendini kurtaramayan Ursula LeGuin de Başlama Yeri (The Beginning Place) romanında bir başka mekâna açılan kapıdan geçen bir kasiyerin öyküsünü anlatır. Bir nehir kıyısında zamanın olmadığı bu kapıdan geçişin, bilinmemezlik söz konusu olunca insanı ürküteceği açıktır. Konu gizemli olunca, anlatılan konu sıradan olmamalı düşüncesi ağır basar; ancak kitap beklentilere yanıt vermekten uzak kalmaktadır. Gizemli ve çoğu zaman fantastik bir beklenti içinde olan okur bu yapıtta daha çok aile içi dışlanmışlıktan bunalan iki yeni yetmenin psikolojik sorunlarının içinde kendini bulur. Psikoloji de bilimin bir dalı olduğuna göre bunda garipsenecek bir yön yok elbet. Ancak öyküdeki kurmaca bu yönden oluşturulmayıp gizemli, zamanın durduğu kapının ötesindeki insanların sorunları üzerinde oluşturulmuştur.

Ursula LeGuin bilimkurguda Türkiyeli okur için bir soluk olmuştur. Sadece gençlere yönelik bir tür olma kuşkusunun ağır bastığı ülkemizde, yetişkinlerin de bu türden hoşlanabileceklerini göstermiştir. Bu nedenle gerçekten bilimkurgu okur potansiyeli LeGuin'le gelişmiştir, Asimov'a rağmen. ■

MUSTAFA GÜNAY

Felsefemizin unutulmayan ismi

Nusret Hızır

Nusret Hızır'ın çalışmaları, dil, mantık ve bilim felsefesi konularında yoğunlaşıyor görünmekle birlikte, o bunlardan başka konular ve problemlerle de ilgilenmiş, düşünce ve uygarlık tarihiyle ilgili düşüncelerini de dile getirmiştir. Ayrıca, kendisinin de ifade ettiği gibi, yer aldığı felsefi geleneğin yalnızca bir takipçisi olmamış, kendine özgü bir felsefi tavır geliştirmeye uğraşmıştır.

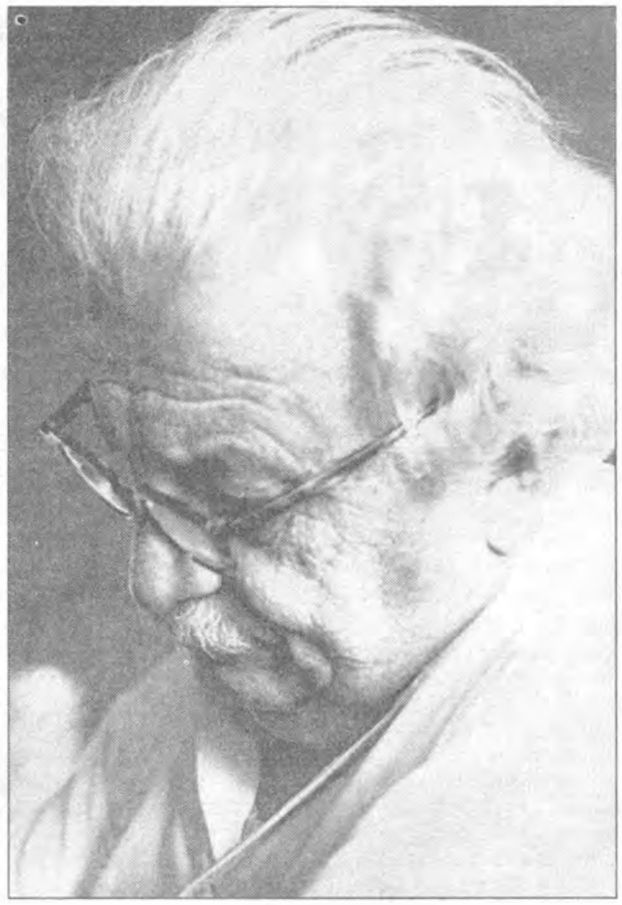

Nusret Hızır (1889-8.3.1980), özellikle mantık ve bilim felsefesi konularındaki çalışmalarıyla tanınan ve **neopozitivist** felsefe anlayışı içinde yer alan bir felsefecimizdir. Nusret Hızır bir dönem, neopozitivist felsefenin önemli temsilcilerinden biri olan Reichenbach'ın asistanlığını da yapmıştır. Ona göre Reichenbach, **Viyana Çevresi** olarak da bilinen neopozitivistlere yakın olmakla birlikte, spekülatif, yani metafizik felsefe düşmanları arasında pozitivizmden en uzak bir düşünürdür. **Bilimsel Felsefenin Doğuşu**'na ilişkin bir yazısında hocasının felsefi tutumunu eleştirel bir şekilde değerlendirir: Örneğin yaşam felsefelerinin durumunun ne olacağı sorusuna ilişkin bir yanıt yoktur Reichenbach'ta. Nusret Hızır ayrıca, modern bilimsel felsefeye, yalnızca matematik ve doğa bilimlerinden geçilebileceği düşüncesini doğru bulmaz, insan bilimlerinin de bir bilimsel felsefeye veri olabildiklerini vurgular. Ancak yine de Nusret Hızır, zihniyet bakımından, Viyana çevresi düşünürlerine ve Reichenbach'ın düşüncelerine yakın olduğunu, ayrıca felsefeyi çözümsel bir etkinlik olarak görmeyi ve diyalektikle çatışmayan bazı tezleri benimsemeyi onlara borçlu olduğunu ifade eder.

Nusret Hızır, "zihniyet" bakımından Viyana çevresine ve özellikle Reichenbach'a olan yakınlığı konusunda şunları söyler: "Felsefeyi analitik bir etkinlik olarak görmeyi ve şimdi Anglosaksonların analitik felsefesinin diyalektikle çatışmayan kimi tezlerini benimsemeyi, Reichenbach'a ve Viyana çevresine borçluyum. Ama bu bağlılık, bu borçluluk, çevrenin bütün tezlerini olduğu gibi kabullenmek anlamına alınmamalıdır. Viyana çevresinin birçok görüşü, bugün bana fazla dar ve katı gelmektedir." Nusret Hızır ayrıca, **Felsefe Yazıları** kitabındaki yazıların kendisi için, "Ortodoks" Viyanalılıktan daha ılımlı, daha özgür bir "mantıksal ampirizm"e yöneldiğini göstermeleri bakımından önem taşıdıklarını da belirtir.

Bir Etkinlik Olarak Felsefe

Nusret Hızır, belirli yönlerde düşüncelerinde değişmeler olduğunu da ifade eder. Örneğin 1945'lerdeki gibi, ikiden çok değerli mantık sistemlerinin sağlam bir şekilde temellendirilmemiş olduklarını ileri sürmez. Nusret Hızır, felsefe hakkındaki tutumuyla ilgili olarak da **Felsefe Yazıları** kitabının önsözünde şöyle der: "Bu yazıları tasarlarken, felsefenin, bilim önermelerinin mantıksal analizi olarak tanımlayabileceğimiz bir etkinlik olduğu kanısındaydım. Şimdi de (1976'larda) felsefenin bir bilgi dizgesi (sistemi) değil, bir etkinlik olduğunu düşünüyorum. Bir de diyorum ki, diyalektik, gerçeğe sente ik bir bakış ır; mantıksal analiz ise, bütünü meydana ge iren aşamaların içindeki ayrıntılarda geçerli yöntem olabilir."

Nusret Hızır'a göre, felsefe yalnızca bilginin mantıksal analizini yapan bir etkinliktir. Felsefenin bir öğreti, bir sistem olması söz konusu değildir. Felsefe, bilimlerin yanında ya da üstünde kendine özgü bir konusu ve yöntemi olan, bilimlerin çalışma şekilleri hakkında bir kuram da değildir. Bir e kinlik olarak tanımlanan felsefe, bilimin temellerini, çıkış noktalarını, yöntemlerini ve önermelerini, mantığın sağladığı araçlar ve olanaklarla incelemek, temizlemek (arındırmak), bilimin içine girmiş bilimsel olmayan unsurları dışarı atmak, tutarsızlıkları ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Bu nedenle bilme ediminde aklın düzenleyici bir işlevi olduğu kabul edilir. Nusret Hızır'a göre, felsefe de bilimin mantıksal analizini yaparken aynı zamanda, aklın düzenleyici görevini yerine getirmiş olur ya da başka bir deyişle, bu düzenleyici görevini yerine getirip getirmediğini inceler. Bu bakımdan felsefe, bilimsel düşünüş üzerine bir etkinlik olması nedeniyle, ona benzer bazı koşulları taşımakla da yükümlü görünür. Bu koşullar ise şunlardır: Tek anlamlılık (açıklık), mantıksal tutarlılık, incelemelerin yeterli ölçüde temellendirilmiş olması vb.

Birer Dil Olarak Bilimler

Nusret Hızır'a göre bilim, birbirlerine herhangi bir yöntemle bağlı, doğrulukları öne sürülen birtakım önermelerin (yani bilgi veren tümcelerin) oluşturduğu dizgeli bir bütündür. Bu tanım benimsenince, her bir **bilimin** birer **dil** olduğu anlaşılacaktır. Nusret Hızır'a göre bilim, bir yandan insanın bilgi susuzluğunu giderme isteğinin canlı ifadesi, öbür yandan evreni düzenlemek, gerektiğinde dönüştürmekte etken olmanın en uygun aracıdır. Hızır, bu iki yönün aslında birbirine bağlı olduğunu ve bilimin bu niteliğini etkin öğesi olan üst-dile borçlu olduğunu belirtir.

Nusret Hızır, bilimlerin birer dil olduğu düşüncesini açıklığa kavuşturabilmek için, fizik örneğini ele alır ve şunları söyler: "Demek ki fizik öyle bir dil ki, bunda bir yanda sentaksı ile, semantiği ile bir dil var, öbür yanda ise, doğal görüngüler gibi, dilin üzerinde uğraştığı, dilin dışında bir konu var. İşte böyle bir dile **konu-dili** deriz." Nusret Hızır, fizik ve diğer bütün bilimlerin, hatta günlük dilin bile, konu dili ile üst-dilden oluşan bir karma olduklarını belirtir. Kendi deyimiyle, "Her bilimde bu iki dil iç içe bir tek bütün oluşturuyor. Konu dili dediğimiz malzeme olmaksızın bilim olamayacağı gibi, o malzemeye anlam veren, onu bilim yapan üst-dilsiz de bilim olamaz."

Nusret Hızır'a göre, üst-dili, kendine özgü, bağımsız bir varoluşu varmış gibi bilimin bütününden soyutlayarak ele almak felsefenin işi olmaktadır. Bu bakımdan felsefeciyi şöyle tanımlıyor; "Ama bir kişi düşünün; o kişinin hemen hemen bütün dikkati üst-dil üstünde toplanmış olsun, bütün çabası bu üst-dil üzerinde yoğunlaşmış olsun, bu çaba -ne denli bilimsel diye nitelenmiş olursa olsun- uğraşı konusunu kendi eliyle iç huzursuzlukla seçmiş olur. İşte bu adam, bilimin üst-diline kendini adamış olan **felsefecidir."**

Bir "Üst-dil" Olarak Felsefe

Nusret Hızır, felsefeye "bilimin ışığında" bakar, felsefi düşünüşün konusunu bilim açısından belirlemeye çalışır. Ona göre, bilimler doğrudan doğruya gerçeklikleri ele alan, onlar üzerine söz söyleyen birer konu dilidirler. Felsefe ise konusu bu diller olan, bu konu dilleri üzerinde kurulan, bunları çözümleyen, eleştiren bir üst-dildir. Nusret Hızır, ancak işte bu anlamda felsefenin, bilimlerin "üstünde" olduğunun söylenebileceğini belirtir.

Nusret Hızır'a göre konu dilleri, günlük dil ve bilim dili olmak üzere ikiye ayrılır. İşte bu dillerle iletişimin temiz yapılabilmesinde üst-diller, yani bu dillerin üzerine kurulu, bu dilleri konu edinen, eleştiren, arındıran diller yardıma koşarlar. Nusret Hızır'a göre, mantık özel bir üst-dildir. Tam olan, yani hem bir sentaksı, hem bir semantiği olan üst-dil ise, felsefe olmaktadır.

Felsefenin bir bilinçlenme sağlaması söz konusudur. Nusret Hızır'a göre bu, herkesin kendi yaptığı işin ne olduğu konusunda bir bilinçlenmedir. Bu da felsefenin, insanın her türlü entelektüel etkinliğiyle ne kadar sıkı sıkıya ilişkili olduğunu gösteren bir durumdur. Felsefenin en fazla ilişkili olduğu etkinlik ise bilim olmaktadır. Nusret Hızır bu konuda şunları söyler: "Felsefeci bilim adamının hizmetindedir. Bilim adamı da bu hizmetten yararlanmalı, o da felsefeciye yardımcı olmalıdır ki, elbirliğiyle bilinçlenebilsinler, bilinçlendirebilsinler. Felsefesiz olunamaz mı? Olunur. Herkes felsefesiz, işini tam olmamak üzere yapabilir. Ama felsefe, bu işin anlamının, işlevinin belirli bir biçimde belirlenmesine, işin temiz, arık yapılabilmesine yardım etmesi bakımından yararlı ve gereklidir."

Nusret Hızır'a göre felsefe, üst-dilin araçlarıyla bir dilin araştırılması olunca; telkinde bulunmayı amaçlayan, karşısındakine bir ruh durumu yaratmayı amaçlayan felsefeler, bu gerekliliği gözetmediklerinden ötürü bir tür **poetika** olurlar. Kendi deyimiyle, "Ama poetikanın araçları yerine, felsefenin araçlarını kullanıyorlarmış gibi davranmalarından ötürü de kötü poetikalar oluyorlar."

Nusret Hızır, felsefe ve bilimde **monist** bir görüş tarzına sahip olduğunu belirtir. Bu monist görüşü açıklamak için şunları söyler: "Bütün bilgi dizgeleri birlikte bir bütün meydana getirirler. Kendi aralarında gereksinmelerden doğan iç yöntem ayrılıkları vardır sadece. Bu ayrılıklar da bir yerde yapıntılı olmuşlardır zaten. Ben bu anlamda monis im. Bir tek görüş vardır, bütün sistemli insan etkinlikleri için geçerlidir. Nerede bir dil varsa felsefe oraya gelir konar. Bu dil bilim olabildiği gibi, belli bir sanat, ahlak falan dizgesi de olabilir."

Nusret Hızır, felsefenin bir üst-dil, metafiziğin ise bir konu-dili olduğunu söyler. Ancak metafizik bir konu-dilinin, deneyim gibi, denetim gibi gereklerini yerine getirmekten uzaktır. Nusret Hızır'a göre, bilimler duyum-dilinden başlayarak adım adım ilerlerken, me afizik ise doğrulanamayacak sıçramalarla her türlü deneyimin, denetimin ötesine geçer ve yapıca felsefeden farklı bir düşünüş olarak görülür. Kendi deyimiyle, "Yüzyıllar boyunca felsefe, bilimin çözemediği, daha doğrusu bilimin soru diye ortaya atamayacağı soruları; örneğin acunun (dünyanın) başlangıcı sonu var mı sorusunu, yani bilimin çerçevesini aşan soruları kurcalamıştır. Metafizik olarak adlandırdığımız bu tür uğraşı, aslında bilimle hiç ilgisi olmayan bir konu-dili sorularını kapsar. Bunlara, nesnelerin özüne, mutlak'a erişebileceğini öne süren ya da insan yazgısı üzerine sözde bilgiler verdiğini sanan modern metafizikleri de katıyorum." Nusret Hızır, böylesi metafiziklerin konusunun gerçekte olmadığını ve öne sürülen tezlerin boş olduğunu, havada kaldığını belirtir. Ona göre bu türden felsefelerin, felsefe olarak kabul edilmemesi gerekir.

Analitik Felsefeyle Olan İlişkisi

"Felsefenin bilim önermelerinin çözümlenmesi etkinliği olduğunu söyleme, onun bir üst-dil etkinliği olduğunu söylemektir" diyen Nusret Hızır, bu noktada analitikçilerle uyuştuğunu, ama ayrıldığı yönler olduğunu da belirtir: "Yalnız şu var: Onlar bütün felsefeyi bundan ibaret görüyorlar, felsefenin bütün işlevini ve yönetimini bununla tüketiyorlar. Benim görüşüm ise, temele diyalektiği alan bir görüş. (...) Pozitivizm olsun, analitik felsefe olsun, parçayı bütün sayıyor. Ben Viyana Çevresi içinde yetiştiğim halde zamanla onlardan uzaklaşmamın nedeni de budur. Sentetik görüş, diyalektik görüştür.Bütünsel durumları bize o verir. Bütüne varmada izlediğimiz yol üzerinde parçalara eğildiğimizde analitik görüş geçerli oluyor."

Mantık Üzerine Düşünceleri

Nusret Hızır'a göre, mantık adına gerçekten layık olan dizge, bütünüyle **biçimselleştirilmiş** bir dizgedir. Çünkü ancak bu şekilde, düşünüşün "kalkül"e ☛

(hesaba) indirgenmesi mümkündür. Oysa çağımıza kadarki man ık denemelerin n çoğu, **biçimsel**'i **içerikli**'ye karıştırmış ve mantığın genel düşünüş dizgesi olmasını engellemiştir. Bu bakımdan Nusret Hızır, mantık olmayan birtakım metafiziklerin, ontolojilerin (örneğin Fichte, Hegel) mantık sayılarak, aslında Aristoteles'ten beri bulanıklık içindeki sorunu daha da bulanıklaştırdıklarını belirtir. Hızır'a göre, mantık, ontoloji olmaktan kur ulup, üzerinde dizgeli düşünülen her alana uygulanabilecek genel bir dizge olma durumundadır.

Nusret Hızır'a göre, "Bilimin (günlük yaşamınkinden aslında başka olmayan) bir **doğruluk** kavramı vardır. Bu doğruluk kavramı, yüzyıllar boyunca değişikliklere uğramış olab lir; ama hiç değişmeyen bir ilke varsa, o da bilimin bir **doğru önermeler topluluğu** olduğudur. Mantıkçının görevi, bilimin doğru önermelerini yanlış olanlardan ayırt etmeyi kolaylaştıracak, doğru önermeler bütününün bir dizge olduğunu gösterecek, önermeleri temellendirebilecek bir düşünüş dizgesi kurmaktır."

Nusret Hızır, iki-değerli mantığın darlığı görüldüğünden, daha geniş olan türlü dizgeler kurulduğunu belirtir. Yani artık bir tek mantık değil, birçok mantıklar vardır. Kimisi, üçüncü halin olanaksızlığını kabul etmeyen "sezgiciler"e yaklaşan, ya da onlardan bütün bütüne bağımsız **ikiden fazla doğruluk-değerli** mantıklar kurmuş; kimi ise, temele sıfır ile bir arasında sürekli olarak değişen sonsuz sayıda olasılık kesrini koyan **olasılık mantığını** kurmuştur. (Reichenbach gibi.) Hızır'a göre, birinciler, biçimsellik bakımından, iki doğruluk-değerinin örtülü olarak kabul edilmiş halidir. Olasılık mantığında ise, her ne kadar **temele olayların değil**, önermelerin **olasılığının konduğu** ileri sürülmekteyse de, bu **olasılık yine**, önermelerin işaret ettiği olaylar göre tanımlanmıştır. Çünkü Nusret Hızır'a göre, çok-değerli mantıklarda doğru ile yanlış arasındaki bir durumu ifade eden **bir kavram** söz konusu olmaktadır. Mantıkçıların çoğu ise bu ara durum için **olabilirliği** (olanaklılık) almışlardır. Ancak Hızır'a göre, olasılığın verimli olabilmesi için, derecesinin de bilinmesi gerekir. Yoksa derecesi verilmeden, gayet genel bir biçimde ifade edilmiş olan **olasılık** kavramının, deney bilimine uygulamak bakımından hiçbir anlamı yoktur. Çünkü, çok- değerli mantıklar ancak matematik doğa bilimlerinde işe yarayabilir. Başka bir deyişle, bunların uygulanma olanakları, doğruluk- değerlerini hangi içerikli alandan almışlarsa ancak orada mevcuttur. Hızır'a göre, hangi mantık dizgesinin kurulacağı ve uygulanacağı realiteye bağlıdır ve söz konusu çok-değerli mantıkların her biri reel alanın gösterdiği bir zorunluluktan ötürü ortaya çıkmışlardır.

Nusret Hızır'ın çalışmaları, dil, mantık ve bil m felsefesi konularında yoğunlaşıyor görünmekle birlikte, o bunlardan başka konular ve problemlerle de ilgilenmiş, düşünce ve uygarlık tarih yle ilgili düşüncelerini de dile getirmiştir. Ayrıca, kendisinin de ifade ettiği gibi, yer aldığı felsefi geleneğin yalnızca bir takipçisi olmamış, kendine özgü bir felsefi tavır geliştirmeye uğraşmıştır.

Felsefe Yazıları'nın yeni baskısıyla birlikte, **"Nusret Hızır'a Armağan"** adlı kitabın da yayımlanmasını bekliyoruz. Bu arada, tüm bu eserlerin gün ışığına çıkışında rol oynayan Füsun Akatlı'nın emeğini de unutmamak gerek r. ■

Notlar ve Kaynakça

Nusret Hızır, **Felsefe Yazıları,** *2. Baskı, Çağdaş Yayınları, 1981 İst.*

Bilimin Işığında Felsefe, *Adam Yayınları, 1985 İst.*

Geride Kalanlar, *Adam Yayınları, 1987 İst.*

V. S. Naipaul'dan 'Gerillalar'

Şiddet ve bozulmanın öyküsü

"Gerillalar" Naipaul'a göre 2. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde sanayileşmiş ülkelerin halklarının Üçüncü Dünya halklarıyla birdenbire karışmasının ortaya çıkardığı şiddet ve bozulmanın zengin bir anlatımı.

SELAHATTİN ERKANLI

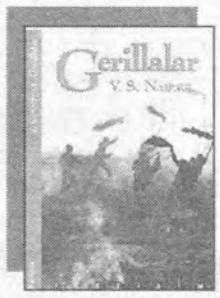

Eleştirmenlerce "Britanya'nın yaşayan en büyük yazarı", "İngilizceyi en iyi kullanan yazar" sıfatlarıyla anılan Vidiadhar Surajprasad Naipaul 1932 yılında Trinidad'ın Chaguanas kentinde Hintli bir ailenin ikinci kuşak çocuğu olarak doğdu. Brahman olan ailesi Trinidad'a göç ettiği için yüksek kast üyeliğini kaybetmişti. 1950 yılında 18 yaşında Oxford'da kazandığı burs sayesinde bu koloni dünyasından ayrılan Naipaul, 1958'e, yani kendini yazar olarak kabul ettirdiği tarihe kadarki süreyi "Uzun ve kesintisiz bir melankoli dönemi yaşadım" sözleriyle tanımlar. 1959'da babasının ölümü yazarı çok sarsmıştır. Trinidad Guardian gazetesinde çalışan, kısa hikâyeler yazan bu adam Naipaul'un yazarlığı seçmesinde önemli bir rol oynamıştı.

Naipaul, bu sıkıntılı dönemde 1956'da kısa bir süre için Trinidad'a dönmüş ancak hemen ardından Londra'ya geri gelmişti. Uzun yıllar birlikte olacağı karısı Pat'le de bu sıralarda evlendi. Naipaul'un sıkıntıyla yazmaya çalıştığı bu yıllarda çift, büyük yoksulluk çekti. Ancak 1950'lerin sonu ve 60'ların başlarında İngiltere'ye yerleşmiş bir grup Karayipli yazarla birlikte dikkat çekmeye başladı. Ama Karayip geçmişini unutma isteği kendisini diğer arkadaşlarından ayırıyordu. Karayipli ya da Afrikalı yazarlar bu dönemde kendi insanlarının tarihine yeni bir soluk getirmeyi, saygın ülkeleri için modern bir edebiyat yaratmayı, sömürge tarihinin mirasını yeniden değerlendirmeyi amaçlıyorlardı. Naipaul ise böyle bir alana yönelmemişti. Başından beri "İngiliz Uluslar Topluluğu" ya da "sömürge sonrası" yazarları olarak adlandırılan bu gruba karşı bir tavır aldı. Na paul'a göre ne Karayipler ne Afrika ne de Hindistan yazarlık kariyerini oluşturabileceği yerlerdi. Geçerli olan yalnızca Batı'nın kültürel değerleriydi. 1972'de Yeni Zelanda'da yapılan bir söyleşide duygularını şöyle açıklıyordu:

"Trinidad gibi daima dünyanın ücra bir köşesinde olduğunu hissettiğim bir yerden geldiğim için, her şeyin ötesinde, yalnızca fiziksel olarak değil aynı zamanda kültürel anlamda da dünyaya yeniden dahil olmak için çok çaba göstermem gerektiğini düşündüm."

Naipaul'un A House for Mr Biswas adlı kitabına kadarki ilk dönem eserleri Trinidad'ın eleştirel bir keşfi olarak değerlendirilebilir. Gerçek yaşamın başka yerlerde sürüp gittiğine körü körüne inanan bir ada halkının özlemlerine dair eğlenceli kitaplardı bunlar. Bu eserlerin ardından gelen A House for Mr Biswas, Naipaul'un babasının sıkıntılı hayatının ve ölümünün şaşılacak derecede ayrıntılı bir anlatımıdır. Romanda aynı zamanda Batı'ya, Trinidad'a sözleşmeli işçi olarak gelmiş tuhaf bir toplumun, Uttar Pradeş Brahman'ının ve kolonyal sefaletin güçlü bir anlatımı görülür.

Naipaul, bu kitabıyla yeni bir döneme girdi, kasvetli ve umutsuz bir hava yazılarına hâkim oldu. The Mimic Men, In a Free State, A Bend in the River ve geçen günlerde İletişim Yayınları'nca basılan Gerillalar Naipaul'a göre 2. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde sanayileşmiş ülkelerin halklarının Üçüncü Dünya halklarıyla birdenbire karışmasının ortaya çıkardığı şiddet ve bozulmanın zengin ifadeleriydi. 1960'lar ve 70'lerde kaleme aldığı eserlerinde Batı'nın deneyimini evrensel olarak kabul etti ve Üçüncü Dünya toplumlarını taklitçi ve barbar olarak değerlendirdi. Karamsarlığı özellikle Gerillalar (1975) ve A Bend in the River'da (1979) belirginleşti. Sömürgecilik sonrası dönemin Trinidadı'yla Orta Afrikası'nda geçen bu romanlarda bu toplumları yaratan karmaşık nedenlerle ilgilenmeyi inatla reddetti. Kişisel ve siyasi anarşi arasındaki ilişkileri gözler önüne seren bu kitaplardaki edebi yetkinlik göze hemen çarpıyordu. Gerillalar, Londra'da salon toplantılarında aykırı fikirleriyle ilgi çekmeye çalışan, şımarık, sözde entelektüel bir beyaz İngiliz kadın; G. Afrika'da işkencelerden geçmiş sonra tekrar Afrika'ya dönüp mücadeleye devam etmeye karar veren siyah bir devrimci yazar ve bir Çinli-Afrikalı arasındaki gerilimleri anlatır. Naipaul'un gözlem gücü, karmaşık olayları olanca açıklığıyla iletebilme yeteneği, ruhsal çözümlemelerindek ayrıntı zenginliği ve zarafet, bu usta işi romana çağdaş edebiyat içerisinde özel bir yer kazandırmıştır. Yazar, harabeye dönüşmüş manzaralar, oluklu sactan yapılmış gecekondular, kurumuş ırmaklar, eli bıçaklı okul çocukları ve uzak, uğursuz silah seslerinden acımasız bir şiir yaratmıştı.

Öte yandan tarih ve gezi kitapları (The Middle Passage, An Area of Darkness, The Loss of El Dorado, Among the Believers) Naipaul'a yeni bir ün kazandırmıştı. O, savaştan sonraki dünyayı cezalandırıyordu, bağımsızlık hareketlerinin, ideolog ve devrimcilerin uzlaşmaz bir eleştirmeniydi. Solcular tarafından ırkçılıkla ve Üçüncü Dünya karşıtı olmakla eleştirildi. Kimi toplumları "barbar", kimilerini ise "ilkel" ve "basit" diye nitelemesine karşı çıkıldı. O, bütün bu eleştiriler karşısında tavrını değiştirmedi. Barbarlara, putperestlere "gerçekleri" götürme geleneğindeki konumunun bilincindeydi.

Naipaul 1987'de otobiyografik bir roman yayımladı. waslında kitabın roman mı yoksa bir otobiyografi mi oldu-ğu epey tartışılmıştı. Kitabında bir yandan biçim kavramına karşı çıkarken bir yandan da kendisini yeniden tanımlamaya, yeniden incelemeye çalışıyordu. Bu romanın yayımlanmasından kısa bir süre sonra "Sir" unvanı aldı. 1950'lerde Londra'ya gelişinden sonra epey yol almıştı. Karayipler'in yaralarını cömert Britanya iyileştirmişti. ■

Gerillalar /*Vidiadhar Surajprasad Naipaul/ İletişim Yayınları/Roman, 277 s.*

Maxime Rodinson'un "Hz. Muhammed"i

İslamiyet'e bilimsel yaklaşım

ÖNER YAĞCI

Maxime Rodinson'ın, dünyayı altüst etmiş bir avuç insandan biri olan Hazreti Muhammed'i anlattığı, "Hazreti Muhammed" adlı incelemesinin yeni basımı yıllar sonra yeniden yapıldı. Göçebe Yayınları'nın sunduğu kitap, özellikle İslam'ın siyasallaştığı ve hem dünyada hem de ülkemizde yeni kimlik arayışlarına girdiği günümüzde, Hazreti Muhammed'e ve dinine bilimsel bir yaklaşımın ender örneklerinden biri.

Doğu ülkeleri uzmanı bir toplumbilimci olan Maxime Rodinson, çağdaş Doğu, İslam, İslam dünyasının kültürel ve budunbilimsel tarihi, Afrika tarihi, Sami dilleri ve toplumbilim alanlarında çeşitli makaleler yayımladı. İdeolojilerin karşılaştırmalı kuramı ile ilgili incelemeleriyle tanınan Rodinson'ın iki kitabı, *İslamiyet ve Kapitalizm* ile *Hazreti Muhammed* 1970'li yıllarda Gün Yayınları'nca yayımlanmıştı.

Rodinson'ın, dünyayı altüst etmiş bir avuç insandan biri olan Hazreti Muhammed'i anlattığı, **Hazreti Muhammed** adlı incelemesinin yeni basımı yıllar sonra yeniden yapıldı. Yayıncılığa yeni başlayan Göçebe Yayınları'nın sunduğu ikinci kitap olan bu kitap, özellikle İslam'ın siyasallaştığı ve hem dünyada hem de ülkemizde yeni kimlik arayışlarına girdiği günümüzde, Hazreti Muhammed'e ve dinine bilimsel bir yaklaşımın ender örneklerinden biridir.

Hazreti Muhammed'i, yaşadığı dönemin toplumunu ve İslam dinini toplumsal, siyasal, kültürel, ruhsal ve ideolojik açılardan irdeleyerek olaya bir toplumbilimci, Doğubilimci gözüyle bakan Rodinson'ın bu kitabındaki değerlendirmeler, **zamanın süzgecinden geçip** doğrulanan **ve gerçekliği özellikle** günümüzde **belirgin olarak o taya** çıkan değerlendirmelerdir.

Yeni bir dünyanın, yeni bir dinin ve silahlı bir peygamberin doğuşu" altbaşlığıyla sunulan kitapta, Hz. Muhammed'in getirdiği yaşam biçiminin *"bir dünya"*, *"bir ülke"*, *"bir peygamber"*, *"bir din"*, *"bir strateji"*, *"bir devlet"* ve *"bir zafer"* olarak doğuşu 7 bölümde anlatılıyor.

Bir Dünyanın Doğuşu

Kitabın *"Bir Dünyanın Doğuşu"* başlıklı ilk bölümünde tarihsel görünümüyle Hazreti Muhammed'in ortaya çıktığı dönemin gerçekliği veriliyor.

Roma'nın kuruluşundan 13. İsa'nın doğuşundan 5, Bizans'ın Konstantinopolis olmasından 2.5 yüzyıl geçmiştir. Hıristiyanlık yükselişinin doruğundadır. Dört bir yanda kiliseler yükselmektedir. Misyonerler dünyanın her yanına İncil'in saltanatını yaymaktadır. Bizans dünyanın merkezi gibidir ve olanca görkemiyle dikilmektedir. *"Dünya İsa'nın Krallığı'na dönüşmüş"* diye tanımlanmaktadır dönem. Zaten kutsal kitapta da *"asla yıkılmayacağı"* yazılıdır. Bizans yani *"Dünya İmparatorluğu"* ile Hıristiyanlık yani *"Dünya Dini"* birbirine bağlanmıştır. Konstantinopolis kiliselerle doludur ve bunların en ünlüsü 25 Aralık 537'de İmparator Jüstinyen'in açtığı Aya Sofya'dır. Antakya, İskenderiye, Kudüs, Gazze şehirleri de imar edilmiş, süslenmiştir.

Doğu'da ise sonsuz hazinelere, güçlü ordulara sahip *"Sasani İmparatorluğu"* yükselmektedir. Sasaniliğin başkenti Eski Babil, bugünkü Bağdat'ın yakınlarında, Dicle üzerinde kurulu yedi şehirdir. Resmi dinleri Zerdüşt'ün kurduğu *"Mazdeizm"*dir. 561'de bu iki imparatorluk arasında 50 yıllık bir barış antlaşması imzalanmışsa da, barış on yıl sürmüştür. Bu iki imparatorluk nüfus olarak dünyanın çoğunluğunu oluşturmakta ve bunların egemenleri *"Tanrı'nın dünyayı aydınlatmakla görevlendirdiği iki göz"* gibi dünyayı paylaşmışlardır. Gerçi dünyada Çin, Hindistan, Birmanya, Kmer, Japon devletleri de vardır ama bunlar birer masal ülkesi gibidir. Bunlarla sürdürülen ticari ilişki barbar halklar aracılığıyla olmaktadır. Bu barbar ve ürkütücü halkların biri de, uygar dünyanın ötesindeki çorak topraklarda, Suriye, Filistin vadisindeki, Tanrı'nın kutsal dağı Sina'nın yükseldiği yörede yaşayan bir halktır.

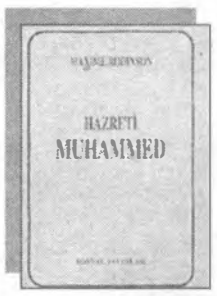

Rodinson'ın, dünyayı altüst etmiş bir avuç insandan biri olan Hazreti Muhammed'i anlattığı, Hazreti Muhammed adlı incelemesinin yeni basımı yıllar sonra yeniden yapıldı.

Bu insanlar acaba kimdi, sorusuyla biten ilk bölümden sonra *"Bir Ülkenin Doğuşu"* bölümü başlıyor.

Bu insanların o dönemdeki adı *"Sarasenler"* ya da *"Skene Arapları"*dır, yani *"Çadır altında yaşayan Araplar."* Nüfusu az olan bu halk, en eski zamanlardan beri bu verimsiz topraklarda yaşamaktadır. Avrupa kıtasının üçte biri kadar olan bu topraklarda yağışın ve akarsuların yetersizliği nedeniyle toprağın büyük kısmı çölleşmiştir. Arazi yapısına uygun yaşama biçimi göçebe çobanlıktır. İsa'dan 2 bin yıl önce Araplar'ca ehlileştirilen *"çöl gemisi"* deve bu koşullara en uygun olan, dayanıklı bir hayvandır. *"Bedevi"* denilen küçük göçebe toplulukları sanki develerin parazitleridir. *"Ağaçların sultanı"* hurma, Arabistan denilen bu yerin en gözde ürünüdür. Tek tük tahıl ve meyve üreticileri de vardır ama asıl egemenler deve sahipleridir. Aralarında akrabalık bağı olan küçük klanların bir araya gelmesiyle kabileler oluşur. Yaşanılan korkunç yoksulluk, güç kullanarak başkalarının servetini almak için yanıp tutuşmaya neden olmaktadır ve bu nedenle yapılan soygunlara *"gaza"* denilmektedir. Devlet yoktur; yaşam, geleneklerin koruması altındadır ve yasa, *"kana kan, cana can"*dır. Gaza ya da ticaret yoluyla kimilerinin kimileri üzerinde bir eşitsizliği başlamıştır. Köle sahipliği de bu eşitsizliklerin biridir. Söz sanatından, şairlikten başka sanat yoktur. Gerçekçidirler, din sorununu pek düşünmemişlerdir. Tüm yarımada da *"El-İlah"* saygın bir tanrıdır; evrenin yaratıcısı ve imanın bekçisidir. Hicaz'da El-İlah'ın üç kızı *"Lat"*, *"Uzza"*, *"Menat"*, Mekke'de ise büyük tanrı *"Hübel"* vardır. Erkek çocuklar sünnet edilirler, kutsal tapınaklar, büyücülük, kehanet, muskalar, tılsımlar vardır. Kadere boyun eğmek yaşamı algılama anlayışıdır ve bu anlayış gerçekçi, koşullara uygun bir anlayıştır. Maddi kültür düzeyi de vahşi koşullar gereği düşüktür.

Arabistan'ın Kızıldeniz'le çevrelenen güneyinde ise iklim ve coğrafi koşullar farklıdır, yağışlı ve rüzgârlı doğa ticareti ve zenginliği geliştirmiştir burada. Devletleri, kralları, yasa koyucu meclisleri, şehir uygarlıkları, dinleri, sayısız tapınakları vardır. Tanrıları *"Aztar, almaka, Vad, Am, Sin, Şems"*tir. Bunlar Araplar'ı *"kiralık asker"* olarak kullanmaktadırlar.

Bir Arap'ın, Saraceni'nin yönettiği İslam'ın zaferinden sonra Güney Arabistanlılar da Araplaşacak ve el ele dünyanın fethine yöneleceklerdir. Araplar, İslam'ın ve imparatorluklarının beşiği olan Arabistan'ı, *"çürüyen bir toprağın ortasında sonradan Müslümanlık ağacının fışkıracağı sert ve saf bir tohum"* olarak, tasarlamaktan hep hoşlanmışlardır. Ama gerçeklik böyle değildir, Araplar sürekli göçler yaşamışlar, başka kavimlerle, ordularla karşılaşmışlar, yani dış etkilere hepten kapalı olmamışlardır.

6. yüzyılda Bizans ve Sasaniler'in dünya egemenliği için sürdürdükleri amansız savaşım, Arap ülkesini ele geçirmeyi de kapsamaktadır. Bu iki imparatorluğun baskılarının yanı sıra Yahudilik ve Habeşler de bölgede güçlü birer varlıktır. Orta Asya'dan gelen Türkler de bölgeye doğru akmaktadır.

Bizans'ın Batı'da Lonbard ve Vizigod akınlarıyla güç yitirip Doğu'da güçlendiği, Güney Arabistan'ın önce Habeşler, sonra da Persler tarafından fethedildiği, Bedeviler'in önem kazandığı ve henüz yerleşik yaşama geçtikleri dönemde, kesin olmamakla birlikte Muhammed, 571'de doğmuştur. Ticaret ekonomisinin rolü artmakta, yetenekli, kervancı işadamları çoğalmakta, Mekke ve Taif ticaret merkezi olarak gelişip ilerlemekte, Kuzey Hicaz'daki Şehirler Vadisi boyunca, güneydeki Medine'ye kadar Yahudi topluluklarında tarım etkinliği gelişmektedir. Bedeviler zengin şehir tüccarlarına borçlanıp köle durumuna düşmektedir. Kabile toplumu çözülmeye, kabile ufku aşılmaya, Ukaz gibi yerlerde dolup taşan panayırlar oluşmaya başlamıştır. Bu ekonomik ve toplumsal dönüşüm, doğal olarak entelektüel ve ahlaki dönüşümü de getirmektedir. Para hırsı kirletmekte, kan bağları zayıflatmakta, kabile hümanizminin yerini yeni değerler almaktadır. İnsanlar, bireyi hareket noktası alan, tek tek insanların kurtuluşunu sağlayan *"üniversalist dinlere"* yönelmektedirler. Sızan Hıristiyanlık ve Yahudilik böyledir ama, Arap yarımadasını kontrol etmek isteyen devletlere bağlı, *"yabancı/kökü dışarda"* ideolojilerdir. Bunların birini kabullenmek yabancı bir devletin kulluğunu kabul etmek anlamına gelmektedir Araplar için. Belli belirsiz yeni yollar aranmakta, kabile tanrılarının gücü yadsınarak tek tanrılı düşüncelere yaklaşılmaktadır. Kiralık asker olmaktan kurtulma, kendi ticaretine egemen olma ve ticari yaşam için tehlike oluşturmaya başlayan yoksul Bedeviler'in hırslarını dışarıya döndürecek güçlü bir devlet isteği doğmaktadır. *"Büyük bir Arap Devleti"* gereksinimi dönemin en yakıcı isteği haline gelmektedir.

Deha sahibi adam

Kitabın ikinci bölümü, *"Bütün yollar, bu gereksinimi karşılayacak dehaya açıktır ve bu "deha sahibi adam" doğmak üzeredir"* cümlesiyle bitiyor.

"Bir Peygamberin Doğuşu" başlıklı üçüncü bölümde Muhammed'in 579'dan önceki bir tarihte Mekke'de doğduğu belirtiliyor. Babası Abdullah tarafından Kureyş kabilesinin Haşim klanına mensup olan Muhammed'in annesinin adı Amine'dir. Derin bir vadideki Mekke'de *"Zemzem"* adlı bir ünlü kuyu vardır ve kuyunun yakınında da çok eskilerden beri bir tapınak, *"Kâbe"* vardır. Önemli bir kavşak ve ticaret merkezi olan Mekke'de Kureyş kabilesi egemendir. Kutsal bir tapınak olan Kâbe hacıları çekmekte ve güçlenen Kureyş kabilesi içinde iktidar savaşımı veren Haşim ve Şems ailelerinden Haşim'in oğlu Abd ül-Muttalib, Muhammed'in doğuş yıllarında bir süre üstünlüğü ele geçirmiştir. Daha sonra Şems'in oğlu Ümeyye durumu kendi ailesi lehine değiştirmiştir. Ama dışa karşı kabile bütünlüğünü korumayı başarmışlardır. Hacıların su ve yiyecek ☛

gereksinimini sağlayarak önemli bir ayrıcalık kazanan Abd ül-Muttalib'in 10'u erkek, 6'sı kız toplam 16 olan çocuklarından biri de Muhammed'in babası Abdullah'tır. Amine ile evlenen Abdullah'ın ilk ve tek çocukları Muhammed'dir. Söylenceye göre Abdullah'ın yüzüne düşen peygamberlik nuru Amine ile birleştikten sonra kaybolmuştur. Muhammed doğmadan önce ölen Abdullah karısına miras olarak ancak bir esir, 5 deve ve birkaç koyun bırakabilmiştir. Muhammed 6 yaşına gelmeden de Amine ölecektir. Muhammed'in çocukluğuyla ilgili bilgiler söylenceden öteye gitmemektedir. Sözden söze nakilcilik bu konunun tek kaynağı olmuştur. 2 yıl dedesinin yanında kalan Muhammed, o da ölünce amcası tüccar ve Haşim klanının başı olan Abd Menaf (Tanrıça Menaf'ın hizmetkârı; sonradan Ebu Talip olarak anılacaktır) tarafından büyütülecektir. Zengin bir dul olan Hatice'nin işlerini yapması, onun kervanlarına başkanlık etmesi, Suriye'ye alışverişlere gitmesinden sonra bahtı açılır Muhammed'in. Yoksulluk nedeniyle evlenemeyen Muhammed, Hatice ile evlenince parlak bir geleceğin kapılarını önünde açılmış bulur. Artık saygıdeğer bir kişidir. Bu ona Tanrı'nın bir lütfudur. Bu evlilikten doğan erkek çocukları hep ölmüş dört kızı ise yaşamıştır. Amcasının oğlu Ali'yi ve azat ettiği kölesi Zeyd'i erkek evladı gibi görmüştür. Zengindir, saygındır, şehrin en güvenilir adamıdır (El-emin) ticaret yapmaktadır ve kızlarını zenginlerle evlendirmektedir; ama bu yaşam ona doygunluk vermemektedir. Bilgedir ve ölçülüdür. Uzak görüşlü ve mantıklıdır. Cesurdur ve diplomattır. Tutkulu, sinirli ve sabırsızdır. Mutlu olmak için her şeye sahiptir ama Araplar için utanç kabul edilen erkek evlattan yoksunluğu nedeniyle mutlu değildir. Hatice'den başka eş düşünmemektedir, çünkü ona saygıyla bağlıdır.

Tek tanrıcı akımlar

Gençlik çağından beri ayrıcalıklı bir kişi olarak görmektedir kendisini. Dini, ahlaki, entelektüel sorunlara ilgi duymaktadır. Durmadan öğrenmekte, düşünmekte ve çevreyi aşmaya yönelmektedir. Perslerle Bizans arasında savaş yeniden başlamıştır. Hıristiyanlar ve Yahudiler kutsal kitaplarından öykülerle propaganda yapmaktadırlar. Allah'tan söz etmektedirler. Allah birçok peygamber göndermiştir. Araplar bu öyküleri dinlemektedirler. Tufan, yerle bir olan Ad ve Tamud felaketleri onları korkutmaktadır. Muhammed de bu öyküleri dinlemekte, Bizans'ın devrilmek üzere olduğu bir dönemde ahlaksızlık alıp yürümüştü Arabistan'da. Zenginler yoksulları eziyordu, kabile yasaları yok sayılıyordu, vicdanlar ayaklar altındaydı, felaket, dahası kıyamet yaklaşıyordu.

Böyle durumlarda felaketin geldiğini haykıran insanlar, peygamberler türemeye başlamıştı. Muhammed etkilenmekteydi. Tektanrıcı akımlara sempati besliyordu. Ahlak düşkünlüğüne isyan ediyor, yoksul düşen insanlara yakınlık besliyordu. Kendisine tanrısal yolu açacak darbeyi vurmaya hazırdı.

Bilimsel bir yöntemle aktarılan bu öykünün devamını merak edenler için kitabın bundan sonraki *"Bir Dinin Doğuşu"*, *"Bir Stratejinin Doğuşu-Silahlı Peygamber"*, *"Bir Devletin Doğuşu"* ve *"Bir Zaferin Doğuşu-Ölüme Karşı Zafer"* başlıklı dört bölümünde öykünün devamı yer alıyor.

Ben merak edip okudum, size de öneririm okumanızı. ■

Hazreti Muhammed/ *Maxime Rodinson/ Çeviren: Attila Tokatlı/ Göçebe Yayınları/ İstanbul 1996/ 292 s.*

Şavkar Altınel'den "Güneyde Bir Ülke"

Hayat bir yolculuktur

Şavkar Altınel'in "Güneydeki Ülke: Avustralya'da Bir Yolculuk" adlı kitabı bir gezi kitabı. "Hayat dediğimiz şeyin şaşırtıcı derecede güzel ama bize uzak ve yabancı bir kıtada bir yolculuğa benzediğini, bu yolculukta oradan oraya giderken ya da arada bir gar saatlerinin altında birilerini ya da bir şeyleri beklerken gerçekte aradığınızın sürekli olarak kaybettiğimiz hayatın kendisi olduğunu, ama başlarımızın üstündeki saatler usulca tıkırdarken kaybettiklerimizin her an daha da uzaklaştıklarını .." anlatan bir kitap.

SIRMA KÖKSAL

"Bindiğim uçaklarla otobüsler, Singapur, Sydney, Melbourne, Adela İde, Alice Springs, Darwin, San Wah'ın oteli, kaşmir kazaklı Bay ve Bayan Akasaki, Flinders Garı'nda dans eden yaşlı adam, Göç Müzesi'nin balmumu heykelleri, gece karanlıkta geçen yol treni, kuru nehir yatağının kızıl kumları üstünde içen Aborigine'ler, zehirli deniz analarından söz eden tabela, aklımın kalabalık ambarındakilere eklenip yıllarca tozlu raflarda kalacaklar."

Türk Edebiyat'ında Anı, Gezi, Günlük, Mektup türlerinin ne denli güdük kalmış, hani neredeyse birkaç kişinin çabasının ötesine geçmemiş olduğunu gördükçe, hatırlamaktan hoşlanmadığımızı, en azından, hatırlamayı sözün silinebilirliğine teslim etmeyi yeğlediğimizi düşünüyorum. Anılarımızı belleğin değiştirebilirliğine bırakıyor, yaşadıklarımızı özel hayatımızın mahremiyetine gömüyoruz.

Özellikle gezi türü ele alınacak olursa belki de bu durumun sorumlusu, masallarımızdaki o tekerlemedir: "Az gittik uz gittik, dere tepe düz gittik bir de dönüp baktık ki, bir arpa boyu yol gitmişiz." Gitmeye inanmıyoruz galiba. Nereye gidilirse gidilsin, hep "burada", en fazla bir arpa boyu yol kadar yakında olacağımıza koşullandırılmışız. Bunun için de yazmıyoruz yolculuklarımızı. Unutmaya terk ediyoruz onları.

İçsel bir deney

Ama, gezginlerin seyahatnameleri bir yana bırakılacak olursa, edebiyatta "yol" imgesinde zaten "gitmemek" esas değil midir? Sözgelimi Canterbury Hikâyeleri'nde tüm hacılar birbirlerine kendi öykülerini anlatırken, bir yandan da birlikte yolculuk ederken aslında hep kendi yaşamlarının sınırları içinde değil midirler? Çağdaş edebiyat gitmemek konusunda iyice ısrarlıdır. **Görünmez Kentler** adlı kitabında Italo Calvino, kendisine hiç Venedik'i anlatmadığını söyleyen Kubilay'a karşı, Marco Polo'ya şöyle dedirtir: "Bunca zaman ne anlattım sanıyorsun sana?" Oysa kitap boyunca Marco Polo gezdiği birçok kenti anlatmıştır Kubilay'a, Venedik'in adı bile geçmemiştir. Ama her yer Venedik'tir işte, anlatılan yalnızca odur. Buradan Marco Polo'nun hiç gitmediğini anlarız. Kuşkusuz söz konusu olan fiziksel anlamda gitmemek değildir. O anlamdaki gitmek, yani fiziksel olarak gitmek yalnızca, haritanın üzerinde gezinmektir. Çağdaş edebiyatta artık gitmek, yolculuk, kişinin içinde yaşadığı içsel bir deneydir.

Şavkar Altınel'in **Güneydeki Ülke: Avustralya'da Bir Yolculuk** adlı kitabı da işte tüm bu izleklerle yazılmış bir gezi kitabı. "Hayat dediğimiz şeyin şaşırtıcı derecede güzel ama bize uzak ve yabancı bir kıtada bir yolculuğa benzediğini, bu yolculukta oradan oraya giderken ya da arada bir gar saatlerinin altında birilerini ya da bir şeyleri beklerken gerçekte aradığınızın sürekli olarak kaybettiğimiz hayatın kendisi olduğunu, ama başlarımızın üstündeki saatler usulca tıkırdarken kaybettiklerimizin her an daha da uzaklaştıklarını ve yolculuğun sonunda da yalnızca bu namlunun gösterdiği yere vardığınızı şu anda her zamankinden kesin bir biçimde duyuyorum."

Aşağı yukarı on beş gün boyunca ve Avustralya kıtasını otobüs ile bir boydan bir boya keserek dolaşıyor Altınel. Kâh büyük şehirlerden kâh yabanıl çöllerin ortasından geçiyor dolu. Eski Dünyalı'ların doğal olarak yadırgayacakları bir coğrafyada yalnız başına bir dolaşma bu. Modern, az nüfuslu büyük şehirlerin içlerinde, hâlâ yerli yaşamın sürdüğü İngiltere'nin uzun yıllar hapishane olarak kullandığı, hâlâ devlet başkanı olarak İngiltere Kraliçesi'ni kabul eden, sonraları yeraltı zenginliklerinin fark edilmesi ile maceraperestlerin, altın arayıcılarının gönüllü olarak sürgüne geldiği, bir ülke bir kıta Avustralya. Şaşırtıcı güzelliklere olduğu kadar, korkutucu zorlu bir doğaya da sahip. Uzun yıllar süren "keşfi" sırasında epey insan yaşamını yutmuş, vahşi çölleri birçok beyazı kendi sonsuzluğunda kaybetmiş. Şavkar Altınel büyük kısmına yabancı olarak kaldığımız bu kıtadaki yolculuğunu anlatırken yabancılığı, bu yabancı ve yaban doğa fonunun önünde, bir tür "tercih" olarak da ele alıyor.

Bir kırk yaş kitabı

Ancak Güney'deki Ülke bir gezi kitabı olduğu kadar bir kırk yaş kitabı da. "Saat kırkı geçiyor: Kendi ekvatorunun altında, hayatımın güney yarımküresinde, suların tersine aktığı yerdeyim. Gençken reddettiğim şeyleri şimdi arıyor ve zamanın yönünü değiştirip beni geri götürmesini istiyorum."

Sylvia Plath'ın **Lady Lazarus** adlı şiirinde söylediği her on yılda bir yapılan şey olsa gerek bu. Bundan birkaç yıl önce otuz yaşım dolayısıyla çıktığım bir Viyana yolculuğunu hatırlıyorum. Dilini bilmediğim bir ülkenin ilk kez gittiğim bir şehrinde, en güzel doğum günü hediyesi ile karşılaşmıştım. Kullanımıma terk edilmiş, üç genç erkeğin paylaştığı boş bir bekâr evi. Başkalarının kitapları, başkalarının eşyaları arasında yalnızdım. Bir tek kitap götürmüştüm beraberimde: Bachmann'ın **Otuz Yaş'ı**. Otuz yaşındaki birinin bir gün yataktan kalktığında, apansız, çanlar çalınmaksızın, kendini artık hiç de o kadar genç bulmadığını anlatan o öyküden başka hiçbir şey istemiyordum yanımda. Üstelik tuhaf bir rastlantı olarak da gerek öykünün kahramanı, gerek de Bachmann Viyanalı idi. İlk defa günlük tuttum, ilk defa bir yere gidilemeyeceğini böylesine kesin anladım.

"Bu durumda yapmamız gereken ne?" diye sorar Altınel. "Her şeyi görmek ve hatırlamak ve böylelikle sonunda bir gün büyük bir soyguncu gibi çıkagelecek ölümün bizi bu biriktirdiğimiz zenginlikle bulmasını mı sağlamak? Yoksa dikkatsizce yaşayıp neredeyse hiçbir şey görmemek, gördüklerimizi de unutmak... ölmeden önce ölerek, ölümü eli boş mu bırakmak?"

Bu iki seçenek arasında aslında bir fark olmadığını söyler haklı olarak Altınel. Kendi seçeneği bellidir, yaşadıklarını unutmayacaktır. "Ama sonunda bu sözcükleri okuyanlar da zamanla okuduklarını unutacaklar, benim gibi hiçbir şey unutmayanlar da unutmayanların akıbetine uğrayacaklar ve sonunda her şey gene kaybolacak."

Yolculuk, yeniden içsel bir deneye, yaşam-ölüm izleğine geri döner burada. Eski, yeni bütün dünyalarda benzerlerine rastladığımız, "ölerek bizi kurtarmış olanların" heykelleri anıtları, sanki yol gösterici bir işarettir. Yolculuk kendimizden başka hiçbir yere gitmeden sürdürdüğümüz, tamamlamaya çalıştığımız öykümüzün, belki de gerçek anlamdaki yolculuğumuzun yazgısını kabul ettiren bir araçtır yalnızca.

"Günlerce süren yolumun sonunda kollarımı kavuşturup yüzümü ufka dönüyor ve hiçbir şey duymadan ve düşünmeden büyük tropik gecenin denizin yaşayan maviliğini örtmesini bekliyorum." ■

ŞİİR ATLASI

Hazırlayan: Cevat Çapan

Rudolf Otto Wiemer/ Şiirler/ Çeviren: Ali Osman Öztürk

"Tuz, deniyor, çıkarılırmış göz yaşlarından, sıkılmış yalnızlardan, mutsuz âşıklardan..."

1905'te Thüringen eyaleti sınırları içinde bulunan Friedrichroda'da doğdu. Bohemya Thüringen ve Aşağı Saksonya'da öğretmenlik yaptı. Tiyatro eleştirmeni, kütüphaneci ve kukla oyuncusu olarak çalıştı. Şairlik yaşamını Göttingen'de sürdürmektedir. Romanları, çocuk kitapları vb. yapıtlar dışında **Ernstfall** [Ciddi Durum] (1963) ve **Beispiele zur deutschen Grammatik** [Almanca Gramer Örnekleri] (1971) adlı şiir kitapları yayımlandı. Yapıtları İngilizce, Amerikanca, Fransızca, Hollandaca, Danimarkaca, Fince ve Japonca'ya çevrilen şair, **"buntes deutsch. Lyrik in sachen grammatik"** [renkli Almanca, gramer konularında şiir] antolojisini çıkarmaktadır.

Yazmak

Oduncu Thomas,
öldü bindokuzyüzde,
yazması yoktu.
Hiç mektup yazmadı,
hiç şiir yazmadı,
hiç özgeçmiş yazmadı.
Baltayla yazdı
izini ormanların içine.
Daha yeni
itiyatla sürgün veriyor.

Çeşitlemeler

dövmek
bir çeşitlemesi
sevmenin

yalan
bir çeşitlemesi
itirafın

unutmak
bir çeşitlemesi
ebedileştirmenin

ölümüne susmak
bir çeşitlemesi
bağırmanın

vurmak
bir çeşitlemesi
yakınlaşmanın

gazla boğmak
bir çeşitlemesi
görünür kılmanın

Asker düğmesi

Düğme bağlı bir üniformaya.
Üniforma bağlı bir insana.
İnsan bağlı bir yaşama.
Yaşam bağlı bir saç teline.

O an

O an, sabah saat altıya
doğru, Ekim onsekiz,
Somme-Py'da, babam
Amerikan tanklarını
yaklaşırken duyduğunda ve,
MG'nin arkasında doğrulup,
Onu parçalayan şarapnel parçasını
donakalmış bakışlarla yediğinde
o an
henüz geçmedi.

Tarih cümleleri

Altısındayken, çıkardık
kızamık.
Ondördündeyken, içindeydik
savaşın.
Yirmisindeyken, tattık
aşk acısını.
Otuzundayken, oldu
çocuklarımız.
Otuzüçündeyken, başımızdaydı
Adolf.
Kırkındayken, tepemizdeydi
alçak uçuşlar.
Kırk beşindeyken, her yanımız
harabe.
Ellisindeyken, yine
üstün.
Elli dokuzundayken, içindeydik
refahın.
Altmışındayken, vardı
böbrek taşımız.
Altmışındayken, gerideydi
yaşam.

Sonuç

Her zaferde
Okulumuz tatil edilirdi.
Çok zafer kazandık.
Onun için biz
az şey öğrendik.

Yaz dersi

Yazıyorlar dünya çocukları,
yazıyorlar kuzu-beyazı kâğıda:
BARIŞ. Yazıyorlar da yazıyorlar.

İlk harfi yazıyorlar,
parolalar takip ediliyor.
İkinci harfi yazıyorlar,
Bayraklar çekiliyor.
Üçüncü harfi yazıyorlar,
manşetler a ılıyor.
Dördüncü harfi yazıyorlar,
Tüfeklerin horozu kalkıyor.
Beşinci harfi yazıyorlar,
Panzerler yola çıkıyor.
Altıncı harfi yazıyorlar,
Bonbardıman uçakları start alıyor.

Yazıyorlar da yazıyorlar.
Yedinci harfi yazıyorlar, son harfi,
Onu yazmıyorlar,
O an siren çalıyor.

Yaşlı öğretmen

Alnındaki çizgi
birkerebirin izi.
Gözlerindeki ışık:
Schiller ve şiriinin.
Köşeli çene: Prusya'nın.
Kıkırdaklı burun: Ohm Kanunu'nun.
İnce, dişsiz ağız:
On Emir'in.
Gülümseme, iççekiş nihayet:
Öğrenilemez harf X'in.

Tuz

Tuz, deniyor, çıkarılırmış
göz yaşlarından,
sıkılmış yalnızlardan,
mutsuz aşklardan,
ihanete uğramış dostlardan,
kuytulardaki çocuklardan,
işkencedeki adamdan,
şehit anasından.

Tuz, deniyor, çıkarılırmış
göz yaşlarından,
mezar otlarındaki,
genelevlerdeki
hapislerdeki,
vedalardaki
gölgesinde kapı ardının,
kireç beyazı
odasında hastaların.

Hiç kesilmeyen,
görünmez pahalarla
kazanılan göz yaşları.
Bu yüzden, deniyor, tuz
bu kadar ucuz.

Beytüllahim'den haberler

Dün geceyi beytüllahim'de
geçirdim. Sakiye
Ahır nerede? diye
sorunca,
Yandı kül oldu, dedi.
Ya öküz ve eşek?
Boğazlandı.
Meryem ile Yusuf?
Gazla boğuldu.

Bilginler, içeri girmeden,
şüphelendiler. Sakladılar
altını, tütsüyü, hacı yağını altına
paltoların ve dediler: Burda değil.
Katil, elleri kelepçeli

Çobana rastgeldi, yolu
üzerinde darağacının, sesini duydu
meleğin, yıldızın, çocuğun. Dedi
ki: Kahretsin. Tek söz etme
bağışlanmadan.

Yemliğin fotoğrafını çekti
gazeteciler. Olağanüstü
sert bulundu, ama eleştirildi, ki saman bir yana,
boşmuş.

Melekler o zamanlar her köşede
görülmüşler, özellikle
körlerce.

Yerel basın yazıyordu
barış konferansını, gelişini
üç bakanın, parlayan yıldızını
uzay mekiğinin, şaşırtıcı çıkışını
borsa fiyatlarının, istikbaldeki hayrını
roketlerin, çobanların ve onların
gündelik ücretini, doğuşunu bir
gayri meşru çocuğun.

Hapishanedeki ayaklanma
bastırıldı. Elebaşları,
işkence zoruna, açıkladılar ki,
meleğin müjdelediği affı
ciddiye almışlar.

Sirenler deneniyor. Bekleniyor
yeni bir baskını
göksel ordu birliklerinin.

Çocuk katilleri nihayet
mahkemeye çıkarıldı. Güya.
Emir en büyük yerden gelmiş,
ona uymuşlar.
Gereği: Dinlenilsin
en büyük amir.

Çobanlardan biri yemliğe gelmedi.
O, koyunları yalnız bırakmak istemedi.
Diğerleri eve dönünce, inanmadı hiç
bir şeye, o, kurtları kovalamıştı.

Sayım devam ediyor. Çoktandır
katiller sayıldı,
emri verenler, tetikçiler, işbirlikçiler,
sayılmadı, suçluyum iyen hiç kimse.

Savaş çıkınca, üç çoban
askere alındı. Meleği anımsadılar ve
dediler ki: Dünyada barış,
Birincisi kaybetti bacağını.
İkincisi aldı bir şövalye nişanı.
Üçüncüsü dayandı bir kazığa
kurşunlandı.

Yapılacak iş

Gökyüzünün mavisi ele
geçirilemez. Kargacık burgacık yazı
çözülemedi. Dövülenlerin feryadı
dinmedi.

Lûgat yazmaz gündeliği. Ardındaki sözcük
öfkenin. Ve iktidarın değişimi için
sözcükler.

Öğrenilecek daha dili
kurutulmuş morina balığının. Hiyerogli
kumdaki barsak solucanının. Alfabesi, körkütük,
cahillerin.

Söylenecek şarkısı, en
sonuncusu, şüphenin ötesinde.
Mezarda dirilme. Amentüsü
ütopik ümidin.

Övülecek övüncü olmayan. Sağaltılacak tedavisi mümkün olmayan. Sayılacak
sayılamaz korkular. Aranacak
kaçışın sonu.

Burda olmanın tılsımı, mutluluğun, kim
tutar hesabını? Kim bilir, Kassiope'nin o
büyük NEDEN sorusuna verilecek
cevabı?

Kuşları ayak izleri kitabı, ne zaman
açılacak? Kim söndürecek
kandaki ateşi? Kim bilecek, aşk nedir,
şüpheye düşmeden?

Hıristiyan ayakkabısı

Benden çok uzakta oturmayan bir ayakkabıcı, ki
kilise müdavimi olduğundan, meşhurdur,
hıristiyan ayakkabılar yapmasıyla. Öldü.
Şimdi bakarım arasıra şüphe dolu,
çizmelere O'nun atölyesinden, sonuncusu
O'ndan aldığım çizmelerin, (çoktan
modası geçmiş, tabanları incelmiş,
topuğu yamuk) -fakat her gün çekerim
ayağıma,
sararmış ustasını anımsayarak: Tanrım,
kahrolası, giyince öyle rahat ediyor ki
insan.

Ayakkabı

Senin gibileri
ne çok eskittim.
yollar
daha kısaldı.
Gideceğim yolu düşünerek,
bekliyorum senden
daha büyük dayanıklık.

Bahçede

Küçük olan bahçemi
arşınlarken
yirmi adımla
Laleden güle dek,
aklıma geliyor: ben
hiç bulunmadım
Kalküta'da.

Pasaport

İstasyondan istasyona
pasaportla
pılıpırtıyı
teslim etme, valizi
toplama, kapıyı
kapatma emri altında
ayakları dolaşarak
vedadan vedaya
doğru
emredilen
hedefe.

Kimlik bilgileri

Adı? Onu herhalde babamdan alacağım.
Toplu mezarda gömülmüş yatıyor.
Ataları? Demirci, öğretmen, orgcu,
bahriyeliler, köylüler, küfürbazlar, duacılar
Doğum tarihi? Daha Kayzer Wilhelm'in günlerinde,
istemeyerek, ebenin zoru ve şaplağıyla.
Doğum yeri? Orman, çimen, doğrama makineleri.
Ülke? Bölünmüş, iki efendiye hizmet için.
Boy? Her birimize biçilenden fazla değil.
Gözler? Çok gördü. Çok unuttu.
Saç rengi? Kahverengi, hafif alından sıyrılacak.
Yaşadıklarım, onları ağarttı.
Dini? Tanrının sevgili kullarından değil,
bilakis ayak takımından biri.
Bir kadın ve üç çocuk. Askerliğini yapmış.
Kitap yazınız. Bunları okumayı torunlara öğretmiş.
Şimdiki ikameti? Küçük. Yoldan uzak değil.
Gelecek ikameti? Daha küçük. Tam ölçülerime göre.
Özellikleri? İsyan. Gülümseme. Tereddüt.
Bilanço? Yaşadı. Ne kaldı? Sorular.

Çocuklarımız İçin
Eski Anadolu'dan Yeni Öyküler

ALA KİTAPLARI

Yazan MİNE SOYSAL *Çizen* SERDAR SÖNMEZ

3. Kitap çıktı!

DAĞLARDAKİ TANRILAR LABRAYNDA

...*"Neden bu kadar önemli Zeus ve Labraynda?"* diye düşünüyordu Ala.
Küçücük bir yerdi burası, insanların yaşadığı bir kent bile değildi.
"Bizim dünyamızda inançlar çok önemlidir Ala," dedi Pani, anlattı.
Görünen, görünmeyen, bilinen, bilinmeyen her şeyin bir anlamı vardı.
Bu anlam, doğada gizlenen, ölümsüz ve sürekli yaşamın gücüydü.
Toprağın altında ve üstünde yaşayan her canlı bu gücü hissederdi.
Bu gücün nedeni yalnızca var olmaktı...

1. Kitap ALA

2. Kitap MERMER KENT PRİENE

günışığı kitaplığı

Dağıtım ve isteme adresi
Mevlüt Pehlivan Cad. 20/2 Gayrettepe 80290 İstanbul Tel: 0212 212 99 73 Faks: 0212 212 99 70

Vitrindekiler

Sanat Felsefesi Üzerine/ *Cevad Memduh Altar/ Yapı Kredi Yayınları/ 172 s.*

Cevad Memduh Altar, sanat tarihçisi, müzikolog, araştırmacı ve eğitmen kimliğiyle Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin yetiştirdiği önemli adlardan biri. Sanat Felsefesi Üzerine, Altar'ın, güzelin ve güzelliğin yorumu, sanatın anlam ve anlatım gücü, güzel sanatların oluşturduğu estetik yargı ve anlam, sanatta zaman ve mekân, müzikte anlam, anlatım ve yaratış gibi başlıklar üzerine yazdıklarını ilk kez bir araya getiriyor. Cevad Memduh Altar, Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda verdiği sanat felsefesi ve müzik estetiği derslerinin notlarından oluşan bu kitapta "Sanatın güzelliğini anlayabilme, duyabilme, görebilmede başarılı olan bireyler varolmadan, sanatın varlığını kabul etmek imkânsızdır. Hiçbir sanatı, algı, yorum ve yargı safları dışında varolarak kabul etmeye imkân yoktur" düşüncesini ince ince işliyor.

D.H. Lawrence/ *Mina Urgan/ Yapı Kredi Yayınları/ 326 s.*

D.H. Lawrence, yirminci yüzyılın ilk yarısında işçi kökenli tek İngiliz romancısıydı. Mina Urgan'ın deyişiyle: "D.H. Lawrence, çağdaşları James Joyce ya da Virginia Woolf gibi, biçimsel açıdan bir yenilik yapmadı. Onda yepyeni olan biçim değil, içeriktir... Lawrence'in ana konusu, her romancınınki gibi, insan ilişkileriydi... yaptığı yenilik, kadın-erkek ilişkisinde öteki romancılar gibi yalnız duygularla düşüncelerin değil, cinsel dürtülerin de etkisini vurgulamaktı." İngiliz edebiyatı "duayen"imiz Mina Urgan, 1995'te yayımladığımız Virginia Woolf ile aynı yıl -Nermi Uygur'un kitabı Tadı Damağımda (YKY, 1995) ile birlikte- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü paylaşmıştı. Şimdi de çok sevdiği D.H. Lawrence'i yazdı ve kitabını "D.H. Lawrence'i seven ve çeviren sevgili öğrenci(si ve meslektaş(ı) Akşit Göktürk'ün anısına" adadı. Kitapta D.H. Lawrence'in yaşamı ve roman, öykü, şiir ve edebiyat eleştirisi alanlarındaki bütün üretimi inceleniyor.

Herkes İçin Psikiyatri-Sorunlar ve Öneriler/ *Doç. Dr. Yusuf Alper, Doç. Dr. Erhan Bayraktar, Uz. Dr. Özgür Karaçam/ Era Yayıncılık/ 374 s.*

Toplum bedensel hastalıklarla öteden beri fazlasıyla ilgilenmektedir. Hemen hemen her gazetenin sağlık köşesi vardır. Sağaltım yöntemleri, ilaç adları gündelik konuşmalarımıza dek girmiştir. Ancak insan fizyolojik bir varlık olduğu kadar psikolojik bir varlıktır da. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ana Bilim Dalı doçentleri Yusuf Alper, Erhan Bayraktar ve uzman doktor Özgür Karaçam günümüzde psikiyatri biliminin edindiği hemen hemen tüm bilgileri halka, meslekten olmayan kişilere; herkese herkesin anlayabileceği bir dille aktarmak amacıyla bu kitabı kaleme aldılar. Sıradan bir gazete okurundan entelektüele; tıp öğrencisinden psikiyatra; sosyal hizmet uzmanlarından psikologlara; hatta felsefe öğrencilerine seslenmeyi ve onlar tarafından anlaşılmayı amaçlıyorlar. Şizofreniden depresyona, kişilik bozukluklarından cinsel işlev bozukluklarına, uyum sorunlarına, alkolizm... Kısacası insan ruhunun durumunu ilgilendiren her konuda bilgiyi bu kitapta bulabilmek mümkün.

Yitik Ülke Masalları -Kimlik ve Yer Sorunsalı/ *E. Grosz, G. Bowman, J. Donald, K. Robins, D. Mazzoleni, G. Ching - Low/ Çeviren: Türkan Yöney/ Sarmal Yayınevi/189 s.*

Yitik Ülke Masalları'nda Yahudilik, Sürgün ve Öteki Olmanın Ahlakı (Elizabeth Grosz), Yitik Ülke Masalları (Glen Bowman) Kent ve Tasarım (Donatella Mazzoleni) Kent Tutsakları: Post-Modern Kent'de Ne Ola ki? (Kevin Robins) Popüler Edebiyat ve Ulusal Kültür (James Donald) ve Onun Öyküleri mi? Emperyalizm Hikâyeleri ve İmgeleri(Gail Ching-Laing Low) adlı çalışmalar yer almaktadır. Bu makaleler, kültürel kimliğin sahip olduğu varsayılan özelliklerin aynı gelenek ve perspektifi paylaşan ve gruplar halinde belirli bölgelere yerleştirilmiş ve kenetlenmiş topluluklardan -her ne kadar bazıları için bir gerçeklik değilse de- kopartılıp değiştirilmesi sorunsalı üzerine yoğunlaşmaktadır. Kitapta, kültürel aidiyet yurt ve sürgün temaları kolonializmin, ulusal kimliğin ve kent deneyiminin çeşitlilik arz eden prizmasında ele alınmaktadır. Yitik Ülke Masalları günümüz kültürel çalışmalarının en heyecan verici konularından biri olan, sosyal ve sembolik coğrafyanın ortaya çıkışına önemli katkılarda bulunmaktadır.

Türkiye'de Gençlik Hareketleri/ *Tanzer Sülker Yılmaz/ Toplumsal Dönüşüm Yayınları/ 428 s.*

Bu kitap yeryüzündeki ilk anti-emperyalist halk savaşımının başladığı 1919 yılından 12 Eylül 1980'e uzanan süreci kapsamaktadır. Türkiye'de bu zaman dilimi içerisinde yaşanan sosyo-politik olayların genel noktalarının, gerekçelerinin, eylemin amaçlarının ve varılan sonuçların derli-toplu bir biçimde sunulması hedeflenmiş. Yaşananlar değerlendirilirken çeşitli görüşleri, inançları taşıyan kişilerin, grupların, örgütlerin taban tabana zıt düşünceleri ileri sürenlerin dile getirdikleri bir arada sunulmaya çalışılmış. Bunlardan bir kısmına yazarın katılması olası olmasa da, değişik perspektiflerin okuyucuya yansıtılması için bu gerekli görülmüş.

Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik/ *Fulya Gürses - Hasan Basri Gürses/ Toplumsal Dönüşüm Yayınları/ 585 s.*

"Fulya ve Hasan Basri arkadaşlarım, ...Türkiyemizde, üzerinde hayli kalem oynatılmış, ancak -bir iki eser ve makale dışındakine oturtulamamış çok önemli bir konuda, sizin eseriniz, diyebilirim ki, şimdiye dek yazılmış olanların en ciddi ve en bilimsel olanı. Bunda, sizlerin araştırıcı yeteneklerinizin yanında -ve belki ondan da çok- seçtiğiniz "yöntem"in başta gelen bir rol oynadığını belirtmeye bilmem gerek var mı? Seçilen "yöntem"deki gerçekçilik, çağdaşlık ve bilimselliğin bir konuya kazandırdığı berraklık, derinlik ve bütünselliği görmek isteyenlere, sizin eserinizi de -göğsümü gere gere- gösterebilirim. Türkiye'ye dönüp de öğretime başladığımda, bu güzel eseri, her öğrencinin okumasını, -üzerine basa basa- isteyeceğim. Bununla çok gençleri yığınla "sapma"lardan kurtaracağıma inanarak yapacağım bunu. ....." diyor Server Tanilli arka kapakta da yer alan yazarlara yazdığı mektubunda.

Hiç AnlamıyorsunKadın-Erkek Konuşmaları/ *Deborah Tannen/ Çeviren: Belkıs Çorakçı/ Varlık Yayınları/ 288 s.*

Kadınlarla erkeklerin seslerine kulak veren sosyal dilbilim profesörü Tannen, ilişkelerimizin başına bela olan,görünüşte saçma gelen anlaşmazlıkların nedenini araştırıyor. Kadınlarla erkeklerin konuşmaları farklı biçimde yorumladığını, yakınlığa önem veren kadınların ilişkiyi güçlendirmek için "uyum konuşması", rekabete önem veren erkeklerin ise bilgi açısından üstünlüğünü göstermek için "haber konuşması" yaptığını, bu üslup ve yorum farklılığının da sık sık çatışmalara neden olduğunu çarpıcı örneklerle bulguluyor. Konuşmaları kesmenin, birinin ağzından söz kapmanın ya da araya girmeden söz sırası beklemenin cinsiyetler açısından neden ve sonuçlarına da değinen yazar, çocukluktan itibaren farklı dünyalarda yetişip farklı üsluplar benimsediğimizi öne sürüyor ve iletişim kurma konusundaki içten girişimlerimizin neden sık sık ters gittiğini, buna karşı ne tür önlemler alabileceğimizi açıklıyor.

Onurun Bedeli/*Jan Goodvin/ Çeviren: Hatice Bilimer/ Varlık Yayınları/ 399 s.*

Gazeteci yazar Jan Goodwin, bu kitapta, Suudi Arabistan, İran, Irak, Kuveyt, Gazze, Ürdün, Mısır, Afganistan, Pakistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde kadın yaşamları üzerindeki kısıtlamaların köktendinciliği nasıl geliştirdiğini ve Müslüman rejimlerin aşırı dinciliğe ne kadar eğilimli olduğunu gösteriyor. Kadınlar, yaşantılarını yönlendiren baskıcı politikalardan söz ediyorlar. Onların dünyasında kadınların çalışması ya da eğitim görmesi yasak; erkeklerin "onur yasası"na karşı çıkarlarsa ölümle burun buruna gelmeleri ise oldukça olağan. Goodwin'in çeşitli ülkelerde söyleşi yaptığı kişilerden bazıları şunlar: - Bir şeyhin on altıncı karısı olarak konuşan bir prenses; - Peçesinin altından bir tutam saçı sarktığı için tutuklanıp seksen kırbaç yiyen büyükanne; - "Zina" yaptıkları için ırzına geçilip hapse atılan kadınlar; - Bekâretlerini önceden yitirmiş kadınların düğün öncesi kızlık zarlarını diken doktorlar; - İslam'ı kabul edip kocalarının çokeşliliğine göz yuman, ancak aşırı dinciliğin yükselmesinden kaygı duyan Amerikalı kadınlar.

Işık Bahçeleri/ *Amin Maalouf/ Çeviren: Esin Talu-Çelikkan/ Telos Yayıncılık/ 263 s.*

III. yüzyılda yaşayan Mani, Manicilik dininin kurucusudur. Kurduğu din, İsa, Buda ve Zerdüşt'ün düşüncelerinin kaynaştırılmasından meydana gelmiştir. Mani, eski çağın bütün bilgeliğini bütün insanlara seslenen, evrensel ve tek bir dinle birleştirmek istiyordu. Mani'ye göre evrenin ve evrendeki bütün varlıkların yapısı iyilik-kötülük (ışık ve karanlık) karşıtlığıyla kurulmuştur. Mani'nin kurduğu din Sasaniler döneminde İran ve Mezopotamya'da etkin oldu ve Orta Asya'da yayıldı. Uygur hükümdarı Bügü Kağan 762 yılında Mani inancını devletin resmî dini olarak benimsedi. Doğu'da başlayan Mani inancı Batı'da da yayıldı: Bogomiller ve Katarlar, İsa'nın ilkel ortakçılığını arayan Hıristiyanlar, Mani inancından etkilendiler. Mani inancı her zaman yoksulların ve ezilenlerin yanında ve içinde yaşadı. Mani'nin alabildiğine hümanist olan yeni dünya görüşü, bütün dinler ve imparatorluklar tarafından ezildi. Semerkant, Afrikalı Leo ve Tanios Kayası'nın yazarı, Goncourt Ödülü sahibi Amin Maalouf, dini ve düşünceleri bütün baskılara karşın "doğru" ve "iyi" insanlarda varlığını sürdüren Mani'nin yaşamını yeniden kurarken göz kamaştırıyor. ■

Geçmişten Günümüze

Sanat

500 Sanatçı - 500 Sanat Eseri

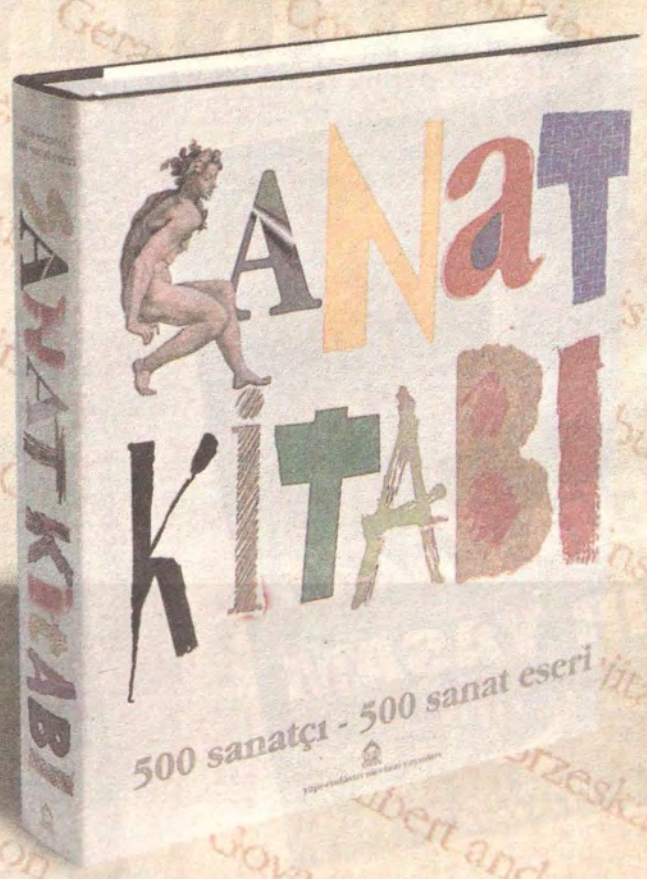

Sanatı içindeki farklı görüşleri, okulları ve teknikleriyle inceleyen, sanatın ortaçağdan günümüze kadar olan öyküsünü anlatan kapsamlı bir antoloji... 500 ünlü ressam ve heykeltıraşın, eserlerinden tipik birer örnekle yer aldıkları Sanat Kitabı, "The Art Book"un Türkçe baskısı. Sanat Kitabı, görsel gücüyle etkili, sanata ilgi duyan herkes için gerekli ve vazgeçilmez bir başvuru kaynağı.

YEM Kitabevi ve diğer seçkin kitabevlerinde!

YEM KİTABEVİ

yapı-endüstri merkezi

Cumhuriyet Cad. 329, Harbiye 80230 İstanbul Tel: (0212) 247 41 85 pbx - 296 29 05 - 241 17 00
Faks: (0212) 241 11 01 e- mail: yem-od @ yunus.mam.tubitak.gov.tr. Internet: www. yemist.com

YEM YAYINLARINI BULABİLECEĞİNİZ KİTABEVLERİ

REMZİ KİTABEVİ	AKMERKEZ	(0212) 282 02 45	DÜNYA AKTÜEL TUNALI	ANKARA	(0312) 467 16 33	SÜREYYA KİTABEVİ	EDİRNE	(0284) 225 24 14
REMZİ KİTABEVİ	NİŞANTAŞI	(0212) 234 54 75	SABAH KİTAPÇISI	ANKARA	(0312) 231 92 07	UFUK KİTABEVİ	KAYSERİ	(0352) 222 4 5 68
KABALCI YAYINEVİ	BEŞİKTAŞ	(0212) 261 67 44	İMGE KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 425 52 02	UFUK KİTABEVİ E. Ü.	KAYSERİ	(0352) 437 36 79
PLANET YAPI MARKET	BEYLİKDÜZÜ	(0212) 872 47 56	DOST KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 418 83 27	ATLAS KİTABEVİ	KONYA	(0332) 352 19 57
SABAH KİTAPÇISI	BEYOĞLU	(0212) 245 66 01	TURHAN KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 418 82 59	DEMİRÖZ KIRTASİYE	KONYA	(0332) 322 15 14
HOMER KİTABEVİ	BEYOĞLU	(0212) 249 59 02	BİLİM KİTABEVİ	ANKARA	(0312) 425 17 20	UÇAROĞLU KİTABEVİ	MERSİN	(0324) 237 07 00
MEGAVİZYON	BEYOĞLU	(0212) 251 29 20	ARTİSAN	ANKARA	(0312) 467 54 82	HÖRON PAZARLAMA	TRABZON	(0462) 321 54 54
NET KİTABEVİ	CAROUSEL	(0212) 571 73 53	BİLİMSEL ESERLER	ANKARA	(0312) 468 37 35	GENÇLİK KİTABEVİ	ANTALYA	(0242) 241 45 64
NET KİTABEVİ	GALLERIA	(0212) 559 09 50	NET KİTABEVİ	İZMİR	(0232) 421 26 32	DÜNYA AKTÜEL GULFSTAR	İZMİT	(0262) 331 96 16
SABAH KİTAPÇISI	KADIKÖY	(0216) 414 71 80	KABİLE KİTABEVİ	İZMİR	(0232) 425 37 58			
HELİKON KİTABEVİ	KADIKÖY	(0216) 346 98 55	BİLİMSEL ESERLER	İZMİR	(0232) 425 40 97	IŞIK KİTABEVİ	LEFKOŞA	(0392) 227 74 43
BAUHAUS	KOZYATAĞI	(0216) 416 85 88	SANART	İZMİR	(0232) 446 20 32			
YORUM SANAT	MASLAK	(0212) 286 17 51	BİLİM KİTABEVİ	İZMİR	(0232) 489 04 69			
DÜNYA AKTÜEL	BEBEK	(0212) 265 71 03	DÜNYA AKTÜEL ALSANCAK	İZMİR	(0232) 463 68 77			
DÜNYA AKTÜEL	TÜNEL	(0212) 249 10 06						
DÜNYA AKTÜEL	CAPİTOL	(0216) 391 18 80						

dada dağıtım ve yayıncılık tic. ltd.
İpek sk. 10 Beyoğlu 80060 IST
Tel:(0212) 249 51 10-11 Fax: (0212) 251 44 49

AFA SİNEMANIN KİTABINI YAYINLIYOR

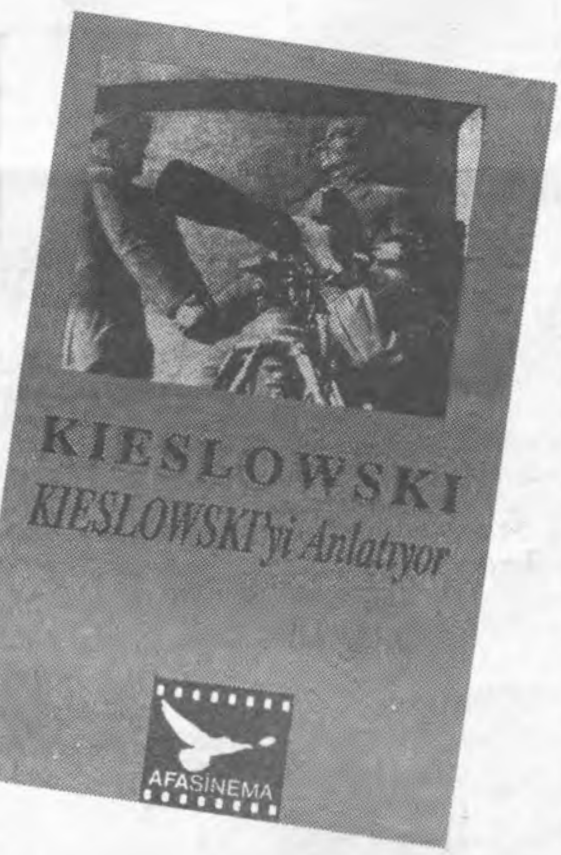

YENİ KİTAPLARIMIZ

Wim Wenders
Yılmaz Güney
Agah Özgüç
Luchino Visconti
Wolfram Schütte
Hayatımın Hikayesi
Charlie Chaplin
Özgürlük Arayışı
Oşima Nagisa
Sinema ve Ben
Andrzej Wajda
Kurbağa Yağı Satıcısı
Akira Kurosawa
Zaman Zaman İçinde
Andrey Tarkovski
Humphrey Bogart
Alain Barbour
Yeşilçam'da Bir Sultan
Seçil Büker/Canan Uluyağcı
Son Nefesim
Luis Bunuel
Hitchcock
François Truffaut
Fellini Fellini'yi Anlatıyor
Giovanni Grazzini
10 Dakika Ara
AFASİNEMA

Son Nefesim
Luis Bunuel
Amerikalı
Şerif Gören
Wim Wenders
Yılmaz Güney
Agah Özgüç
Luchino Visconti
Wolfram Schütte
Charlie Chaplin
Lütfi Ö. Akad
A. Şerif Onaran
Söylemek Güzeldir
Atıf Yılmaz
Bir Senaryo Yazmak
Michel Chion
Sinemada Kurgu
Edward Dmytryk
Sinemada Yönetmenlik
Edward Dmytryk
Sinemada Oyunculuk
E. Dmytryk - J. P. Dmytryk
Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü
Agah Özgüç
Pek Yakında
AFASİNEMA

a. f a. sinema

KİTAP ÖDÜLLÜ BULMACA

İLKER MUMCUOĞLU

Önce aşağıda tanımları verilen sözcükleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir yatay çizgi üzerine gelecek biçimde yazın. Sonra çizgilerin altlarındaki sayılara göre bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Kara kareler iki sözcük arasını gösterir. Bir satırın sonunda kara kare yoksa, bu, sözcüğün alttaki satırın başına sarktığını gösterir).

■	■	1	A	2	C	3	I	4	F	5	J	■	■	6	G	7	F	8	C
11	I	12	I	■	■	13	A	14	F	■	■	15	Y	16	J	17	D	■	■
20	H	21	I	22	F	■	■	23	F	24	I	25	Y	26	I	27	F	■	■
30	B	31	C	32	D	■	■	33	G	34	F	35	I	36	I	37	D	38	J
41	G	■	■	42	C	43	A	■	■	44	C	45	E	46	F	47	H	48	F
50	G	51	A	52	I	53	H	54	I	55	H	56	H	■	■	57	Y	58	A
61	I	62	J	■	■	63	F	64	J	65	F	66	B	67	J	68	D	69	H
71	I	72	H	73	H	74	F	■	■	75	I	76	I	77	H	78	G	79	E

9	I	10	F																
18	I	19	I																
28	A	29	E																
39	I	40	H																
■	■	49	C																
59	E	60	F																
■	■	70	I																
■	■	■	■																

ADI, SOYADI:.....

ADRESİ: .....

.....

Bulmaca tamamlanınca, sorulan tanımların karşılığı olan sözcüklerin ilk harfleri yukarıdan aşağıya doğru bir şairin adını oluşturacak; bulmaca karelerindeyse, aynı şairin bir şiirinden alıntı ortaya çıkacaktır. Dikkat: "Y/15", "Y/25" ve "Y/57" sayıları ipucu olarak yerlerine konmuştur.

Tanımlar ve sözcükleriniz:

A. Tabak, sepici.

13 43 1 28 58 51

B. "Afiyet"in ortası.

66 30

C. **"Birini gönderebilir misin bizim Camgöz'e! -Camgöz? -... Halil canım" (Kemal Tahir, Kurt Kanunu).**

42 2 8 44 31 49

D. En Küçük Ortak Kat'ın kısaltması.

37 32 68 17

E. Çılgın Bediş'in arkadaşlarından biri.

79 45 59 29

F. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin eski adı.

27 4 10 22 63 46 34

60 . 7 48 65 14 23 74

G. Damızlık erkek at.

50 33 6 78 41

H. "Friedrich ..." ("Fizikçiler", "Büyük Romulus", "Yargıç ve Celladı" adlı oyunları da yaratan, İsviçreli oyun yazarı).

73 47 56 69 40 77 72 55 20 53

I. MŞE'nin bir romanı.

18 3 24 70 39 21 71 35 11

36 9 12 61 75 52 54 76 19 26

J. Genç Phylios'un aşkını yitirmekten duyduğu umutsuzlukla kendini yüksek bir kayalığın tepesinden atan ve kuğuya dönüşen, Apollon'un oğlu.

5 67 62 38 16 64

368. sayının çözümü:

A. Mücelled, B. Eluard, C. Türbedarın, D. İnn, E. Nedim Gürsel, F. Kirli Ağustos, G. Ateşle, H. Çehov, I. Anne, J. Nuri Kurtcebe

"O/76" ve "N/5" harfleri ipucu olarak verilmiştir.

Metin:
"Bütün bu covinolar kiliselerden gelen çan seslerine müthiş derecede tutkundular. - Ağır Roman"

369. sayımızdan kitap kazananlar:

İstanbul'dan: Sakip Bayhan, Afşin Saltık, Sezgi Uslu, Mahmut Derinkaya, Özgün Türkmen, Ozan Özdemir,
Ankara'dan: Abbas Balkız, Seval Nuray Başgül, İpek Güngeç, Seçil Daşçı, Nursel Temir, Erdal Apaçık, Çağın Dede, Haydar Kurtaslan,
İzmir'den: Birsen Başural, Öznur Kuru,*Denizli'den:* M. Tuğran Gürkan,
Adana'dan: Gani Menteş, Fuat Karataş,
Konya'dan: Fatma Özkazman,
Çanakkale'den: Enise Bayoğlu,
İzmit'ten: Mustafa Şahin,
Yozgat'tan: Nadir Hulusi Şahin,
Denizli'den: Fehamet Güngüt,
Balıkesir'den: Ertürk Gençoğlu.

Kathy Acker'dan siyasal, toplumsal ve kültürel ilişkiler

Annem, İçimdeki Şeytan

Kathy Acker, "Annem, İçimdeki Şeytan"da kendi iç dünyasında ve fantazilerinde uzun bir yolculuğa çıkıyor. Bu arada geriye, çocukluğuna da dönüyor.

ECE AKKAYA

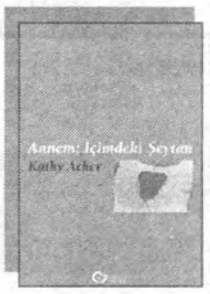

Yaşadığımız zaman diliminde propaganda, eğitim ve iletişim kimi kez bir ve aynı kabul ediliyor. Bize "iyi" vatandaş, "iyi" toplum, "iyi" lider olmamız dayatılıyor. Tutumlarımızı sosyo-kültürel kalıplara göre ayarlamamız, gerekiyorsa değiştirmemiz isteniyor. Bu durumda aklımıza bir dizi soru takılıyor: Sosyo-kü türel kalıplar kişinin paradigmasını nasıl yönlendiriyor? Geleneksel burjuva kültürü ile özgürlükçü anlayışın içimizdeki çatışması bizi nereye götürüyor? Dünyayı ve kendimizi algılama, anlama sürecine neden müdahale ediyor? Vb.

Daha çocukluğumuzdan başlayarak toplumsal öğretilerin bombardımanı altında kalıyoruz. Psikolog Doğan Cüceloğlu'nun ortaya attığı kavramla "kalıplanmaya" çalışılıyoruz. Verilen mesajın nedeni ise çok açık: Bizde, "Benim kendim olarak hiçbir değerim yok. Ancak koşullara uyar, başkalarının beklentilerine göre davranırsam bana değer verilir" inancını geliştirmek. İşte, Kathy Acker, Güncel Yayıncılık tarafından yayınlanan "Annem; İçimdeki Şeytan" adlı kitabında çağımızın dayatılan siyasal, toplumsal ve kültürel ilişkilerini sorguluyor. Üstelik sorgulamakla kalmıyor; ilişkilerin ve dayatı an kalıpların iç e rinin çoktan boşalmış olduğunu görüyor. Şimşekler yağdırıyor. Sonuçta, "ben" olabilmek için öğretilerin dışına çıkıyor: "Ben, burjuva ikiyüzlülüğüne karşı sövüp sayarak, başkaldırarak ben oldum."

Yazar, sorguladığı ortamı; şöyle anlatıyor: "Büyükannelerinizle büyükbabalarınızın, anne-babalarınızın, eğitimcilerinizin ve toplumunuzun size gösterdiği bütün bu zafer yolu, doğru yol, gerçek erdem yolu - doğru, iyi- sadece kötürüm edilmiş bağımsızlık ve elinize kıymık kıymık girmiş özgürlüktür. Tecavüz edilmiş kadın bedeni. Bir erkek doğru yolda -baştanbaşa oyulup işaret direkleri dikilmiş bir sokak- yürüyen bir çocuktur, çünkü tek görebildiği, tehlike sözcüğüdür."

Acker, kendi iç dünyasında ve fantezilerinde uzun bir yolculuğa çıkıyor. Bu arada geriye, çocukluğuna da dönüyor. İlk kalıplanma ve beraberinde getirdiği yalnızlık ailede başlıyor: "Bugün hiç arkadaşım yok. Tanımaya çalıştığım herkesi annem 'sonradan görme' ya da 'yeterince dindar değil' diye küçümsüyor. Bu aptal, papaza koşup, edinecek kadar şanslı olduğum bir arkadaşla oynamamın, benim için doğru olup olmadığını sormayı normal görüyor. Ona ya da papaza göre, hiç kimse yeterince iyi değil.

Çocukluğun çocuklardan çalındığı bir ortam onu güvensizliğe itiyor. Çocukluğun bahçesindeki mezar çukurlarının çevresinde ya ancı, ikiyüzlü bir toplumun dönüp durduğunu görüyor. Kişi olmayı henüz reddederken annesinden ve babasından kurtulmanın yollarını arıyor. Ve kendince girdiği arayış; daha çocukluğunda, düşgücü olmayan, günlük görevlerini, günlük zorunluluklarını, günlük umutsuzluklarını sorgulamak istemeyen bir ev halkıyla yaşarken başlıyor. Ve "bir kadın azın ık" olmanın kısırdöngüsüyle karşılaşıyor: "Annemle babam, eğiticilerim, toplumum bana güçsüz olduğumu ve yaşamak için ya annemle babama ya da bir erkeğe ihtiyacım olduğunu öğretmişti (...) Öyleyse annemle babamdan kurtulmak için bir erkeğe ihtiyacım vardı."

Zaman içinde dinin de başka bir kalıplayıcı unsur olduğunu görüyor. Dini, ardında dindarın kendisini acı çekmekten, ölümden ve yaşamdan koruduğu bir ka - kan olarak yorumluyor. "Dindar her şeye olgudan önce karar verir; din bir ahlak sistemi; çünkü dindar, din sayesinde kendini haklı görür." Oysa, Katy Acker'ın kendini haklı görmeye değil, kendini bulmaya ihtiyacı vardır. Bunun için de, her ne kadar manevi değer adı verilmiş olsa bile kalıpları yıkacaktır. Dengesini ve güvencesini ancak böyle bulacaktır. Kendini bu mak için yaşamını daha çok güdüleyecektir. O, öğreti ve alışkanlıkları aşıp kendini yenileyecektir. Yaşamının kendine özgü anlamını keşfedecektir. Bu nedenle de öğretilere eleştirel gözle bakıp bilinmezlikler dünyasını tanımaya çalışacaktır. Dünyaya kendi gözlüğüyle bakacaktır.

Acker'in bildiği dünyada savaş, haksızlıklar ve eşitsizlikler hüküm sürüyor. ABD'nin Romalılar'dan miras aldığı "böl ve yönet" taktiği geçerliliğini koruyor. Hatta, bölemiyorsan öldür, taktiği bile denebilir buna. Ülkesi, dünyanın gözünde yeniden önem kazanmak için savaşa giriyor. Amerikan toplumu oğullarını ve kızlarını neşe içinde çöle bağışlıyor. Dönemin ABD Başkanı George Bush'un "tiranlığı" ise serbest piyasa ekonomisinin yönettiği kahramanlık ve din kalıpları arasına saklanıyor.

"Hepimiz el eleyiz" sloganıyla vurgulanan mil iyetçilik ve din; savaşı neredeyse haklı çıkarırken vergi verecek ve yasamayı etkileyecek güce sahip insanlar şehir içinde şehir kurmayı sürdürüyorlar. Gücü olmayanlar ise ucuz ve adi apartmanlarda ya da alçak, pis, iğrenç yapılarda oturuyorlar. Bu, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomisiyle doğru orantılı olarak yıl ardır süren bir şehircilik anlayışı. ABD tarihinin büyük bölümünde sanayi ucuz işgücü arayışı içinde güney ve batı eyaletlere yayılırken yoksul yerleşme alanları da zenginlerin yaşadığı alanlara doğru sürekli genişliyordu. Ancak bu trend, 1970'lerde Amerikan sanayiinin Meksika, Güney Asya ve dünyanın diğer yerlerine sıçramasıyla sona eriyordu. Bu tarihten sonra yoksul yerleşmeler daha yoksullaşıyor, zengin yerleşmeler daha zenginleşiyordu. Sonunda posta kodları, bir sembole dönüyordu. Kişinin yalnızca yaşadığı bölgenin değil, yediğinin, içtiğinin, kullandığı otomobilin, hatta dünya görüşünün de sembolü oluyordu.

Başka bir sembol ise dil. Daha doğrusu, sözcüklerden oluşan bir semboller sistemi. Kathy Acker, kendi olmayı aradığı günlerde iletişimde, dilin eşzamanlı tatlılığı ile korkunçluğunun dehşetinde ölümü görüyor. İradesinin dışına çıkıp konuşmaktan vazgeçtiğinde kendi içinde boğulmuş, sessiz, olağanüstü bir olanaklar ziyafeti buluyor. Sonra her şey değişiyor. Ziyafet, sarhoşluk panayırına, daha da kötüsü işe yaramaz şeylerin satıldığı iğrenç bir bitpazarına dönüşüyor. Ya da sadece, gözlerinin kapalı olduğu şeyi görüyor; ter ve külün içinde kendini buluyor.

Kathy Acker, kitabı kaleme alırken George Bataille ile Colette Pignot arasındaki yitik ilişkiden esinlenmiş. "Annem: İçimdeki Şeytan", toplum ve toplum kuralları dışında yaşayan bir kadının, kadın-erkek ilişkileri temelinde toplumu sorgulaması. Kathy Acker'ın şiddet, pornografi ve iç hesaplaşma söylemiyle yüklü bu yapıtı, aynı zamanda sınırlı, irkiltici bir üslupla örülü. Acker, iç yolculuğunu bir şeytan çıkarma ayinine dönüştürüyor sanki. ■

Annem: İçimdeki Şeytan/*Kathy Acker/ Çev: Nur Nirven / Güncel Yayıncılık /271 s.*

Türkiye'yi Sarsan Kitap!

Ali Kemal Meram

PADİŞAH ANALARI

ve 600 yıl bizi yöneten devşirmeler

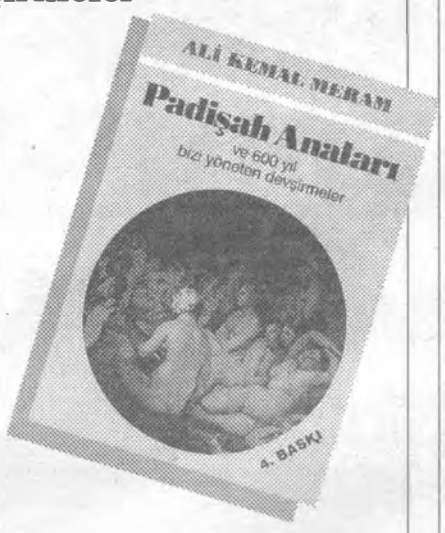

- Arap ve Acem kültürlerinin **"din, mezhep, tarikat"** gibi yabancı töre ve inançların çıkmazında Türkler'in yüzyıllardır nasıl bocaladıkları ve en ilkel yaşam çizgisinden bir türlü ayrılmaksızın, Cumhuriyet çağına erişmiş oldukları açıklanmalıydı.
- Gerçek yüceliği hâlâ yeterince kavranamayan, kavranılmaması için Osmanlı kalıntılarının var güçleriyle gölgeledikleri (Kuvay-ı Milliye Hareketi), bu ayrıntılı belgeselin ışığında tüm yüceliği ile ortaya çıkmalıydı.
- **"Ecdadımız"** sloganıyla yeniden yaldızlı yalanlarla nitelenen ve yüceltilmeye kalkışılan Osmanoğulları'nın kuruluşundan batışına değin, Türk soyu ile ilintisizlikleri, tarihsel akışı içinde gözler önüne serilmeliydi. Onlann, yalnızca **"dönmelerle devşirmelerin ecdadı"** oldukları gerçeği tüm ulusça kavranmalıydı.
- **(Nakşibendi)ci ve (Nurcu)** tekkelerde sürüp giden Arapça Kur'an kurslarında Osmanoğullarını yüceltip en başta Kuvay-ı Milli ve onun Önder kadrosuna düşman yetişenlerin kim ve ne oldukları iyice anlaşılmalıydı.
- Her yıl (İstanbul'un Fethi) törenlerinde sur ve kale duvarları üstüne tırmandırılan (yeniçeri giysili) kişilerin tarihe ve gerçeğe ters düşen görüntü olduğu kadar, **mehter / mehterân** bölüğünün devşirme ve dönmelerden olduğunu da açıklayan olmadı.
- **Sırp prensesi (Despina)**'dan doğan "Fatih" diye anılan 2. Mehmet'in başlattığı Türk düşmanlığının 477 yıl sürdüğünü, baba ve otuz beş kardeşini bir gecede öldürttüğünü de hiçbir kaynak açıklamadı.

5. BASKI

Tüm Kitapçılarda

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Narlıbahçe Sk. No: 6/3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 527 98 25

Toplumsal Dönüşüm - 2B Bilgi-Birikim - Kardak Uluslararası Basın Yayın Ticaretin Kuruluşlarıdır.

CÜMLE "ŞEYTAN"ın maksadı bir: Sömürmek
Ama RİVAYET muhtelif..

Erhan Tığlı

ŞEYTAN RİVAYETLERİ

"Cümlenin maksudu bir ama rivayet muhtelif" demişler. Bu sözü sanki şeytanlar için söylemişler. İblis insanları kandırmak için türlü- çeşitli maskeler takar, estetik ameliyatları olur; safları, enayileri öyle bir sömürür ki iliklerini kurutur. İnsafın o yerde namı yoktur.
Parlak laflar eder, gözden sürmeyi çeker. Ey okuyucu! Tanı bunları, tanı da yap gerekeni. Çekmesin derinliğine seni bu karanlık kuyu. Kesilmesin doğruluk, iyilik, güzellik çeşmesinin suyu...

Tüm Kitapçılarda

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Narlıbahçe Sk. No: 6/3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 527 98 25

Toplumsal Dönüşüm - 2B Bilgi-Birikim - Kardak Uluslararası Basın Yayın Ticaretin Kuruluşlarıdır.

Dünyalıkları için din adamlarının
Osmanlı sarayındaki binbir entrikası

Ahmet Refik

OSMANLI'DA HOCA NÜFUZU

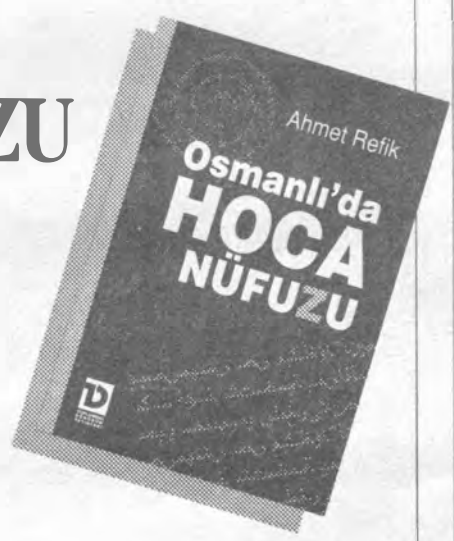

XVII. yüzyıldan itibaren imamlar, hatipler, hocalar, şeyhülislamlar; şan şöhret mevki ve özellikle "dünyalıkları" adına Osmanlı yönetimini ellerine geçirdiler. Kendi çıkarları için padişahları tahttan indirip, yerine 7-8 yaşındaki çocukları tahta çıkararak saraydaki kadın anaları, sadrazamları, "çocuk" padişahları kullanarak yüzlerce yıl "arpalık"larını, "ulufe"lerini çoğaltmak adına binbir entrika çevirdiler.
Tarihi halklaştıran Ahmet Refik Bey'in kaleminden günümüzün Türkçesiyle yıllar sonra yeniden osmanlı devrinde hoca nüfuzu...

Tüm Kitapçılarda

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Narlıbahçe Sk. No: 6/3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 527 98 25

Toplumsal Dönüşüm - 2B Bilgi-Birikim - Kardak Uluslararası Basın Yayın Ticaretin Kuruluşlarıdır.

Laiklerle şeriatçılar arasındaki
uzun savaşımın analizi ve sentezi

ÉMILE ZOLA

ROMAN

DİN-LAİKLİK ÇATIŞMASI

İrtica; saltanatını, eğitimi ele geçirerek kurar ve böyle kökleşir. Okullarda beyinleri yıkanan genç kuşaklar, yönetimde görev aldıklarında ülke çıkarlarının değil, şeriatın sözcüleri olurlar.
Geçmişin Fransası günümüz Türkiyesinin aynası gibidir.
Fransa'da, kiliselerin, manastırların ve tarikat vakıflarının çok sayıda okulları vardı. Papazlar, keşişler ve rahibelerden oluşan öğretmenler, bilimden çok şeriat öğretiyorlar ve öğrencilerine "Sizler Fransa'nın çocukları değil Rab İsa'nın koyunlarısınız. Ne mutlu beyni yoksullara! "diyorlardı. Sivil okullarda da eğitim yapılıyordu. Ama, sade halk, ya "dini bütün"lerin, daha dürüst, anaya-ataya daha saygılı yetiştireceklerine gerçekten inandıkları ya da papazların hışmına uğramaktan korktukları için çocuklarını genellikle dini okullara gönderiyordu. Zaten din/sivil, okullara da sızmıştı, sınıfların duvarlarında haçlar asılıydı. Kızlar on iki yaşına basınca Kudas Ayi'niyle Mesih İsa'ya adanıyor, Kurtarıcı'nın tinsel karısı oluyordu. Yasak yemişi yedirip erkeği, Adem'i de günaha sokup Cennet'ten kovdurduğu ve ay hali gördüğü için yaradılıştan suçlu ve kirli sayılan kadınlar, daha bir telaşlı, kiliselerden çıkmıyorlardı. "Günah çıkarma" kurumu sayesinde rahipler ailenin bütün sırlarını öğreniyordu. Din, yalnızca eve değil, karı-kocanın yatağına bile girmişti.

4. BASKI

Tüm Kitapçılarda

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Narlıbahçe Sk. No: 6/3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 527 98 25

Toplumsal Dönüşüm - 2B Bilgi-Birikim - Kardak Uluslararası Basın Yayın Ticaretin Kuruluşlarıdır.